

FAN CHMELA:

BIBLICKÉ DEJINY

STARÝ ZÁKON

UČEBNICA KATOLÍCKEHO
NÁBOŽENSTVA
PRE II. TRIEDU STREDNÝCH ŠKÔL.

VYDAL SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
V TRNAVE 1943.

Cena Ks 10.—

BIBLICKÉ DEJINY

(Starý zákon.)

**UČEBNICA KATOLÍCKEHO NÁBOŽENSTVA
PRE II. TRIEDU STREDNÝCH ŠKÔL.**

**Z POVERENIA SPOLKU KATECHÉTOV A PROFESOROV
NÁBOŽENSTVA**

**SOSTAVIL:
ŠTEFAN CHMELA.**

VYDAL SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA V TRNAVE.

NIHIL OBSTAT.

**Paulus Dubik,
censor.**

Nr. 1743/1943.

IMPRIMATUR.

Nitriae, die 14. Augusti 1943.

**Dr. Eduardus Nécsey,
Episcopus t., vicarius generalis.**

S jazykovej a štátovýchovnej stránky schválilo Ministerstvo školstva a národnej osvety výnosom z 27. júla 1943, č. 6739/43-II/3, ako učebnicu rím.-kat. náboženstva pre stredné školy s vyučovacím jazykom slovenským.

Tlačou kníhtlačiarne Spolku sv. Vojtecha v Trnave.

Úvodom

Milí študenti a študentky.

Z katechizmu ste si nadobudli najpotrebnejšie vedomosti o viere (Apoštolské vyznanie viery), dozvedeli ste sa, čo máte robiť, aby ste boli spasení (prikázania) a učili ste sa aj o najlepších prostriedkoch, ktoré vám pomôžu dosiahnuť spasenia (dobré skutky, sväteniny a sviatosti). Kresťan-katolík, najmä inteligent (vzdelaný) žiada si viac viedť o svojej viere a je aj povinný svoje náboženské vedomosti prehľbovať. Preto toho roku pokročíte v náboženskej náuke. Budete sa zaoberať najmä troma otázkami:

1. Ako vznikol svet a človek?
2. Kde má pôvod hriech a všetko zlo na svete?
3. Ako Pán Boh pripravoval vykúpenie ľudstva?

Dozviete sa o nekonečnej добрote Pána Boha k ľuďom a tak si Ho vrúcnejšie zamilujete a ochotnejšie Mu budete slúžiť. Učte sa teda horlivo nový predmet: **Biblické dejiny**. Pamätajte pritom, že náboženské vyučovanie je nielen štúdium, ale je aj úkon nábožnosti. Preto nech je vám každá hodina náboženstva aj bohoslužbou, modlitbou.

Napokon niektoré pokyny:

a) Každý žiak má okrem knihy poznámkový sošit, do ktorého si zaznačuje dôležité výroky a kreslí biblické udalosti.

b) Pamätné učivo, najmä mesiášske prorocké recituje celá trieda, aby si ho žiaci dobre osvojili.

c) Texty používané v liturgii (Žalmy, Lamentácie) naučia sa žiaci aj spievať.

d) Na mapkách žiaci sami doplnia: (farebnou ceruzou) cestu praotca Abraháma, cestu Izraelitov do Prisľúbenej krajiny atď.

Zjavenie Božie a Biblia.

Zjavenie Božie. — Pán Boh v troch božských osobách jestvuje od večnosti. Najsvätejšia Trojica je sama v sebe nekonečne blažená. Ale Pán Boh chcel, aby aj iné bytosti boli účastné na tejto blaženosti. Preto stvoril svet a na ňom ľudí. Pán Boh sa im dával poznať už tu na zemi, oznamoval im svoju vôľu, čiže dával im zjavenie, zjavoval sa im. Tak ich chcel priviesť k sebe do neba. Teda zjavenie znamená všetky náuky, ktoré Pán Boh dal ľuďom, aby ich priviedol do neba.

Písmo sväté. — Pán Boh sa postaral, aby jeho slová čiže zjavenie bolo zaznačené v knihách a zachovalo sa budúcim pokoleniam. Duch Svätý povzbudil nábožných mužov písať, osvietil im rozum a zjavil im pravdy, ktoré mali napísať. Pri písaní chránil ich od omylu. Túto činnosť Ducha Svätého menujeme vnuknutie. Tak boli napísané mnohé knihy, ktoré obsahujú zjavenie Božie. Cirkev svätá ich sossbierala a usporiadala v jeden celok. Sbierku tých kníh, ktoré obsahujú zjavenie Božie a boli napísané z vnuknutia Ducha Svätého voláme Písmo sväté. Písmo sväté sa nazýva aj Biblia. (Toto meno pochádza z gréckeho slova: biblos = kniha. Pod menom kniha v starej dobe rozumeli svätú knihu čiže Písmo sväté.) — Okrem Písma svätého aj tradícia čiže ústne podanie obsahuje zjavenie Božie.

Rozdelenie Písma svätého. — Zjavenie Božie môžeme rozdeliť na dve veľké doby: dobu pred Kristom Pánom a dobu po Kristu Pánovi. Preto aj Písmo sväté sa delí na dve časti: Starý zákon a Nový zákon.

Starý zákon obsahuje zjavenie Božie, ktoré dal Pán Boh ľuďom pred príchodom Ježiša Krista. Toto zjavenie pripravovalo ľudí na príchod Vykupiteľa.

Nový zákon obsahuje zjavenie Božie, dané ľuďom skrze Ježiša Krista a apoštolov. Toto zjavenie je dokonalé a posledné.

Knihy Starého zákona. — Starý zákon má spolu 45 kníh. Podľa obsahu sú: dejepisné, ktoré opisujú dejiny ľudstva, náučné, ktoré obsahujú náboženské a mravné naučenia, a prorocké, ktoré obsahujú proroctvá o budúcich udalostiach, najmä o Vykupiteľovi.

Cena Pisma svätého. — Písmo sväté je najcennejšia kniha na svete, lebo obsahuje pravdy Božie. Preto si ho ľudia vždy veľmi vážili a chránili si ho ako poklad. Pred príchodom Pána Ježiša skrývali ho vo svätom stánku, kresťania zas v chrámoch. Mnohí kresťania podstúpili zaň aj mučenícku smrť, lebo nechceli ho vydať pohanom.

Reč, odpisy a preklady Pisma svätého. — Väčšina kníh Starého zákona bola napísaná v reči hebrejskej, ale Nový zákon v reči gréckej. — Kresťania od najstarších čias starostlivo odpisovali knihy Pisma svätého. Dodnes sa nám zachovalo viacstíc takýchto odpisov, ktoré nám svedčia o pravdivosti Pisma svätého

Písmo sväté sa prekladalo do rozličných rečí. Do latinčiny najlepšie preložil Písmo sväté sv. Hieronym († 420). Jeho preklad sa veľmi rozšíril, a preto ho voláme Vulgata (Všeobecný). Vulgata bola prijatá ako úradný text Pisma svätého. Teraz možno prekladať do iných rečí len podľa Vulgaty.

Písmo sväté v reči slovenskej. — Sv. Cyril a Metod preložili Písmo sväté do staroslovienčiny (okolo roku 863). Po nich až roku 1829 Juraj Palkovič, ostrihomský kanonik, preložil Písmo sväté do slovenčiny. Najnovší preklad Pismasvätého vydal Spolok sv. Vojtecha v Trnave (v rokoch 1913—1926). Roku 1936 vydal Nový zákon v novej rečovej úprave. — Odteraz o vydávanie Pisma svätého v slovenskej reči stará sa Biblický odbor, zriadený pri Spolku sv. Vojtecha.

Čítanie Pisma svätého. — Mnohé miesta Pisma svätého sú nám nejasné, lebo Písmo sväté bolo napísané vo východných krajinách, kde sú iné zvyky a rečové zvraty. Takéto miesta mohol by si kresťan-katolík chybné vysvetľovať a upadol by do nebezpečenstva bludu. Preto kresťania-katolíci smú čítať len Písmo sväté schválené cirkevnou vrchnosťou a opatrené poznámkami. Poznáme ho podľa toho, že na titulnom liste má „Imprimatur“, t. j. možno vytlačiť.

Rozdelenie kníh. — Knihy Pisma svätého sú podelené na hlavy a tie zas na verše, aby sa ľahšie našli jednotlivé miesta. Písmo sväté uvádza sa napr. takto: Gn 5, 6. To znamená: Prvá kniha Mojžišova (Genesis), piata hlava, šiesty verš.

Biblické dejiny sú krátky výťah z Pisma svätého. Obsahujú najdôležitejšie pravdy zjavenia Božieho a najpotrebnejšie vysve-

I. doba.

Najstaršie zjavenie (prazjavenie).

(Od stvorenia sveta po Abraháma, t. j. asi do r. 2000 pred Kristom Pánom.)

Stvorenie sveta.

Vznik sveta. — V dejinách zjavenia Božieho nachádzame najprv odpoveď na najvážnejšiu otázku: Ako vznikol svet? Na prvej strane Písma svätého o tom čítame:

Na počiatku stvoril Boh nebo a zem. Zem však bola pustá a prázdna, tma bola nad priepasťou a Duch Boží vznášal sa nad vodami.

Vtedy riekol Boh: „Buď svetlo!“ A stalo sa svetlo. Boh od-
delil svetlo od tmy. Svetlo nazval dňom a tmou nocou a bol večer
a ráno prvý deň.

Potom riekol Boh: „Buď obloha“, t. j. ovzdušie, ktoré ob-
klopuje zem. A tak sa stalo. Boh nazval oblohu nebom a svitol
druhý deň.

Tretieho dňa riekol: „Vody na zemi nech sa shromaždia na
jedno miesto a nech sa ukáže suchá zem. Zem nech plodí rast-
liny a stromy a ony nech prinášajú semená a ovocie podľa dru-
hov.“ A tak sa stalo.

Štvrtého dňa riekol Boh: „Nech sú na nebeskej oblohe svetlá:
slnce, mesiac a hviezdy, nech osvetľujú zem a udávajú čas!“
A tak sa stalo.

Piateho dňa riekol Boh: „Nech ožije more rybami a plazmi
každého druhu a povetrie vtáctvom.“ A tak sa stalo.

Napokon riekol Boh: „Nech ožije zem zvieratmi!“ A stalo sa

tak. Nakoniec stvoril Boh človeka a videl, že všetko, čo učinil, bolo veľmi dobré. To bol šiesty deň stvorenia.

Tak boli dokončené nebesia i zem a všetka ich okrasa. Siedmeho dňa Boh odpočinul a posvätil ho. (Gn 1.)

Vysvetlivky.

Nábožný spisovateľ, osvietený Duchom Svätým, jednoduchými slovami opisuje vznik sveta, aby mu jeho ľud rozumel. Pritom sa drží náhľadov svojej doby na svet.

Predseda niektoré slová treba vysvetliť.

1. Slovo „nebo“ znamená neviditeľných duchov — *anjelov* a ich sídlo — čiže *neviditeľný svet* okrem Pána Boha. Slovo „zem“ zasa znamená prvú beztvárnú hmotu, Bohom stvorenú, z ktorej sa vyvinul celý *viditeľný svet*.

Písmo sväté nehovorí o *stvorení anjelov*. Ľudia boli náklonní k modlárstvu a spisovateľ nechcel dopustiť, aby sa klaňali anjelom. Ale Písmo sväté veľmi často hovorí o anjeloch, ako sa zjavujú ľuďom a pomáhajú im. Z mnohých výrokov Pána Ježiša a apoštolov dozvedáme sa, že anjeli boli najprv dobrí a blažení. Ale mnohí sa prehrešili pýchou proti Pánu Bohu a boli uvrhnutí do večného zatratenia. To sú zlí duchovia, ktorí závidia ľuďom nebeskú blaženosť a usilujú sa olúpiť ich o ňu. Dobrí anjeli poslúchajú Pána Boha a pomáhajú ľuďom.

2. „Deň“ môže znamenať 24-hodinový deň alebo dlhú dobu. Všemohúci Boh mohol stvoriť svet aj za jediný okamih.

3. „Rickol Boh“ neznamená ľudskú reč, ale vôľu Božiu. Boh len chcel a stalo sa všetko.

Učenie viery.

Cirkev svätá podľa Pisma svätého učí: Od večnosti bol len trojjediný Boh. Okrem Neho nebolo nič. Na začiatku času Boh z vlastnej moci a dobroty stvoril svet a svojou prozreteľnosťou múdro ho usporiadal tak, ako je dnes. Učinil to na svoju slávu a ku blaženosti človeka. Nemajú teda pravdu tí, čo hovoria, že svet je večný, ani tí, čo tvrdia, že svet je dielom zlej bytosti. Učenie, že Boh stvoril svet je článkom viery (dogma). Kto popiera tento alebo iný článok viery, stáva sa bludárom, kacírom, a toho Cirkev vyobcuje zo svojej spoločnosti (exkomunikácia).

Písmo sväté a veda.

Boh zjavil ľuďom len to, že stvoril svet v šiestich dobách, a žiada si, aby aj oni za šesť dní pracovali a v siedmy deň odpočívali a zasvätili ho Pánu Bohu. Je to deň Pána čiže nedeľa.

Preto Písmo sväté nehovorí nič o tom, ako sa svet vyvinul na dnešný stav. To ponecháva zistiť vede. Veda zas neskúma ako vznikla prvá hmota, tú predpokladá. O jej vzniku učí nás zjavenie Božie.

O vývoji zeme veda nevie nič určitého povedať. Doterajšie domnienky (hypotézy — Kant-Laplaceova a iné) nemajú dosť presvedčivých dôkazov. Súhlasne s Písmom svätým tvrdí aj veda, že najprv vznikla hmota, potom rastliny a zvieratá a až koncom tretohornej doby človek.

Tradícia pohanov.

Zjavenie Božie v najstaršej dobe dané bolo všetkým ľuďom. Tak si vysvetlíme, že aj podanie pohanov obsahuje *stopy zjavenia Božieho*. Ale kým v Písme svätom zachovalo sa zjavenie čisté, u pohanov sa postupom času *porušilo*. Porovnajme zprávu Písma svätého o stvorení sveta s jednou pohanskou bájou a vec nám bude jasná. *Babylonská báj* hovorí: Medzi bohmi vypukla vzburá. Vzbúrila sa bohyňa chaosu Tiamat. Bohovia sa naľakali a zasadli na poradu. Marduk, boh mesta Babylonu, sa ponúkol, že sa pustí do boja s povstalcem, ale si vynútil, že za odmenu dostane najvyššiu moc nad bohmi. Bohovia prijali návrh a hneď zasadli na hostinu. Potom sa Marduk ozbrojil bleskom a južným vetrom, zabil Tiamatu a jej telo roztrhol na dve časti; z jednej polovice stvoril nebo, z druhej zasa zem so všetkými živočíchmi.

Ako dôstojne vynikajú pri tejto zpráve slová Písma svätého. „*Na počiatku stvoril Boh nebo a zem.*“

Nebesia vyprávajú. — Stvorený svet poukazuje na všemohúcnosť, múdrosť a nekonečnú dobrotu Pána Boha. To chcel povedať kráľ Dávid, keď napísal:

„Nebesia vyprávajú o sláve Boha
a obloha zvestuje dielo Jeho rúk.
Deň dňu donáša to slovo
a noc podáva noci zvesť.
Nie sú to reči ani slová,
žeby nebolo počuť ich hlas.
Po celej zemi rozlieha sa ich zvuk,
a až do končín obvodu zeme ich slová.
Postavil na slnci svoj stan,
a ono sa veselí ako hrdina,
že má bežať (svojou) cestou. (Ž 18.)

Stvorenie človeka.

Človek — obraz Boží. — V dejinách zjavenia nachádzame odpoveď aj na druhú vážnu otázku: odkiaľ pochádza prvý človek, načo žije na zemi a čo bude s nami po smrti?

Zjavenie Božie nás učí, že Pán Boh všemohúcou mocou vytvoril z čiastočiek (prvkov) hmoty telo človeka, ktoré sa svojou podobou úplne líšilo od ostatných živočíchov. Potom stvoril novú bytosť — dušu, podobnú samému Bohu, spojil ju s telom a telo ožilo. Tak bol stvorený prvý človek na obraz Boží. Boh ho nazval menom Adam čiže muž zo zeme. Toto meno malo mu pripomínať jeho pôvod, aby pokorne slúžil Pánu Bohu.

Písmo sväté takto opisuje stvorenie človeka: »Boh riekol: „Učínme človeka na náš obraz a na našu podobu a nech panuje nad celou prírodou.“ Stvoril teda človeka zo zeme, vdýchol do jeho tváre dych života a človek stal sa živou bytosťou.« (Gn 1, 26.)

Raj. — Boh pripravil pre Adama krásnu záhradu — raj, s chutným a prekrásnym ovocím. Raj ležal v úrodnej krajine Eden, pravdepodobne pri Perzskom zálive. Zavlažovala ho rieka, ktorá sa delila na štyri ramená. Dve z nich sú rieky Tigris a Eufrat. Sem uviedol Boh Adama a prikázal mu, aby raj obrábal. Priviedol k nemu všetky živočíchy zeme a Adam každého pomenoval príliehavým menom.

Eva. — Ale medzi stvoreniami nenašiel Adam spoločníka, podobného sebe. Vtedy Pán Boh dopustil naň tvrdý spánok, vyňal mu jedno rebro a z neho učinil ženu. Adam ju nazval „mužena“, lebo si povedal: „Hľa, to je kosť z mojich kostí a telo z môjho tela, žena, vzatá z muža!“ Pán Boh ich požehnal a povedal: „Rozmnožujte sa, naplňte zem a panujte nad všetkými stvoreniami, ktoré sú na zemi!“ Týmito slovami ustanovil Pán Boh stav manželský a požehnal ho. Vtedy Adam zmenil meno svojej manželky na Eva, to znamená matka všetkých žijúcich. Stvoriteľ ešte dodal: „Pre tento svätý stav zanechá človek otca i matku a pridŕžať sa bude manželky.“

Učenie viery.

Cirkev podľa Pisma svätého učí: Človek má okrem tela aj nesmrteľnú dušu, obdarenú rozumom a slobodnou vôľou. Človeka stvoril sám Boh na svoj obraz, nepochádza teda z nižších

živočíchov. Boh stvoril dušu každého človeka, čiže každý človek pochádza od Pána Boha. Človek je najdokonalejší tvor na zemi.

Písmo sväté a veda.

Veda potvrdila, že ľudské telo je složené z prvkov zeme, ale nenašla dôkaz, že by človek pochádzal zo zvierata. Človek pre-
vyšuje ostatné stvorenia telom, ale najmä dušou. Vie myslieť, rozprávať, vzdelávať sa a tvoriť, čo nie je schopné nijaké zviera.

Vek pokolenia ľudského.

Písmo sväté uvádza *rodokmene* od najstaršej doby. Podľa nich žili ľudia na zemi viac ako 4000 rokov pred Kr. P. Tieto údaje nie sú úplné. Zdá sa, že niektoré rody vystaly. Vec sa netýka zjavenia, preto Písmo sväté ju len mimochodom uvádza. Tu nám pomáha veda. Podľa najstarších pamiatok babylonských a egyptských možno povedať, že ľudia žijú na zemi viac ako 8000 rokov. V Egypte už r. 4200 pr. Kr. P. užívali kalendár, teda mali dosť vyspelú kultúru, čo predpokladá, že už dávno predtým žili tu ľudia. Veda (geológia) zistila podľa skamenelín a odličkov v zemi, že človek žil už koncom tretohornej doby.

Tradícia pohanských národov.

Porovnajme zprávu Písma svätého s *bájami pohanov*! Zistíme, že aj medzi pohanmi zachovala sa zpráva o stvorení človeka, ale bola porušená vymyslenými bájami.

Babylonská báj hovorí: Bôžik Bél (Marduk) urobil človeka z prachu, do ktorého namiešal krvi zo svojej hlavy, a tak človek dostal božskú múdrosť.

V báji „*Gilgameš*“ zase čítame: Bohyňa Aruru zamiesila hlinu a podľa podoby bôžika Annu spravila telo človeka. Potom napľula naň a telo ožilo. (Východné kmene — beďuini — veria, že slinou sa prenášajú duševné vlastnosti.)

Z povedaného vysvitá, že *Písmo sväté zachovalo nám čisté, neporušené zjavenie*, ktoré ostatné pohanské národy porušili.

Písmo sväté a život. — Písmo sväté ťa poučuje, že si obrazom božím. Pamätaj na slová žalmistu: „Bože, učinil si človeka málo menšieho od anjelov; korunoval si ho slávou a dôstojnosťou a ustanovil si ho nad dielo svojich rúk.“ (Ž 8.) — Slúž verne Bohu!

Pád človeka a jeho povýšenie.

Človek — dieťa Božie. — Pán Boh obdaril prvých ľudí mimoriadnymi darmi. Boli veľmi múdri. Svojím rozumom a slobodnou vôľou panovali nad prírodou. Boli aj veľmi blažení, lebo nič netrpeli a nemuseli nikdy zomrieť. Pán Boh ich okrem toho povýšil do nadprirodzeného stavu. Daroval im posväcujúcu milosť a tak ich prijal za svoje detky a za dedičov neba. Prví ľudia boli svätí a nesmierne blažení. Takí mali byť všetci ľudia.

Pán Boh chcel svoje detky odmeniť večnou blaženosťou v nebi. Pretože dal ľuďom slobodnú vôľu, mali si večnú blaženosť sami zaslúžiť. I prikázal Adamovi: „S každého rajskeho stromu jedz, ale so stromu poznania dobrého a zlého nejedz, lebo ak budeš s neho jesť, zomrieš.“ (Gn 2, 16.) Adam, ako praotec ľudského pokolenia, konal v mene všetkých ľudí. Pre jeho skutok mali byť odmenení alebo potrestaní všetci ľudia.

Prvý hriech na zemi. — Diabol závidel ľuďom toto šťastie a umienil si olúpiť ich oň. Vzal na seba podobu hada a oslovil Evu: „Prečo vám Boh zakázal jesť so všetkých rajských stromov?“ Eva mu povedala: „Jeme z ovocia rajských stromov, len so stromu, ktorý je uprostred raja, Boh nám zakázal jesť. Ak by sme s neho jedli, zomrieme.“ Ale had úlisne hovoril: „Nezomriete, ale otvorí sa vám oči a budete ako bohovia, poznávajúci dobré a zlé.“ Eva v pýche zatúžila stať sa takou, ako je Boh, odtrhla si ovocie a jedla. Potom dala z neho Adamovi a on tiež jedol. Prví ľudia hneď spoznali, aký zlý skutok spáchali. Ozať sa im oči otvorily. Hanbili sa, že verili diablovej, a nie dobrému Pánu Bohu.

Prislúbenie Vykupiteľa. — Pre hriech prestali byť ľudia deťmi Božími. Úprimne ľutovali, ale sami nemohli toto nešťastie napraviť. Nemali už nikdy uzrieť Pána Boha. Ale milosrdný Boh zmiloval sa nad biednym ľudstvom. Po hriechu zjavil sa prvým ľuďom, oznámil im tresty, ale hneď im prislúbil pomoc. Preklial hada a povedal: „Nepriateľstvo položím medzi tebou a ženou, medzi твоjím potomstvom a jej potomstvom. Ona pošliape hlavu tvoju a ty budeš číhať po jej päte.“ (Gen 3, 15.)

Učenie viery.

Zprávu Pisma svätého o prvom hriechu treba rozumieť doslovne. Prví ľudia jedli zo zakázaného ovocia, čím ťažko zhrešili. Boh im dal síce ľahké prikázanie, aby ho mohli zachovať, no okolnosti boli veľmi vážne; veď od jeho zachovania závisela blaženosť všetkých ľudí.

Slová Božie: „Nepriateľstvo položím . . .“ sú prvá radostná zvesť po spáchanom hriechu. Nimi prisľúbil Boh Vykupiteľa, ktorý zvíťazí nad diablom a vráti ľuďom milosť. Tak potešil nešťastné ľudstvo nádejou na budúce vykúpenie.

Skrze vieru v budúceho Vykupiteľa už v Starom zákone ob-
siahli ľudia posväcujúcu milosť. Po smrti dostali sa do pred-
pekia a pri nanebevstúpení spolu s Pánom Ježišom vstúpili do
večnej blaženosti.

Liturgia.

Na Veľkú sobotu ospevuje Cirkev dobrotu Pána Boha vo velebnom chválospeve „Exultet“ takto „Ó obdivuhodná ochota Tvojej láskavosti voči nám, Bože! Ó neoceniteľná vrúcnosť Tvojej lásky: — aby si vykúpil svojho služobníka, obetoval si Syna. Ó ozaj potrebný hriech Adamov, ktorý bol vykúpený smrťou Kristovou. Ó šťastlivá vina, ktorá si zaslúžila mať takého vznešeného Vykupiteľa!“ (Rímsky misál.)

Na Veľký piatok v *prefácii* (pedspeve) o sv. kríži zasa spieva: „Bože, rozhodol si sa vykúpiť ľudské pokolenie na dreve kríža, aby ztade povstal život, kde vznikla smrť, a aby ten (diabol), ktorý zvíťazil na dreve, na dreve bol tiež premožený, skrze Krista Pána nášho“ (Tamtiež.)

Tradícia pohanov.

Aj o prvom hriechu a o stave blaženosti čítame v pohanských bá-
jach.

Grécka bája hovorí: Prvý človek bol Prometheus. Jeho manželka bola Pandora, panna, stvorená najvyšším bohom Zeom. Prometheus chcel vziať bohom na Olympe posvätný oheň, ktorý by urobil človeka rovného bohom vo vede aj vo veku. Jupiter ho shodil na zem a prikoval na skalu v pohorí Kaukazu. Každý deň prileť k nemu orol a vyzobe mu pečeň, ale tá mu zasa narastie. Tak trescú bohovia človeka.

Pohanské báje zachovali len zprávu o Božom treste, ale Písmo sväté zachovalo aj radostné prisľúbenie Vykupiteľa.

Poučenie. — Pamätaj, aké hrozné následky má hriech. Váž si milosti, lebo ťa robí dieťaťom Božím.

Dedičný hriech.

Trest za hriech. — Spravodlivý Boh po spáchanom hriechu zjavil sa ľuďom a oznámil im tresty. Písmo sväté o tom píše: „Keď prví ľudia počuli hlas Pána Boha, chodiaceho po raji pri vetriku popoludní, v strachu pred Nim skryli sa v rajských krovinách. Pán Boh volal na Adama: „Kde si?“ On odpovedal: „Bál som sa, preto som sa skryl.“ Ale Pán Boh mu povedal: „Bál si sa, lebo si jedol so stromu, s ktorého som ti zakázal jesť.“ Adam sa vyhovárал: „Žena, ktorú si mi dal za spoločnicu, ma zvedla a jedol som.“ Pán pokarhal ženu: „Prečo si to urobila?“ Ale ona zvalila vinu na hada hovoriac: „Had ma zvedol a jedla som.“

Po tomto všemohúci Stvoriteľ vyriekol rozsudok. Preklial hada a naveky zavrhol diabla slovami: „Budeš sa plaziť po bruchu a prach zeme hltáť po všetky dni svojho života!“ („Hltáť prach zeme“ v reči východných národov značí: „byť zatratený“.) Potom povedal Eve: „Budeš mať veľa bolesti a trápenia s dieťkami a muž bude tvojim pánom.“ Adamovi oznámil: „Preto, že si ma neposlúchol, nech je zlorečená zem pre tvoj skutok. Budeš sa namáhať, ale urodí sa ti na nej línie a bodľacie. V pote tvári svojej budeš jesť chlieb, kým sa nevrátiš do zeme, z ktorej som ňa vzal; lebo prach si a v prach sa navrátiš.“ (Gn 3, 19.)

Potom Boh zhotovil obom kožené šaty a vyhnal ich z raja a ku vchodu postavil dvoch cherubov s plamennými mečmi, aby strážili cestu ku stromu života.

Učenie viery.

Osobný hriech Adamov. Prvý hriech mal smutné následky najprv pre prarodičov. Stratili milosť Božiu a prestali byť dieťkami Božími. Tým sa pozbavili nadprirodzeného stavu a stratili právo na nebo. Rozum sa im zatemnil, vôľa oslabla a túžila po zlom. Prví ľudia museli opustiť raj a namáhavou prácou vyhľadávať si každodenný chlieb. Boh dovolil diablovi pokúšať ich, dopustil na nich veľa trápenia, choroby a museli aj zomrieť.

Dedičný hriech. Adam bol praotcom celého ľudského pokolenia. Konal v mene všetkých ľudí. Preto jeho vina aj s trestmi prechádza na všetkých jeho potomkov. Všetci prichádzame

na svet bez milosti posväcujúcej, ako dievky zlorečenia čiže s dedičným hriechom a v celom živote znášame jeho následky.

Nepoškvrnená. Od dedičného hriechu bola zachránená preblahoslavená Panna Mária. Boh ju vyvolil za matku svojho Syna, a preto prišla na svet plná milosti. Toto vyznačenie Matky Božej slávi Cirkev svätá každý rok na sviatok Nepoškvrneného počatia preblahoslavenej Panny Márie, 8 decembra.

Milosrdenstvo Božie. Pán Boh pri svojej spravodlivosti preukázal ľuďom nesmierne milosrdenstvo. Poslal na zem svojho Syna, Ježiša Krista, ktorý svojím utrpením a smrťou zaslúžil nám znova milosť. Pre zásluhy Pána Ježiša milosť možno získať sv. sviatosťami, a to: po prvý raz sv. krstom a potom hriechom stratenú milosť vo sviatosti pokánia. Svätý krst a sviatosť pokánia sú teda prejavy najväčšieho milosrdenstva Božieho. Pokušenie diabla pomáha nám Pán Boh premôcť milosťou pomáhajúcou. Aj zlorečenie, ktoré vyslovil Pán Boh nad zemou, odníma Cirkev sv. žehnaním vecí a exorcizmom (zaklínaním duchov). Pre kresťanov práca nie je kľatbou, ale prostriedkom pokánia; ňou si získajú zásluhy pre nebo.

Tradícia pohanov.

Zas porovnajme náboženské podanie pohanov so zprávou Písma svätého.

Grécka báj hovorí o treste ženy: Ate, dcéra Zeova, bola potrestaná tak, že ju Zeus chylil za blýskavé vlasy a shodil ju s hviezdnatého neba. Potom prisahal, že hriešnik, ktorý oklamal každého, nikdy viac nepride na Olymp.

Stopy dedičného hriechu nachádzame v inom pohanskom podaní: Zeus zakázal ľuďom pozrieť do suda, ktorý prikryl vrchnákom. Zvedavá žena odkryla sud a vyšlo z neho množstvo bied na ľudstvo, až sa nimi naplnila zem aj more.

Teraz uvážme: Aká dôstojná prisnosť je v slovách: V pote tváří budeš jesť svoj chléb . . . Sú to slová Božie!

Pre život. — Svätý krst ňa zbavil dedičného hriechu. Pripomínaj si často krstný sľub!

Prvá smrť.

Oheta, vonkajšia úcta Božia. — Adam mal mnoho synov a dcér. Najstarší synovia boli Kain a Abel. Prvý obrábal pole,

druhý pásol otcove stáda. Ľudia od začiatku verne uctievali Pána Boha. Obetovali pod holým nebom alebo v háji, najčastejšie na vršku postavili oltár z hliny alebo kamenia. Potom položili naň drevo, zabili obetné zviera alebo vzali z poľnej úrody, položili obeť na drevo a zapálili. Obetovali vždy to, čo udržiavalo život, aby dali najavo, že sú ochotní za Pána Boha aj život obetovať. Obetami chceli smieriť Pána Boha za spáchaný hriech a vyjadriť svoju úctu k Nemu. Takéto obety ľúbili sa Pánu Bohu len vtedy, ak ich ľudia prinášali s čistým srdcom a s dobrým úmyslom.

Kain a Ábel obetujú. — Aj Kain a Ábel konali obeť Bohu. Kain obetoval z poľnej úrody a Ábel z prvotín svojho stáda. Pánovi sa zaľúbila obeť Ábelova pre jeho čisté srdce. Ale obeť Kainovu neprijal, lebo on bol zlý. Preto sa Kain veľmi nahneval na brata. V nenávisti zavolať ho na pole a tam ho zabil.

Boh volal na Kaina: „Kde je tvoj brat Ábel?“ — Kain odpovedal: „Neviem, či som ja strážcom svojho brata?“ Boh mu povedal: „Čo si to vykonal? Hlas krvi tvojho brata volá ku mne zo zeme. Preto prekliaty si! Keď budeš obrábať zem, nevydá ti úžitok; ba budeš tulákom na zemi.“

Keď to Kain počul, zúfal a volal: „Moja neprávosť je taká veľká, že nezaslúžim odpustenie. Hľa, vyháňaj ma dnes zo zeme. Skrývaj sa budem pred tebou, a ktokoľvek ma nájde, zabije ma.“ Boh mu povedal: „Nie tak, lebo kto by ťa zabil, ťažko (sedemnásobne) ho potrescem.“ Potom Boh poznačil Kaina, aby ho nikto nezabil. Vtedy Kain opustil otca a s manželkou býval ako tulák na východ od Edenu.

Synovia Boží a synovia sveta. — Ako Kain, tak aj jeho potomci boli zlí. Zabudli na Pána Boha a klaňali sa modlám. Starali sa len o zemský blahobyť. Prví si zhotovili rozličné nástroje, zbrane a umelecké predmety, a vynašli hudobné nástroje. Písmo sväté ich nazýva: *synovia ľudskí* čiže *synovia sveta*.

Miesto Ábela dal Pán Boh Adamovi syna *Sétu*. Jeho potomci klaňali sa Pánu Bohu, a preto ich nazývame *synmi Božími*. Z nich vynikal zbožnosťou najmä *Henoch*, otec *Matuzalema*, ktorý žil najdlhšie na zemi — 969 rokov. Henocha vzal Pán Boh zaživa na neznáme miesto a má sa vrátiť na svet pred koncom sveta, aby kázal pokánie v dobe vlády Antikrista. — Neskôr sa Sétovi potomci začali stýkať s potomkami Kainovými, brali si ich dcéry za manželky a tak sa pokazili.

Predobrazy.

V Starom zákone mnohé osoby svojím životom a skutkami alebo veci svojou podobnosťou pripomínajú veľa osôb z Nového zákona. Menujeme ich: predobrazy. — Ábel je predobraz Ježiša Krista. Nevinný Ábel bol zabitý vlastným bratom — Pán Ježiš zomrel za naše hriechy a zabitý bol vlastnými krajanmi. Lenže krv Ábelova volala do neba o trest — ale krv Pána Ježiša volá do neba o zmilovanie.

Učenie viery.

Obeta je viditeľný dar, ktorý venuje človek Bohu, aby dal najavo, že ho uznáva za svojho najvyššieho Pána. Zničením obetnej veci — spálením — malo sa naznačiť, že vo všetkom závisíme od Pána Boha. Pre tento hlboký smysel obeta je najkrajšia bohoslužba. Všetky starodávne národy konali obety, a tie boli stredom náboženstva. Starozákonné obety boli milé Pánu Bohu len preto, lebo predobrazovali obetu križa. Pán Ježiš priniesol Otcovi nebeskému najväčšiu obetu, keď obetoval sám seba na križi. Na rozkaz Pána Ježiša koná Cirkev svätá obetu križa nekrvavým spôsobom pri sv. omši. Preto od časov Pána Ježiša až do konca sveta jediná pravá obeta je sv. omša. Náboženstvo, ktoré nemá sv. omšu, nie je pravé, lebo mu chýba podstatný úkon bohoslužby „obeta“.

Obetnú myšlienku najkrajšie vyjadruje *modlitba sv. omše pri obetovaní hostie*: „Prijmi, svätý Otče, všemohúci večný Bože, túto nepoškvrnenú obetu, ktorú ja, tvoj nehodný sluha, obetujem tebe, svojmu živému a pravému Bohu, za mnohé svoje hriechy, urážky a nedbalosti a za všetkých prítomných, ba i za všetkých veriacich, živých i mŕtvych kresťanov, aby mne aj im bola na spasenie pre večný život. Amen.“

(Rimsky misál.)

Poučenie. — Kresťan musí byť presvedčený, že Pán Boh odpustí každému, kto úprimne oľutuje hriechy. Ani v trápení nezúfa, lebo vie, že križe sú buď skúška alebo trest, uložený Bohom. Kresťan pamätá na večnú odmenu. Kto teda zúfa, má slabú vieru v Pána Boha. Kto v zúfalstve spácha samovraždu, tomu Cirkev sv. odoprie cirkevný pohreb, lebo zaživa odmietol milosť Božiu.

Dôveruj v Pána Boha!

Potopa.

Hriešne pokolenie. — Sétovi potomci sa rozmnožili, ale vplyvom hriešnikov natoľko sa pokazili, že Pán Boh sa rozhodol vyhubiť hriešne pokolenia potopou. Len Noe so svojou rodinou našiel milosť pred Pánom Bohom, lebo bol bohabojný a spravodlivý. Pán Boh mu rozkázal: „Vystav si koráb, lebo dopustím na zem potopu!“ A určil rozmery korábu. Boh dožičil ľuďom ešte 120 rokov na polepšenie. Noe urobil, ako mu Pán Boh prikázal. Napomínal ľudí na pokánie, ale neverili mu, ba opovrhli ním.

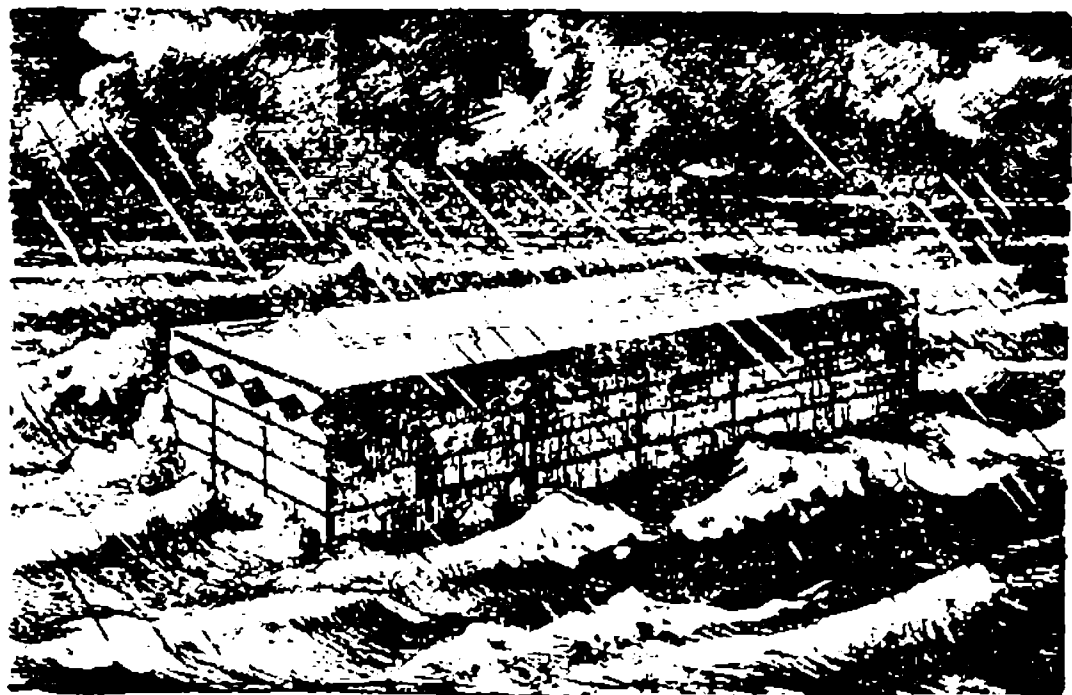
Noe. — Keď sa ľudia nepolepšili, Pán Boh rozkázal Noe-movi: „Vojdi do korábu aj s rodinou. Vezmi so sebou zo všetkých čistých živočíchov po siedmich a z nečistých po dvoch a naber aj potrebnej potravy.“ Noe s pomocou Božou shromaždil zvieratá v korábe a napokon s rodinou vstúpil doň. I nastala potopa. Za štyridsať dní a nocí lial sa prudký dážď, vody mora, hnané silným víchrom, prevalily sa cez brehy a zaliali zem široko-daleko. Voda vystupovala vždy vyššie, až pokryla aj všetky okolité vrchy. Ľudia i zvieratá zahynuli, len Noe a jeho rodina ostala nažive, lebo koráb vznášal sa na vode. Voda stála na zemi 150 dní.

Potom Pán Boh dopustil na zem vietor a vody začalo ubúdať. Koráb podľa starodávnej tradície sa zastavil na vrchu Ararat v arménskyh horách. O dlhší čas Noe vypustil krkavca, aby sa presvedčil, či je zem už suchá. Krkavec lietel sem-tam, ale sa nevrátil. Potom Noe vypustil holubicu, ale tá sa vrátila do korábu, lebo nenašla suché miesto, kde by si odpočinula. Noe čakal sedem dní a vypustil opäť holubicu, ktorá sa vrátila večierkom so zelenou ratoľstou v zobáku. O sedem dní vypustil opäť holubicu, ktorá sa už nevrátila. Noe poznal, že zem je už suchá. Na rozkaz Boží vystúpil Noe z korábu a vypustil zvieratá. Postavil oltár a na znak vďaky obetoval Pánovi zápalnú obeť.

Nová smluva. — Celé hriešne pokolenie zahynulo, a tak Noe sa stal praotcom nového pokolenia. Pán Boh uzavrel s ním smluvu, ako kedysi s Adamom, a prisľúbil, že už nikdy nedopustí na ľudí potopu. Dúha sa stala znamením tejto smluvy. Z pokolenia Noemovho narodil sa Syn Boží, Vykupiteľ sveta.

Predobraz.

Noe je predobraz Ježiša Krista, a koráb Cirkvi svätej. — Noe zhotovil koráb a so svojou rodinou zachránil sa v ňom od záhuby. Pán Ježiš založil Cirkev, aby bezpečne viedla ľudí k svätosti a do večnej blaženosti. — Kto nebol v korábe, zahynul. Tak aj mimo Cirkvi niet spásy. — Vody potopy nezničili koráb, ani Cirkev nezničia jej nepriatelia, lebo Pán Ježiš predpovedal: „Ani brány pekelné ju nepremôžu.“ — Noe bol hlava rodiny

Koráb Noemov.

a všetci ho poslúchali. Hlava Cirkvi je pápež, zástupca Ježiša Krista, ktorého poslúchajú všetci veriaci.

Učenie viery.

Písmo sväté zpravou o potope poučuje ľudí, že Pán Boh je nekonečne spravodlivý; dobrých odmeňuje a zlých tresce. Dočasnú odmenu dáva Boh na zemi, večnú v nebi. Pán Boh tresce na čas na zemi alebo v očistci, večne v pekle.

Svedectvo vedy.

Nedá sa určiť, kedy bola potopa na zemi. Istotne v predhistorickej dobe. Pravdepodobné je, že zaplavená bola len tá časť zeme, kde bývali hriešni potomci Kainovi a Sétovi. Cirkev v tejto otázke nič nerozhodla.

Skutočnosť potopy dokazujú aj zprávy starých národov, najmä Asýrov a Babyloncov. Hrdinská báj *Gilgameš* rozpráva o hneve bôžikov a o záchrane človeka pred potopou. — Aj iné národy zachovali si zprávy o potope: Gréci v báji o Deukalionovi a Pyrrhe, tak isto Indiáni v Amerike, Peruáni, Kelti, Germáni. — Vo Frýgii — blízko Araratu — našli sa *peniaze*, ktoré majú tento obraz: koráb pláva na vode, muž a žena z neho vyzerajú a letí k nim holubica s olivovou ratolesťou. Nápis na peniaze je „No“ alebo „Noe“.

Poučenie. — Pamätaj na pekné ľudové príslovia: Pán Boh nie je náhlivý, ale pamätlivý! — Božiemu trestu neujdeš! — V bázni Božej chráň sa hriechu! Miluj Cirkev, „lodičku Petrovu“, lebo ti pomáha na ceste do prístavu večnosti!

Noemovi potomci.

Predpoveď o Vykupiteľovi. — Noe mal troch synov: Séma, Cháma a Jafeta. Dvaja starší žili nábožne, ale najmladší, Chám, zostal zlý. Pred svojou smrťou požehnal Noe dobré dietky a povedal: „Nech Boh požehná Séma, nech rozmnoží potomkov Jafetových a nech prebývajú v stánkoch Sémových!“ Chámovi zlorečil slovami: „Kanaán, syn Chámov, buď zlorečený a staň sa sluhom svojich bratov!“ (Gn 9, 25.)

Slová Noemove obsahujú predpoveď o Vykupiteľovi. Podľa nich: *Sémovi potomci* prinesú na zem požehnanie a spásu, *Jafetovi* a *Chámovi potomci* — pohanské národy — tiež budú povolané ku Kristovi.

Bábel. — Noemovi potomci presťahovali sa do Mezopotámie a tu zakladali mocné mestá. Všetci hovorili jednou rečou. Veľmi sa rozmnožili, takže územie im nestačilo. Preto sa museli rozísť do rozličných častí zeme. Rozhodli sa postaviť mesto a vežu, ktorá by siahala až k nebu. Chceli tým osláviť seba, prv než by sa rozišli po zemi.

Ale Pán Boh potrestal pyšné úmysly ľudí. Zmätol im jazyky, takže sa navzájom nerozumeli. Stavbu zanechali a rozišli

sa. Sémovi potomci ostali v Ázii, Chámovi išli do Afriky a Jafetovi sa osadili zväčša v Europe. Miesto zmätku nazvali Bábel čiže zmätok.

Modloslužba. — Ľudia, rozídení po zemi, pomaly zabúdali na Pána Boha. Zvádzaní diablom začali sa klaňať slnku, mesiacu, neskôr zvieratám, ba aj sochám, tzv. modlám. Pokladali ich za svojich „bohov“ a prinášali im obety. Tak povstalo pohanstvo čiže modlárstvo. Modlárstvo je veľký hriech proti prvému prikázaniu Božiemu, lebo modlári preukazujú stvoreným veciam takú úctu, aká len Bohu patrí. Pohani upádali vždy hlbšie. Boli takí zaslepení, že falošným bôžikom obetovali živé deti a ľudí, ba začali ich uctievať aj hriechmi. Prisľúbenie o Vykupiteľovi, dané v raji, a predpoveď Noemova upadly do zabudnutia. Pán Boh vo veľkom milosrdenstve zakročil a poblúdené ľudstvo zachránil.

Misie, misionári.

Viac ako polovica ľudí žije ešte aj teraz v pohanstve. Títo klaňajú sa modlám a oddaní sú strašným poverám. Nepoznajú láskavého Otca nebeského, dobrotivého Spasiteľa, ani Matky Božej. Svoje vymyslené božstvá ctia len zo strachu pred trestom. Na rozkaz Pána Ježiša Cirkev sv. posielala kňazov-misionárov k úbohým pohanom, aby ich učili poznať Pána Boha. Misionárom pomáhajú misijné sestričky a misijní bratia. Ale aj ostatní kresťania sú povinní pomáhať im modlitbou a milodarmi. Každý má byť členom *Dieľa šírenia viery* alebo *Detinstva Ježišovho*.

Modli sa denne: Otče náš... Zdravás Mária... a vzdych: Sv. František Xaverský, oroduj za nás! — Obetuj vďačne na misie!

Ľudia v praveku.

Domáci život. — Po vyhnaní z raja musel sa človek starať o výživu a ošatenie. Písmo sväté spomína, že prví ľudia dostali od Pána Boha oblek. „Boh spravil Adamovi a Eve kožený odev.“ (Gn 3, 21.) Neskôr za oblek im slúžila koža zabitých zvierat. V najstaršej dobe bývali ľudia pod holým nebom, len pred dažďom alebo zimou skrývali sa pod stromom alebo v jaskyni, ktorú ohradili proti dravej zveri. Neskôr ozdobovali svoje príbytky jednoduchými kresbami na skaly. Ľudia si zhotovili nástroje najprv

z kameňa, potom z medi, bronzu a železa, ako to zisťuje veda. Písmo sväté spomína, že už pred Noemom začali ľudia bývať v šiatroch a sťahovali sa s miesta na miesto ako kočovní pastieri. Látku na šiatre tkali z kozej srsti, neskôr z ľanu a z vlny. Nástroje boli primitívne; koža prestrelá na zemi slúžila za stôl, aj za lôžko. Po potope budovali pribytký aj z pálených tehál.

Rodina. — V najstaršej dobe štáty nejestvovaly. Každá rodina žila samostatne. Život rodiny bol usporiadaný. Otec bol od začiatku hlavou rodiny. Všetci členovia domácnosti boli mu podriadení. On rozhodoval o majetku aj v sporných prípadoch dietok. Po čase rodina sa rozrástla, vzniklo viac rodín a utvoril sa rod. Hlavou rodu bol jeho najstarší člen, otec, zvaný patriarcha, z ktorého všetci pochádzali. Po smrti otca podelili si synovia majetok a stali sa hlavami svojich rodov. Tak sa pôvodný rod rozdelil na toľko ďalších rodov, koľko bolo synov.

Manželstvo. — Pán Boh v raji ustanovil stav manželský medzi mužom a ženou. Ľudia dlho zachovávali tento svätý zákon Boží, až potomok Kainov, Lamech, vzal si dve manželky. Jeho potomci nasledovali zlý príklad otcov a tak už v najstaršej dobe nachádzame mnohoženstvo. Boh to vtedy trpel, aby sa ľudstvo čím viac rozmnožilo.

Náboženstvo. — V praveku mali ľudia čisté náboženstvo. Verili v Pána Boha, uctievali a odprosovali ho obetami a modlitbou. Nemali kňazov, ani chrámov. Otec obeloval v mene rodu. Pod stromami alebo na vrchoch stavali oltáre z hliny alebo z kameňa a na nich prinášali obety. Ale pre hriech ľudia pomaly zabúdali na Pána Boha a oddávali sa modlárstvu.

Reč. — V najstaršej dobe rozprávali ľudia spoločnou rečou, ktorá bola jednoduchá. Písať nevedeli, ale už z tejto doby zachovali sa obrazy na stenách jaskýň. Ľudia v praveku nimi vyjadrovali svoje myšlienky.

Písmo sväté zachovalo nám svedectvo, ako vznikly rozličné jazyky. Stalo sa to pri zmätení jazykov v Bábeli.

Cena Písma svätého. — Udalosti, o ktorých sme dosiaľ rozprávali, zaznačené sú len v Písme svätom. Staly sa v dobe takej dávnej, že sa nám nezachovali o nich okrem zprávy Písma svätého a pohanského podania nijaké iné pamiatky. Od najstaršej doby

šaly sa s pokolenia na pokolenie. Až asi r. 1400 pred Kristom Pánom spísal ich Mojžiš, učený a Duchom Svätým osvietený muž, v prvej knihe Písma svätého, zvanej Genesis (Pôvod).

Vidiš, aké vzácne je Písmo sväté, ako kniha náboženská aj dejepisná. Učí nás o náboženských pravdách, potrebných na spasenie, ale z neho sa dozvedáme aj o najstarších dejinách sveta a ľudstva.

Zamiluj si túto knihu kníh a navykni si čítať z nej pravidelne cez celý život!

II. doba.

Patriarchálne zjavenie.

(Od Abraháma po Mojžiša, t. j. od r. 2000 do 1450 pred Kristom Pánom.)

Praotec Abrahám.

Vyvolenie Božieho národa. — Ďalšie udalosti zjavenia Božieho staly sa už v dobe historickej. Z týchto čias zachovaly sa nám mnohé písomné, staviteľské a iné pamiatky, takže pravdivosť správ Pisma svätého môžeme dokázať aj zo svetských dejín.

V tejto dobe žili ľudia vo všetkých zemedieloch. Z príslušníkov príbuzných rodov pomaly vznikly národy a utvorily sa samostatné krajiny s vlastnými panovníkmi. Ľudia už neboli jednotní ako v praveku, ale národ často bojoval proti národu, krajina proti krajine. Všetky národy zabudly na Pána Boha, uctievaly prírodné sily a klaňaly sa modlám. Vtedy Pán Boh vyvolil si jeden národ, ktorý pomenoval „svojím národom“. Úlohou jeho bolo: udržiavať vieru v Pána Boha na zemi a pripravovať ľudí na príchod Vykupiteľa. Od toho času Pán Boh nedával svoje zjavenie celému ľudstvu, ale len vyvolenému národu, z ktorého mal vyjsť Vykupiteľ. Preto aj Písmo sväté od tejto doby obsahuje najmä dejiny vyvoleného národa a opisuje, ako mu Pán Boh dával svoje zjavenie a postupne ho pripravoval na príchod Vykupiteľa. Od vyvoleného národa dozvedely sa zjavenie tie pohanské národy, ktoré sa stýkali s ľudom Božím.

Abrahám. — Praotcom vyvoleného národa bol bohabojný muž Abrahám. Žil okolo roku 2000 pred Kristom Pánom v krajine Haran v Mezopotámii. (Pochádzal z chaldejského mesta Ur.) V tom čase prekvitaly dve mocné ríše: na východe slávny kráľ

Chamurabbi sjednotil Babylonskú ríšu a západ ovládala najstaršia Egyptská ríša. V oboch krajinách bol ľud oddaný modlárstvu. Haran patrila do Babylonskej ríše. Aby modlári nesказili Abraháma, povedal mu Pán Boh: „Vyjdi z domu svojho otca a poď do krajiny, ktorú ti ukážem. Rozmnožím tvojich potomkov na veľký národ a v tebe budú požehnané všetky národy zeme!“ Abrahám vzal manželku Sáru, bratovho syna Lóta a s celým majetkom a s početnými stádami odišiel do krajiny Kanaán. Pri meste Sichem zjavil sa mu Pán a sľúbil mu, že túto krajinu dá jeho potomkom. Abrahám sa osadil pri meste Betel a vystaval tam oltár Pánovi.

Šiator rodiny na východe.

Abrahám a Lót viedli zprvu pastiersky kočovný život. Stahovali sa s miesta na miesto podľa toho, kde našli bohatú pašu. Bývali v šiatroch a mali veľké stáda oviec a dobytky a veľa pastierov. Raz medzi pastiermi povstala hádka o pasienky. Abrahám povedal Lótovi: „Nech nie je roztržka medzi nami, veď sme bratia! Radšej sa rozíďme! Vyvoľ si! Ak pôjdeš naľavo, ja si podržím pravú stranu; ak si ty vyvolíš pravú stranu, ja pôjdem na ľavú.“ Keď Lót uzrel úrodnú krajinu okolo Jordána, vybral si ju

a osadil sa v Sodome. Abrahám odišiel do údolia Mambre a osadil sa v Hebrone.

Abrahám bol vzorom pevnej viery, silnej nádeje a úprimnej lásky k Bohu. Boh ho odmenil tak, že ho vyvolil za praotca Vykupiteľa. Aj Spasiteľ ho chváli pred Židmi: „Abrahám, váš otec zaplesal, že uvidí môj deň, a videl i zaradoval sa.“ (Jn 8, 56.) Sv. Pavol nazýva ho „otcom všetkých veriacich“ (Rim 4, 11). Abrahám má čestné miesto v rodokmeni Pána Ježiša. Sv. Matúš začína svoje evanjelium: „Kniha rodu Ježiša Krista, syna Dávidovho, syna Abrahámovho.“ (Mt 1, 1.) Pán Boh sa predstavoval ľuďom ako „Boh Abraháma, Izáka a Jakuba“ slávnych patriarchov. — „Lono Abrahámovo“ v Písme svätom znamená *n e b c*.

Poučenie: Vzbudzuj často v sebe tri božské čnosti a hovor: Ó Bože môj, verím v Teba, lebo si večne pravdomluvný! Ó Bože môj, dúfam v Teba, lebo si nekonečne verný a milosrdný. Ó Bože môj, milujem Ťa nadovšetko, lebo si najvyšší dobrý a milovania hodný.

Melchizedech. Sodoma a Gomora.

Vernosť Abraháмова. — Abrahám miloval Pána Boha, a preto miloval aj bližných a pomáhal im. V tom čase susední pohanskí králi napadli päť miest v Kanaáne, medzi nimi aj Sodomu a Gomoru. Nepriateľ olúpil mestá a Lóta s rodinou odvliekol do zajatia. Ktosi z rodiny Lótovej ušiel a zvestoval to Abrahámovi. Abrahám neváhal, ozbrojil 318 sluhov a ponáhlal sa za nepriateľmi. Za Damaškom ich dostihol. V nočnom čase ich prepadol a porazil. Vyslobodil bratanca Lóta a všetok zajatý ľud.

Keď sa Abrahám vracal do Kanaánu, ľud s kniežatmi vyšiel mu v ústrety. Melchizedech, sálemský kráľ a najvyšší kňaz, požehnal Abraháma a obetoval chlieb a víno na znak vďaky Bohu. Abrahám mu daroval desiatok z koristi. Ostatok koristi daroval oslobodenému ľudu. Pán Boh odmenil Abraháma za jeho lásku. Po návrate do vlasti sa mu zjavil a už druhý raz mu prisľúbil, že bude praotcom veľkého národa.

Boh tresce hriešnikov. — Lót zasa býval v Sodome. Obyvatelia tohto mesta a okolitých miest boli veľmi zlí a páchali ohavné hriechy. Pán Boh sa zjavil Abrahámovi a oznámil mu, že zničí

hriešne mestá ohňom. Abrahám orodoval za Sodomu a prosil, aby pre spravodlivých bolo mesto ušetrené od záhuby. Pán Boh mu sľúbil, že odpustí mestu, ak v ňom nájde desať spravodlivých, ale ani desať sa ich nenašlo, len Lótova rodina.

Vtedy Pán Boh poslal do Sodomy dvoch anjelov v ľudskej podobe, aby vyviedli z mesta Lóta a jeho rodinu. Anjeli tak spravili a za mestom im povedali: „Zachráňte svoje duše! Neobzerajte sa, ani sa nezastavujte, ale hľadte sa zachrániť, aby ste azda aj vy nezahynuli!“

Nato dopustil Pán Boh na Sodomu a Gomoru sirkový dážď s neba. Pravdepodobne bleskami zapálil asfaltové ložiská na okolí a zničil mestá ohňom. Všetko živé v nich zahynulo. Lótova žena na ceste sa obzrela a z trestu náhle zomrela. Vystupujúce pary ju prikryly vrstvou soli, takže mŕtvola sa podobala soľnému stĺpu.

Predobraz.

Veľkňaz Melchizedech je predobraz Pána Ježiša, ktorý obetoval seba na kríži a do konca sveta bude prinášať obet svojho tela a svojej krvi pod spôsobmi chleba a vína. Preto žalmista hovorí o ňom: „Ty si kňaz naveky podľa radu Melchizedechovho.“ (Ž 109, 4.)

Liturgia.

Vo sv. omši po premenení modlí sa kňaz „Vzhliadni, Pane, dobrotivým a láskavým okom na tieto dary a ráč prijať túto svätú obetu, nepoškvrnenú hostiu, ako si prijal dary spravodlivého Ábela, obetu nášho praotca Abraháma a obetu, ktorú ti priniesol tvoj najvyšší kňaz Melchizedech.“ (Rim, misál.)

Tvoja modlitba! — Pamätaj, že vytrvalá modlitba preráža nebesia. Modliť sa musíš: nábožne, s dôverou, že ťa Pán Boh vypočuje. Keď si sa pomodlil, odovzdaj sa do vôle Božej! Chceš mať zásluhy v nebi? Modli sa s čistým srdcom!

Čítanie: Rozhovor Abraháma s Pánom Bohom. Na str. 89.

Obetovanie Izáka.

Poslušnosť Abraháмова. — Pán Boh chcel zväčšiť zásluhy Abraháma, preto skúšal jeho vernosť. Povedal mu: „Obetuj mi na hore Mória svojho jednorodeného syna Izáka, ktorého veľmi mi-

luješ!“ Abrahám vstal ešte za noci, naštiepal dreva na zápalnú obeť, položil ho na osla a s Izákom vydal sa na cestu. Na tretí deň prišli k hore. Otec naložil drevo na Izáka, sám vzal nôž a oheň, a tak kráčali na horu. Ako tak kráčajú, rečie Izák otcovi: „Otče môj, hľa, oheň a drevo máme, ale kde je obetné zviera?“ „Pán Boh sa postará, syn môj“, hovorí mu otec.

Na hore postavil Abrahám oltár a položil naň drevo. Potom poviazal syna, vzal nôž a vystrel ruku, aby ho usmrtil a obetoval Pánovi. Ale anjel s neba zvolal: „Abrahám, nezabíjaj chlapca, lebo už viem, že sa bojíš Pána Boha.“ Abrahám pozdvihol oči a zbadal baránka zamotaného za rohy v tŕni. Vzal ho a plný vďačnosti obetoval ho miesto syna Pánovi.

Odmena. — Poslušnosť Abraháмова páčila sa Pánu Bohu a povedal mu: „Pretože si ma poslúchol a nešetril si ani svojho syna pre mňa, požehnávam ťa a v tvojom potomstve budú požehnané všetky národy zeme.“ Sľub znamenal, že z jeho rodu narodí sa Vykupiteľ sveta.

Keď Abrahám zostarel, vybral svojmu synovi manželku Rebekku, bratovu vnučku z Mezopotámie. Abrahám zomrel vo vysokom veku 175 rokov. Izák ho pochoval v Hebrone. Pán Boh sa zjavil aj Izákovi a obnovil prisľúbenie, dané jeho otcovi.

Predobraz.

Izák, nesúci drevo na horu Mória, predobrazuje Pána Ježiša, nesúceho drevo križa na Kalváriu. Izák mal byť obetovaný vlastným otcom, aby pripravil spásu sveta. Pán Ježiš skutočne sa obetoval za nás a na dreve križa spasil svet.

Abrahám, obetujúci syna, býva často vyobrazený na dvierkach tabernákula alebo na cirkevných predmetoch.

Pamätaj pre život: Izák je vzor poslušnosti a lásky k rodičom. Bol ochotný aj zomrieť, keď si to otec žiadal. Poslúchaj rodičov, lebo ti rozkazujú v mene Pána Boha.

Čítanie: Abrahám hľadá Izákovi manželku. Na str. 90.

Praotec Jakub.

V dobe patriarchov prvorođený syn mal veľké práva v rodine: po otcovej smrti stal sa hlavou rodu, kňazom a sudcom a pripadly mu dve čiastky z dedičstva. Prvorození z Abrahámovho pokolenia dostávali od otca zvláštne požehnanie, s ktorým bolo spojené prisľúbenie, že z jeho rodu vyjde Vykupiteľ sveta.

Izák mal dvoch synov, Ezaua a Jakuba. Prvorođený Ezau bol roľníkom a poľovníkom, Jakub dozeral na stáda. Otec mal radšej Ezaua, matka zas Jakuba pre jeho tichú povahu. Keď raz Ezau prišiel s poľa veľmi ustatý a hladný, ľahkomyselne predal bratovi právo prvorodenstva za misu šošovice.

Izák požehnal Jakuba. — Izák zostarel a stratil zrak. Keď cítil, že sa blíži koniec jeho života, zavola syna Ezaua a povedal mu: „Syn môj, vezmi svoju zbraň, ulov na poli zver a priprav mi jedlo, aké rád jedávam! Potom príď a požehnám ťa, prv než zomriem.“

Počula to matka a prehovorila Jakuba, aby si šiel pýtať požehnanie. Zabila dve najkrajšie kozliatka a pripravila z nich jedlo, aké mal Izák rád. Jakub sa obliekol do najkrajších Ezauových šiat a matka mu obložila ruky a hrdlo kozľacími kožkami, lebo Ezau bol veľmi zarastený na telc. Jakub vzal jedlo, vošiel k otcovi a prosil ho: „Otče môj, urobil som, ako si mi prikázal, vstaň, zajedz si a požehnaj ma.“ Ale Izák povedal: „Pristúp ku mne, nech sa ťa dotknem a presvedčím sa, či si ty môj syn Ezau!“ Potom mu ohmatal ruky a povedal: „Hlas je síce Jakubov, ale ruky sú Ezauove“

Tu si Izák zajedol. Potom vyzval syna, aby ho pobožkal a žehnajúc ho vravel: „Nech ťi dáva Boh z nebeskej rosy a bohatstva zeme hojnosť obilia a vína. Nech ťi slúžia národy a nech sa ti klaňajú kmene. Buď pánom svojich bratov!“ (Gen 27, 28.)

Len čo Jakub vyšiel od otca, vrátil sa Ezau. Pripravil divinu a vstúpil k otcovi, aby dostal požehnanie. Izák sa náramne preľakol, keď spoznal, že ho Jakub oklamal. Ezau prosil otca, aby ho tiež požehnal, ale Izák mu povedal: „Požehnal som Jakuba a ostane požehnaný.“ Preto sa Ezau vyhráždal, že zabije brata. Vtedy Jakub na radu matky ušiel do Háranu k Lábanovi, svojmu ujcovi.

Jakubov sen. — Hárán bol vzdialený asi na 900 km od Kanaánu. Na dlhej ceste Jakub viac ráz nocoval pod holým nebom. Istú noc mal podivný sen. Videl rebrik, ktorý siahla až do neba a anjeli po ňom zostupovali a zas vystupovali. Uzrel aj Pána Boha na nebi, ktorý mu povedal: „Ja som Pán, Boh Abraháma, tvojho praotca, a Boh Izáka. Zem, na ktorej spíš, dám tebe a tvojmu potomstvu a v tebe budú požehnané všetky pokolenia zeme. Budem ňu chrániť, kdekoľvek sa pohneš, a zas ňu privediem do tvojej krajiny.“ Keď sa Jakub prebudil, zvolal: „Naozaj, Pán je na tomto mieste, a ja som nevedel.“ Potom označil miesto kameňom a urobil sľub, že ostane verný Pánu Bohu. A pokračoval v ceste.

Jakub u Lámana. — Láman prijal Jakuba s radosťou. Podľa vtedajšieho zvyku slúžil u neho a Láman mu dal dcéru Liu, potom Ráchel za manželky. Jakub býval v Hárane za dvadsať rokov a za ten čas veľmi zbohatol. Na rozkaz Boží vrátil sa s celým majetkom k otcovi do Kanaánu. Ale báľ sa brata Ezaua, preto od hraníc poslal k nemu poslov a prosil ho, aby mu odpustil. Poslovia sa vrátili a oznámili mu, že brat sa ponáhľal proti nemu so štyristo ozbrojenými mužmi. Jakub sa naľakal, no nestratil dôveru v Pána Boha. Vrucne sa modľil, aby ho Pán vyslobodil z rúk nahnevaného brata. Vybral z najlepších zvierat svojho stáda a poslal ich do daru bratovi, aby ho naklonil k smiereniu.

Jakub zápasí s anjelom. — V tú noc zjavil sa mu anjel v ľudskej podobe a zápasil s ním. Keď ho anjel nemohol premôcť, nad ránom ho požehnal a zmenil mu meno na Izrael, t. j. bojovník Boží. (Jeho potomci sa volali Izraeliti.) Za ten čas prišiel Ezau a láskavo prijal svojho brata. Jakub sa odobral od neho a šiel ku svojmu otcovi do Hebronu. Pri Efrate (Betlehem) zomrela mu manželka Ráchel.

Dlhoročným utrpením v cudzine očistil Pán Boh Jakuba, aby bol hodný stať sa praotcom Vykupiteľa. Pán Boh potrestal aj matku, ktorá ho na hriech naviedla. Neuzrela viac milovaného syna a v žiali nad ním zomrela. Po návrate Jakubom zomrel aj Izák v 180. roku života. Synovia ho pochovali v Hebrone a Jakub stal sa patriarchom rodu.

Liturgia.

Cirkev svätá žehná alebo svätí osoby a veci a prosí pritom Pána Boha o pomoc a ochranu. Uvedme si modlitbu pri žehnaní domu: „Vy-

počuj nás, svätý Pane. večný Otče, všemohúci Bože a ráč sosláť s neba Tvojho svätého anjela, aby strážil a ochraňoval všetkých bývajúcich v tomto dome. Skrze Krista, Pána nášho. Amen."

Pamätaj pre život! Požehnanie sv. Cirkvi aj požehnanie rodičov získava nám ochranu Božiu. Prijímaj rád ich požehnanie!

Pán Boh je všadeprítomný!

Jakubovi synovia.

Jozefove sny. — Praotec Jakub mal dvanásť synov. Najväčšmi miloval Jozefa pre jeho ušľachtilé mravy. Pretože ho otec vyznačoval a dával mu krajšie rúcho, bratia sa naň hnevali. Ešte väčšmi ho nenávideli, keď im rozpovedal svoje sny. Snívalo sa mu, že viazali snopy na poli. Jozefov snop stál a ostatné snopy sa mu klaňali až po zem. Nazlostení bratia mu povedali: „Či budeš azda naším kráľom, a my budeme tvoji poddaní?“ Potom rozprával otcovi a bratom aj iný sen: „Videl som, ako by sa mi klaňalo slnce, mesiac a jedenásť hviezd...“ Otec mu dohovárал: „Čo má znamenať ten sen? Či azda ja, tvoja matka, a tvoji bratia budeme sa ti klaňať?“

Jozef predaný. — Synovia Jakubovi pásli stáda pri Sicheme. Otec poslal za nimi Jozefa. Keď ho bratia zďaleka zazreli, hovorili medzi sebou: „Hľa, snár ide! Poďte, zabime ho. Otcovi povieme, že ho zožrala divá zver. Potom sa ukáže, čo mu osožia jeho sny.“ Ale Ruben prehovoril bratov, aby ho nezabili. Radil, aby ho hodili do cisterny (jama s dažďovou vodou). Len čo Jozef prišiel k nim, chytili ho, vyzliekli mu pekný plášť a pustili ho do jamy. Onedlho išla tade karavána kupcov s voňavkami a drahými masťami. Bratia im predali Jozefa za otroka. Dostali zaň dvadsať strieborných (asi 60 Ks). Kupci ho odvedli do Egypta.

Bratia zamočili kabát Jozefov do krvi zabitého kozlata, poslali ho otcovi a oznámili mu: „Našli sme kabát Jozefov, akiste ho zožrala divá zver.“ Jakub vo veľkom žiali roztrhol si rúcho a dlho oplakával syna.

Jozef v žalári. V Egypte kúpil Jozefa Putifár, kráľovský úradník. Obľúbil si ho a ustanovil ho za správcu celého domu. Ale nešťachetná manželka Putifárova zvädzala Jozefa na hriech. Keď

neprivolil, z pomsty obžalovala ho u svojho manžela. Putifár uveril žene. Veľmi sa rozhneval a dal Jozefa hodiť do žalára.

Do väzenia sa dostali aj dvaja kráľovskí úradníci: hlavný nalievač a hlavný pekár. Ktorúsi noc mali neobyčajné sny. Nalievačovi sa snívalo: Videl pred sebou vinič hrozna s troma (prútni) ratoľstami; vinič vykvitol a dozrelo na ňom hrozno. On vytláčal hrozno do pohára a podával faraónovi. — Pekárovi sa snívalo: Niesol na hlave tri koše pečiva a z vrchného zobali mu vtáci. Jozef s pomocou Božou vysvetlil im sny. Nalievačovi povedal: „Tri ratoľsti znamenajú tri dni. Faraón sa rozpomenie na teba a postaví ťa na tvoje predošlé miesto. Keď sa ti povedie dobre, prihovor sa za mňa u panovníka, lebo tu trpím nevinne.“ Ale pekárovi povedal: „O tri dni faraón ťa dá obesiť a vtáci rozzobú tvoje telo.“ Faraón slávil deň narodenia a stalo sa, ako bol Jozef predpovedal. Ale nalievač zabudol na Jozefa.

Učenie viery.

Jozefove sny boli prorocké a označovali jeho budúce povýšenie. V životoch svätých často sa stretáme s podobnými snami (sv. Ján Bosko). Sen je ináč prirodzená činnosť fantázie a netreba mu pripisovať dôležitosť. Kto verí snom, je poverčivý. — Staré národy pripisovali snom veľký význam, a preto aj poprední mužovia dali si sny vysvetľovať. Zvyškami tohto zvyku sú tzv. „Snáre“, knihy, ktoré vysvetľujú rôzne sny.

Pamätaj: Prozreteľnosť Božia nás vedie a len to sa s nami môže stať, čo chce Boh.

Jozef vladárom Egypta.

Faraónove sny. — Jozef trpel v žalári dva roky. Mal silnú dôveru v Pána Boha a nesklamal sa. V tom čase faraón mal sen. Videl, ako vychádzalo z rieky Nilu sedem tučných kráv a pásly sa na brehu. Za nimi sa vynorilo z vody sedem chudých kráv, a ako sa pásly na brehu, zožraly tie tučné. Potom mal iný sen. Na jednom stebľe vyrástlo sedem plných, bohatých klasov. Za nimi vyrástlo sedem prázdnych, od horúceho vetra spálených klasov, ktoré pohltily plné klasy.

Jozef vysvetlil sny. — Faraón svolal najlepších egyptských vykladačov a mudrcov, ale nevedeli mu sny vyložiť. Vtedy sa nalievač rozpamätal na Jozefa. Faraón dal ho priviesť a Jozef mu vysvetlil sny takto: „Sedem tučných kráv a sedem plných klasov znamená sedem úrodných rokov; sedem chudých kráv a sedem prázdnych klasov je sedem neúrodných rokov, ktoré prídu po období hojnosti. Jozef radil kráľovi, aby si vyvolil múdreho muža, ktorý by sa postaral o zásoby na dobu neúrody. Faraónovi sa páčila jeho rada a ustanovil ho vladárom nad celou egyptskou krajinou. Dal ho obliecť do drahocenného rúcha, na hrdlo mu zaviesil zlatú reťaz, odznak najvyššej sudcovskej moci, a vložil mu na ruku svoj prsteň, čím mu dal právomoc v jeho mene vydávať zákony. Potom ho dal voziť v kráľovskom voze po celej krajine. Hlásateľ šiel pred ním a volal, aby všetci pokľakli pred Jozefom a uctili ho ako svojho vladára.

Predpoveď Jozefova sa splnila. Po siedmich úrodných rokoch prišla doba neúrody. Jozef nashromaždil prebytočné obilie úrodných rokov do sýpok a v čase hladu predával ho ľuďom.

Bratia Jozefovi v Egypte. — Neúroda zastihla aj Kanaán. Jakub poslal desiatich synov do Egypta nakúpiť obilia, len Benjamína zadržal doma. Bratia predstúpili pred Jozefa a poklonili sa mu až po zem. Nepoznali ho, a preto ich chcel Jozef vyskúšať, či sa už polepšili. „Vy ste vyzvedači“, povedal im prísne prostredníctvom tlmočníka. Oni sa preľakli a hovorili: „Nie je tak, pane, ale tvoji sluhovia prišli v pokoji nakúpiť obilia. Bolo nás dvanásť bratov, najmladší ostal s otcom a jedného už niet.“ Ale Jozef odpovedal: „Presvedčím sa, či hovoríte pravdu. Jeden z vás ostane sviazaný v žalári, ostatní pôjdete domov a privediete sem najmladšieho brata!“ Bratia hovorili medzi sebou: „Zaslúžili sme si tento trest, lebo sme sa prehrešili proti svojmu bratovi.“ Keď to Jozef počul, vzdialil sa a plakal. Potom dal sviazať Simeona a ostatných prepustil s nakúpeným obilím. Doma rozpovedali bratia všetko otcovi. Ešte väčšími sa preľakli, keď každý našiel vo vreci peniaze, ktoré platili za obilie. Otec nechcel prepustiť Benjamína.

Keď hlad neprestával a synovia neprestajne prosili, prepustil Jakub Benjamína, aby šiel s bratmi do Egypta. Jozef ich prijal, dal naplniť ich vrecia obilím a najmladšiemu dal vložiť do vreca svoj strieborný pohár. Potom ich prepustil. Len čo odišli za mesto, poslal za nimi správcu domu a rozkázal priviesť nazpät toho,

u ktorého sa nájde strieborný pohár. Našli ho u Benjamína. Bratia s bôľom roztrhli svoje rúcha a všetci sa vrátili k Jozefovi, lebo bez najmladšieho nechceli ísť domov. Hlboko sa poklonili pred Jozefom, prosili za Benjamína a Júda sa ponúkol, že ostane otrokom miesto svojho brata. Jozef videl, že sa už polepšili, rozplakal sa a zvolal: „Ja som váš brat Jozef. Žije ešte môj otec?“ Bratia sa náramne preľakli, ale Jozef ich posmeľoval: „Nebojte sa, že ste ma predali do tejto krajiny. Pán Boh ma poslal sem pred vami, aby som vás zachránil od hladu. Ponáhľajte sa k otcovi a priveďte ho ku mne!“

Predobraz.

Jozef je predobraz Ježiša Krista. — Vlastní bratia ho predali, a tak nepriamo prispeli k tomu, že sa stal záchrancom ľudu od časnej smrti. Zo žalára ho povýšili na kráľovský trón. — Pána Ježiša zradil vlastný apoštol, jeho krajanovia ho ukrižovali a smrť jeho priniesla spásu celému svetu. Zo žalára hrobu slávne vstal zmŕtvych a vládne naveky ako Pán neba i zeme.

Prozreteľnosť Božia! V živote Jozefovom ukázaly sa divy Božej Prozreteľnosti. Boh svojich verných neopúšťa.

Izrael v Egypte.

Rodina Jakubova v Egypte. — Keď sa Jakub dozvedel, že jeho syn panuje v Egypte, vybral sa ta s celou svojou rodinou. Na hraniciach Kanaánu obetoval Pánu Bohu obetu a prosil o požehnanie. Keď prišli do Egypta, Jozef vyšiel otcovi v ústrety, objal ho a obaja plakali od radosti. Potom voviedol otca a bratov pred faraóna. Jakub ho požehnal a faraón im daroval úrodné územie Gessen, aby tam bývali.

Jakubova rodina prišla do Egypta, keď tam panovali cudzí králi. Boli to náčelníci kočovného kmeňa, semitského pôvodu, ktorí asi r. 1680 podmanili dolný Egypt. Prijali egyptskú kultúru a náboženstvo a vládli v Egypte asi 100 rokov. Za ich panovania osadily sa v krajine mnohé kočovné kmene, lebo v tom čase zúrila hlad aj vo všetkých okolitých krajinách.

Proroctvo o Vykupiteľovi. — Jakub žil 147 rokov. Pred smrťou zavolať k sebe všetkých synov, v proročkom duchu predpove-

dal im budúce osudy a požehnal ich. Keď žehnal Júdu, hovoril: „Nebude odňatá herla od Júdu, kým nepríde ten, ktorý má byť poslaný a on bude očakávanie národov.“ Tieto slová obsahujú proroctvo, že Mesiáš sa narodí z pokolenia Júdovho v dobe, keď rod Júdov stratí panovnícke žezlo. Jakub zomrel a synovia ho pochovali v Kanaáne, lebo tak si to bol žiadal pred smrťou.

Po otcovej smrti bratia padli pred Jozefom na kolená a prosili ho, aby ich netrestal za krivdu, ktorú na ňom spáchali. Ale Jozef ich potešil hovoriac: „Vy ste zamýšľali zlé proti mne, ale Pán Boh to obrátil na dobré.“ Jozef žil 110 rokov. Pred smrťou predpovedal bratom, že ich Pán Boh navštíví utrpením, ale napokon ich voviedie do krajiny, ktorú sľúbil praotcom. A prosil bratov, aby vzali so sebou aj jeho kosti. Po smrti ho bratia pochovali v Egypte.

Potomci Jakubovi žili v Egypte asi 200 rokov. Za ten čas rozmnožili sa na veľký národ. Asi roku 1580 pred Kristom Pánom, domáci faraóni premohli votrelcov a zmocnili sa trónu. Začali prenasledovať aj Izraelitov, lebo sa báli, že sa proti nim spoja s nepriateľmi. Napokon ich Pán Boh vyvedol z Egypta a zaviedol ich do Kanaánu.

Doba patriarchov.

Patriarchovia žili zpočiatku jednoduchým kočovným životom ako pastieri. Až v Egypte začali obrábať zem a naučili sa remeslá. Užívali klinové písmo, ktorému sa naučili v pravlasti v Babylone. V Egypte začali užívať písmo fenické. Na svoju dobu boli primerane vzdelaní.

Ich rodinný a spoločenský život bol oveľa dokonalejší ako u pohanov. Dievky sa správaly voči rodičom s posvätnou úctou. Otec mal najvyššiu moc v rodine. Mal právo trestať previnilcov, keď bolo treba, aj smrťou. K rodine patrili aj otroci a otrokyne. Patriarchovia zachádzali s nimi oveľa ľudskejšie ako pohaní.

Hlavný význam patriarchov je v tom, že cez poltisícročie zachovali vieru v Pána Boha medzi ľuďmi.

III. doba.

Mojžišské zjavenie.

(Od r. 1450 do 932 pred Kristom Pánom.)

A) Mojžiš.

Povolanie Mojžišovo.

Mladosť Mojžišova. — Od roku 1580 egyptski faraóni (Amenophis a Tutmosis I. II. a III.) sužovali Izraelitov ťažkými robotami a tak ich chceli vyhubiť. Ale národ vždy väčšmi rástol. Vtedy faraón vydal rozkaz, aby každého židovského chlapca, ktorý sa narodí, hneď utopili.

Narodenie Mojžiša. — V tom čase istej židovskej matke z rodu Lévi narodil sa chlapček. Lúto jej bolo zmárniť ho a skrývala ho za tri mesiace. Keď ho už nemohla dlhšie utajiť, vymazala smolou košík, vložila doň dieťa a položila ho medzi trstie na brehu rieky Nil. Faraónova dcéra išla sa kúpať do rieky a našla plačúce dieťa. Dala ho odchovať, a keď chlapček odrástol, prijala ho za syna. Dala mu meno Mojžiš, čo znamená „vytiahnutý z vody.“ Mojžiš žil na kráľovskom dvore do svojho štyridsiateho roku a osvojil si egyptskú vzdelanosť, akú mali len deti kráľov a kňazi. Keď videl utrpenie svojho ľudu, zastával Izraelitov proti krivdám. Faraón sa naň nahneval a chcel ho usmrtiť. Mojžiš ušiel do Madianu a uchýlil sa do domu kňaza Jetra. Vzal si za manželku Seforu, dcéru Jetrovu, a za štyridsať rokov pásol Jetrove ovce.

Povolanie Mojžiša. — Izraelský ľud v Egypte bol vždy väčšmi sužovaný robotami, preto volal o zmilovanie k nebu. Pán Boh sa zmiloval nad ním.

Istého dňa Mojžiš hnal stádo k vrchu Horeb. Tam uzrel ker, ktorý horel, ale nezháral. Išiel sa teda presvedčiť, aký je to zjav.

Keď sa približoval, volal naň Pán Boh z plameňa: „Mojžiš, nepribližuj sa sem, ale vyzuj svoju obuv, lebo miesto, na ktorom stojíš, je zem svätá. Ja som Boh tvojich praotcov, Abraháma, Izáka a Jakuba.“ Mojžiš si zakryl tvár, lebo sa neopovážil pozrieť na Pána Boha. Pán mu povedal: „Videl som trápenie tvojho ľudu v Egypte a počul som jeho nárek. Preto som zostúpil, aby som ho vyslobodil z rúk Egyptanov a priviedol do krajiny, mliekom a medom tečúcej. Pošlem ťa k faraónovi, aby si vyviedol môj ľud z Egypta.“ Keď sa Mojžiš začal vyhovárať, Pán mu povedal: „Ja budem s tebou.“ „A keď sa spýtajú na tvoje meno, Pane, čo im poviem?“, vraví Mojžiš. Pán mu na to: „Ja som, ktorý som — Jahve. Povieš ľudu: »Ktorý je, poslal ma k vám.« To je moje meno naveky.“ — „A čo, ak mi neuveria a povedia: »Nezjavil sa ti Pán«“ — hovorí Mojžiš. Ale Pán dal mu moc robiť zázraky palicou. Mojžiš ešte povedal: „Pane, nie som dosť výrečný.“ Pán mu odpovedal: „Tvoj brat Áron bude ti pomocníkom. On bude hovoriť ľudu za teba.“

Mojžiš sa rozlúčil s Jahvem, a nesúc v ruke Božiu palicu, vrátil sa do Egypta. Áron mu už išiel v ústrety. Potom shromaždili starších z ľudu a oznámili im, že Pán ich vyslobodí. Všetci padli na zem a klaňali sa Pánovi.

Predobraz.

Horiaci ker pripomína prítomnosť Pána Boha v Sviatosti Oltárnej. Kňaz pristupuje k oltáru v *dôstojnom rúchu bohoslužobnom*, lebo „zem, na ktorej stojí je svätá.“ *Kosťol vyžaduje najväčšiu úctu.*

Pamätaj, že meno Božie je najsvätejšie. Meno Pána Boha vyslovuj s najväčšou úctou!

Cirkevná modlitba:

Daj, Pane, aby sme Tvoje najsvätejšie meno nielen vrúcne ctili, ale aj večne milovali, lebo nikdy nevytváraš zo svojho spravovania tých, ktorým dávaš slávosť vo svojej láske.

Mojžiš, vodca ľudu.

Mojžiš pred faraónom. — Mojžiš a Áron prišli k faraónovi — Amenophisovi II. (1448—1420) a oznámili mu: Pán Boh ti rozkazuje: »Prepusť môj ľud, aby mi obetoval na púšti!« Faraón pyšne odvetil: „Kto je ten Pán, aby som ho poslúchol?“ a kázal ešte väčšmi sužovať ľud robotou. Ani zázraky, ktoré robil pred ním

Mojžiš, neobmäkčily jeho srdce. Potom Pán Boh dopustil na krajinu veľké trápenie, tzv. desať egyptských rán.

(Voda v Nile premenila sa na krv. Žaby sa rozmnožily. Prach sa zmenil na komárov. Priletely jedovaté muchy. Vypukol mor. Vredy trápily ľudí aj zvieratá. Prišlo krupobitie. Kobyľky. Tma za tri dni. Všetci prvorození zomreli.)

Egyptské rany boli zázračné zjavy, lebo na prosbu Mojžišovu zrazu začaly aj prestaly. Kým trest trval, faraón sľúbil, že prepustí ľud. Len čo sa trest pominul, ostal faraón neoblomný.

Veľkonočný baránok. — Pred desiatou ranou kázal Pán Boh Mojžišovi: „Každá rodina nech zabije jednoročného baránka bez chyby. Jeho krvou pomažte obe veraje a horný prah domu. Tej noci nech sa všetci pripravia na cestu a nech jedia baránka s nekvaseným chlebom a horkými zelinami.“

O polnoci Anjel Pánov pobil všetko prvorozené v celom Egypte a obišiel len domy, poznačené krvou baránka. Faraón prosil Mojžiša, aby už odišiel so svojím ľudom. Izraeliti, obohatení množstvom zlata, striebra a šatstva, ktoré si vyžiadali od Egyptanov, odišli z Egypta. Vzali so sebou aj kosti Jozefove. Celý národ, v ktorom bolo asi 600 tisíc ozbrojených mužov, okrem žien a detí, smeroval k Červenému moru. Pán Boh viedol ľud oblakovým stĺpom, ktorý vo dne chránil ľud od úpalu slnka a v noci svietil.

Predobrazy.

Na pamiatku vyslobodenia z Egypta slávila sa v Starom zákone Veľká noc. Tento sviatok predobrazoval Veľkú noc Nového zákona, ktorá je pamiatkou vyslobodenia ľudstva z otroctva diabla. — Veľkonočný baránok, ktorého krv zachránila ľudí od časnej smrti, je predobraz Ježiša Krista, Baránka Božieho, ktorého presväťou krvou boli sme zachránení od večnej smrti. — Požívanie baránka pripomína sv. prijímanie.

Liturgia.

V prefácii sv. omše na Veľkú noc spievame so sv. Cirkvou: „Naozaj je dôstojné a spravodlivé, slušné a spasiteľné v každom čase Ťa, Pane, zvelebovať, ale najmä slávnostnejšie v tento deň, keď bol obetovaný Kristus, náš veľkonočný Baránok. Veď on je opravdivý Baránok, ktorý sňal hriechy sveta, svojou smrťou zrušil našu smrť a zmŕtvychvstaním obnovil život. Preto s anjelmi a archanjelmi, s trónmi a mocnosťami a s celým zástupom nebeského vojska spievame tvojej

velebnosti chválospev a ustavične voláme: Svätý, svätý, svätý Pán Boh zástupov, plné sú nebesia a zem Tvojej slávy. Hosana na výsostiach! Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom. Hosana na výsostiach!"

Poslúchaj hlas Cirkvi. Kto neposlúcha Cirkev, neposlúcha Pána Boha. Kto sa protiví Pánu Bohu, hreší proti Duchu Svätému. Tomu Pán Boh odníma milosť a tak žije v nebezpečenstve večného zatratenia.

Prijímaj často Baránka Božieho y najsv. Sviatosti Oltárnej!

Pán Boh chráni svoj ľud.

Prechod cez Červené more. — Faraón obanoval, že prepustil Izraelitov, a s veľkým vojskom ponáhlal sa za nimi. Keď ľud zbadal vojsko, naľakal sa a mnohí sa oborili na Mojžiša, prečo ich vyviedol z Egypta a vystavil smrti mečom. Mojžiš ich posmelil hovoriac: „Vytrvajte a uzriete veľké skutky Pánove!“ Potom Pán rozkázal Mojžišovi: „Vystri palicu nad more!“ Keď to urobil, more sa rozdelilo a prudký, horúci vietor vysušil jeho dno. Ľud prešiel suchou nohou na druhý breh. Egyptské vojsko pustilo sa za nimi cez more. Ale Mojžiš zasa vystrel palicu nad more. Vody sa spojily a faraónovo vojsko v nich zahynulo. Ľud vzdával vďaky Pánu Bohu a Mojžišovi za vyslobodenie.

Boh kŕmi svoj ľud. — Za Červeným morom Izraeliti prišli na púšť. Ľud nemal potravy a reptal proti Mojžišovi. Na rozkaz Boží uspokojil Mojžiš ľud hovoriac: „Večer budete jesť mäso a ráno sa nasýtite chlebom. Potom spoznáte, že Boh je náš Pán.“ Večer toho dňa priletelo k táboru veľké množstvo prepelíc. Ľud ich chytal a pripravoval k jedlu. Druhý deň ráno belela ša zem okolo tábora ako by srieňom. Ľud vravel: „Man hu? — Čo je to?“ Mojžiš im vysvetlil: „To je chlieb, ktorý vám Pán dal za pokrm.“ Ľud ho nazval: manna. Pán Boh živil izraelitský ľud mannou za štyridsať rokov, kým neprišiel do Prisľúbenej krajiny.

Manna padala každú noc v podobe drobných zrníck. Ráno si jej ľud nasbieral, koľko potreboval na deň. Manna sa mlela v žarnove alebo tlkla v mažiari a piekly sa z nej koláče alebo sa varily z nej prívarky.

Po dlhom putovaní prišli Izraeliti pod horu Horeb. Ľud zas reptal, lebo nemal vody. Mojžiš na rozkaz Boží udrel palicou na skalú a z tejto vystrekol prúd pitnej vody. Všetci sa napili.

Predobraz.

Manna je predobrazom najsv. Sviatosti Oltárnej. Pán Ježiš hovoril o sebe: „Ja som chlieb živý, ktorý som zostúpil s neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky.“

— Manna bola zázračný pokrm, čo vidno z okolnosti, pri akých ju Pán Boh dával. Každý deň jej napadalo toľko, že stačila pre všetok ľud. Na zemi pozostala manna po východe slnka sa rozpadla, kým nasbieraná ostala bez porušenia. V sobotu manna nepadala, ale v šiesty deň napadalo jej dvojnásobne, aby si ľud nasbieral aj na sviatočný deň.

Pamätaj: „Nebeská manna“ je pokrmom tvojej duše!

Čítanie: Mojžišov chválospev. Na str. 91.

Mojžiš, zákonodarca.

Desatoro. — O tri mesiace po vyjdení z Egypta, prišiel Mojžiš so svojím národom pod horu Sinaj a rozložil tam svoje šiatre. Pán Boh mal vyhlásiť ľudu svoje zákony. Mojžiš rozkázal, aby sa pripravili na príchod Pána. Ľud sa chystal pôstom a modlitbou. Na tretí deň ráno začalo sa blýskať a hrmieť a hustý oblak pokryl horu. Ľud sa shromaždil na úpätí hory a stál prestrašený. Za zvukov trúb prehovoril Pán Boh:

„I. Ja som Pán, Boh tvoj, nebudeš mať iných bohov okrem mňa, aby si sa im klaňal.

II. Nevezmeš mena Božieho nadarmo.

III. Spomni, aby si deň sviatočný svätzil.

IV. Cti otca svojho i matku svoju.

V. Nezabiješ.

VI. Nezosmilníš.

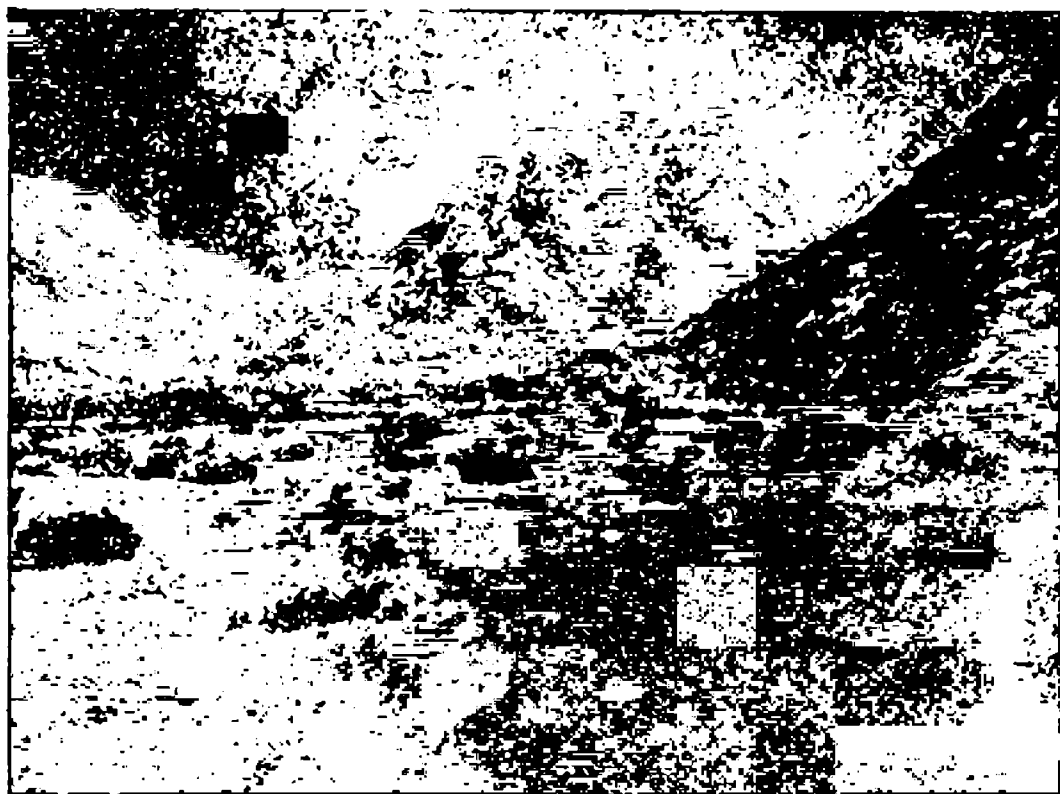
VII. Nepokradneš.

VIII. Nepreriekneš krivého svedectva proti bližnému svojmu.

IX. Nepožiadaš manželku bližného svojho.

X. Ani nepožiadaš majetku bližného svojho, ani ničoho čo jeho je.“

Keď Pán Boh dohovoril, ľud obetoval zápalnú obeť a slávnostne sľúbil: „Urobíme všetko, čo hovoril Pán a budeme poslušní.“ Mojžiš ich posvätil obetnou krvou a tak uzavreli smluvu s Pánom Bohom. Potom Mojžiš vystúpil na horu a ostal tam štyridsať dní. Pán Boh mu dal dve kamenné tabule s Božími zá-

Hora Sinaj.

konmi a povedal mu, ako má zariadiť bohoslužby a posvätiť svätý stánok.

Modloslužba. — Keď sa Mojžiš dlho nevracal s hory, nespokojný ľud žiadal Árona, aby mu spravil podobu Boha, ako videli v Egypte. Áron dal posnášať zlaté náramky a ulial modlu v podobe teľafa. Ľud ju začal uctievať radovánkami, ako to robievali pohani. Konečne sa Mojžiš vrátil. Vo svätom hneve rozbil tabule prikázaní a teľa rozmrvil na prach. Tých, čo nechceli opustiť modlárstvo, potrestal smrťou. Mojžiš vystúpil opäť na horu a prosil Pána Boha, aby odpustil ľudu veľký hriech. Na rozkaz Boží vytesal nové tabule a vyryl na ne desať prikázaní. Keď zostupoval s hory, žiarila mu tvár, takže si ju musel zakryť, keď znovu vyhlasoval zákony Božie.

Učenie viery

Desatoro, vyhlásené v Starom zákone, platí pre všetky veky, až do konca sveta, lebo obsahuje prirodzený zákon Boží. Pán

Ježiš potvrdil jeho platnosť. Kto prestúpi zákon Boží alebo cirkevný vo veľkej miere, ťažko zhreší oproti Pánu Bohu a zaslúži si večné zatratenie.

Zachovávaj prikázania Božie!

Svätý stánok a bohoslužby.

Svätý stánok. — Pán Boh dal Mojžišovi aj bohoslužobné a občianske predpisy. Rozkázal mu postaviť svätý stánok, v ktorom chcel prebývať so svojim ľudom. Ľud nasnášal dobrovoľné dary na postavenie stánku: zlaté a strieborné náramky, prstene a vzácne predmety. Mojžiš vybral z ľudu remeselníkov a zlatníkov a oni postavili stánok. Bol to drevený domček, ktorého vnútorné steny pokryli zlatom a umelecky ozdobili.

Svätý stánok.

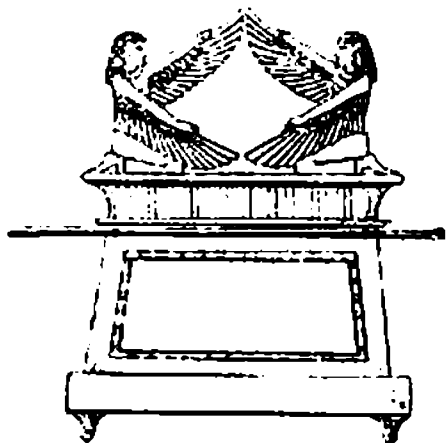
Stánok bol rozdelený na dve časti: väčšia bola svätyňa a menšia svätyňa Najsvätejšieho. Vo svätyni stál naprostriedku pozlátený oltár, na ktorom každý deň pálili kadidlo; na pravej strane bol stôl posvätných chlebov a na ľavej strane sedemramenný svietnik. Do svätyne smeli vstúpiť len kňazi. — Vo svätyni Najsvätejšieho stála archa smluvy. Bola to pozlátená skrinka s dvoma cherubmi. Mojžiš do nej vložil kamenné tabule zákonov,

zlatú nádobu s mannou a neskôr prút Áronov. Archa smluvy, najdrahší poklad národa, bola viditeľným znamením smluvy, ktorú národ uzavrel s Pánom Bohom pod horou Sinaj. Mojžiš, neskôr hlavný kňaz v ťažkých chvíľach prosili pri nej Pána Boha o radu a pomoc. Izraeliti s archou chodili do boja a Pán im pomáhal.

Okolo svätého stánku bolo nádvorie, ohradené drevenou ohra-

dou. Na nádvorí pred sv. stánkom stál oltár, na ktorom sa konaly obety. Tam sa shromažďoval ľud na bohoslužby.

Kňazský stav. — V najstarších dobách úrad kňaza v rodine vykonával otec. Na rozkaz Boží zriadil Mojžiš kňazský stav. Árona pomazal na hlave olejom a jeho ruky obetnou krvou a tak ho posvätil za veľkňaza. Jeho synov posvätil za kňazov. Kňazský úrad stal sa dedičným: prvorodený syn z Áronovho pokolenia býval veľkňazom, ostatní synovia boli kňazmi. Mužskí príslušníci rodu Lévi stali sa levitmi. Leviti posluhovali kňazom pri bohoslužbách a opatrovali svätý stánok. Kňazi a leviti boli oslobodení od vojenskej služby, neplatili dane a dostávali desiatky z úrody na živobytie, lebo v Prísľubnej krajine nebolo im pridelené osobitné územie.

Archa smluvy.

Obety tvorily hlavnú časť bohoslužby. Izraeliti prinášali obety krvavé, pri ktorých sa zabilo obetné zviera bez poškvrny a spálilo na oltári, a nekrvavé, pri ktorých sa obetovalo z poľnej úrody alebo soľ, tymián, olej atď. — Obety mali trojaký cieľ: klaňať sa Pánu Bohu, odprosovať Ho za hriechy, prosiť o pomoc a ďakovať za udelené dary. Keď Izraeliti konali prvú obeť podľa predpisu Božieho a Mojžiš položil na oltár obetné zviera, Pán Boh soslal oheň s neba a zapálil obeť. Nad svätý stánok sôsúpil oblak a stále sa vznášal nad ním na znak prítomnosti Božej. Posvätný oheň udržiavali kňazi cez dlhé storočia.

Sviatky. — Ľudia odpradáva slávili sviatočné dni. Keď sa národy rozišly po zemi, nastaly rozdiely: jedny slávili piaty deň, iné siedmy, iné zas desiaty deň ako sviatočný. Praotcovia slávili siedmy deň ako sviatočný a volali ho sabbat = deň pokoja. Mojžiš na rozkaz Boží uzákonil siedmy deň za sviatočný.

Okrem sobotného dňa slávili Izraeliti výročné sviatky. Boly to: Veľká noc — na pamiatku vyslobodenia z Egypta, Sviatok šiatrov — na pamiatku pobytu na púšti a Letnice — na pamiatku vyhlásenia Božích prikázaní pri hore Sinaj.

Predobraz.

Svätý stánok predobrazuje kresťanský kostol. Kým vo svätom stánku zotrvávalo viditeľné znamenie všadeprítomného Pána Boha, v kresťanských chrámoch skutočne prebýva Ježiš Kristus ako Boh aj ako človek.

Starozákonné obety predobrazujú sv. omšu, pri ktorej sa obetuje najdrahšie telo a krv „Baránka Božieho“, Ježiša Krista.

Navštevuj rád „dom Boží“!

Izraeliti na púšti.

Na hraniciach Kanaánu. — Keď Izraeliti dohotovili všetko podľa vôle Božej, pohli sa smerom ku Kanaánu. Na hraniciach vybral Mojžiš dvanásť kniežat a poslal ich preskúmať krajinu. Zvedov viedli Jozue a Káleb. O štyridsať dní sa vrátili a priniesli so sebou krásne ovocie kraja. Rozprávali, že Kanaán je veľmi úrodná krajina, ale má aj silných obyvateľov a veľké, ohradené mestá. Keď to ľud počul, reptal proti Bohu a Mojžišovi a volal: „Prečo sme radšej nezomreli v Egypte alebo na púšti? Ustanovme si vodcu a vráťme sa do Egypta, lebo všetci padneme pod mečom nepriateľa.“ Jozue a Káleb posmeľovali ľud: „Pán je s nami, nebojte sa nepriateľa!“ Ale ľud ich chcel ukameňovať. Za tento veľký hriech Pán Boh potrestal ľud. Národ sa musel túlať na púšti za štyridsať rokov, kým všetci vzbúrenci nepomreli. Do Prisľúbenej krajiny vošli len tí, čo pri vzbure nemali ešte dvadsať rokov.

Vzbura proti Áronovi. — V tom čase niektorí mužovia povstali proti Áronovi a konali obety ako kňazi. Ani Mojžiša nechceli uznať za vodcu. Pán Boh potrestal aj týchto vzbúrencov. Zem sa pod šiatrami pôvodcov vzbúry rozdvajila a pohltila ich. Ostatných vzbúrencov zničil strašný oheň. Potom Mojžiš kázal, aby každé pokolenie prinieslo prút a vložil prúty do sv. stánku. Na druhý deň Áronov prút bol rozkvitnutý — ostatné uschly. Tak ukázal Pán Boh, že neslobodno sa protiviť cirkevným ani svetským predstaveným, ktorí sú z jeho moci poslaní spravovať národy a slúžiť jeho svätostánku.

Za štyridsať rokov na púšti preukázal Pán Boh Izraelitom ešte veľa milosrdenstva. Raz nemali vody a zasa reptali. Mojžiš na

rozkaz Boží udrel na skalú, ale nedôveroval, že by Pán Boh dal vodu tak nevďačnému ľudu. Preto mu Pán oznámil: „Ani ty a Áron nevojdete do Prislúbenej zeme, lebo ste mi nedôverovali.“ Áron onedlho zomrel na púšti.

Ľudu sa sprikrila aj manna a zas reptal proti Bohu. Pán Boh dopustil naň jedovaté hady. Od ich uštipnutia mnohí zomreli. Keď ľutovali, Mojžiš sa modlil a Pán mu povedal: „Vyhotov medeného hada a vyzdvihni ho na znamenie.“ Kto sa naň pozrel s dôverou, bol uzdravený.

Učenie viery.

Prozreteľnosť Božia. Dejiny vyvoleného ľudu dokazujú, ako veľmi sa stará Pán Boh o tých, ktorí mu slúžia. Ozaj platí: „Kde je núdza najväčšia, tam je pomoc najbližšia!“

Predobraz.

Medený had je predobraz Pána Ježiša na kríži. Spasiteľ povedal: „Ako Mojžiš povýšil hada na púšti, tak musí byť povýšený aj Syn človeka.“ (Jn 3, 14.) Kto pozrel s dôverou na hada, zachránil sa odčasnej smrti. Kto pozerá s dôverou na ukrižovaného Pána, ten sa zachráni od večnej smrti, ktorú zavínal diabol, „had“ v raji.

Maj v úcte sv. kríž!

Modli sa: Klaniame sa Ti, Pane Ježišu Kriste a dobrorečíme Ti, lebo skrze sv. kríž ráčil si vykúpiť svet.

Mojžišova smrť.

Proroctvo Balámovo. — O štyridsať rokov prišiel Mojžiš so svojím ľudom k východným hraniciam Kanaánu a rozložil sa na rovine za Jordánom. Moabský kráľ požiadal vešťa Baláma, muža veriaceho v Pána Boha, aby zllorečil Izraelitom a uvalil na nich Božiu kľatbu. Ale Balám, osvietený Duchom Svätým, žehnal národ a prorokoval o budúcom Vykupiteľovi: „*Vyjde hviezda z Jakuba, povstane berla z Izraela a bude panovať nad národmi.*“

Smrť Mojžišova. — Pán Boh oznámil Mojžišovi, že zomrie. Mojžiš svolal ľud a napomenul ho, aby verne zachoval smluvu, ktorú uzavrel s Pánom Bohom. Slúbil ľudu, že ho Pán bude chrá-

niť, ak mu ostane verný. A povedal proroctvo o budúcom Vykupiteľovi: „Pán Boh vzbudí proroka z tvojho národa a z tvojich bratov, ako som ja; poslúchaj ho!“ Napokon pred celým národom položil ruky na hlavu Jozueho a preniesol naň úrad vodcu. Vo vzletnej básni predpovedal osudy národa a udelil mu naposledy svoje požehnanie. Potom vystúpil na horu Nebo, s ktorej mu Pán Boh ukázal Prisľúbenú zem a Mojžiš zomrel. Mal 120 rokov. Pán Boh ho pochoval na neznámom mieste. Ľud ho oplakával za tridsať dní.

Predobraz.

Mojžiš svojím životom, činnosťou a smrťou je krásny predobraz Pána Ježiša. — V jeho živote vyniká najmä nezlomná viera, poslušnosť a láska k Bohu a k národu. Obetoval sa za svoj ľud, aby ho vyslobodil z otroctva a priviedol do krajiny, ktorú mu Pán Boh prisľúbil. Ani jeden z patriarchov sa nestýkal tak často s Pánom Bohom. Písmo sväté ho nazýva: mužom Božím.

Čítanie: Mojžišova pieseň pred smrťou. Na str. 92.

Knihy Mojžišove. Mojžiš vynikal ako básnik a spisovateľ. Zanechal nám päť kníh, ktoré nazývame spoločným menom: *Pentateuch* (grécky), alebo *Thora* (hebrejsky znamená zákon). Sú to: *Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri* a *Deuteronomium*. Prvá kniha obsahuje dejiny zjavenia Božieho od stvorenia sveta až po Jozefovu smrť. Túto knihu Mojžiš napísal podľa ústneho podania predkov. Ostatné štyri knihy napísal ako očitý svedok udalostí v Egypte a na púšti. Tieto knihy obsahujú dejiny vyslobodenia izraelského ľudu z Egypta a zákonník Mojžišov, ktorý napísal podľa slov Pána Boha na hore Sinaj. Mojžiš pred smrťou odovzdal knihy kňazom, aby ich bedlivo opatrovali a čítali ľudu.

Nasleduj v živote svojho Vykupiteľa — Ježiša Krista!

Jozue, vodca národa.

Prechod cez Jordán. — Keď pominul smútok nad smrťou Mojžiša, Pán Boh kázal Jozuemu, aby prešiel s ľudom cez Jordán a vydobyl Kanaán. V jarnom čase Jordán bol práve rozvodnený. Na rozkaz Boží kňazi s archou smluvy vstúpili do rieky. Vody sa zasa zastavily a nahromadily sa ako vrch. Dolné vody odtiekly a ľud suchou nohou prešiel cez riečište. Na kanaánskom brehu

rozložili tábor a slávili veľkonočné sviatky. Keď jedli z úrody Kanaánu, prestala padať manna.

Dobytie Jericha. — Jozue za sedem rokov dobyl Kanaán. Pán Boh mu zázračne pomáhal. Pozoruhodné je dobytie mesta Jericha a víťazstvo pri Gabaone. Jericho bolo opevnené mesto. Izraeliti nemohli sa ho zmocniť vlastnými silami. Na rozkaz Boží za sedem dní obchádzali mesto s archou smluvy. Každý deň ho obišli raz, pričom kňazi trúbili. Siedmy deň obišli mesto sedem ráz. Pri poslednom obchádzaní všetok ľud kričal. Mocou Božou múry mesta sa zrúcaly, vojsko izraelské vniklo do mesta a zaujalo ho.

Víťazstvo pri Gabaone. — Pri Gabaone napadol Jozue spojené kanaánske vojská. Pán spôsobil zmätok v nepriateľskom vojsku a nepriateľ dal sa na útek. Na utekajúcich dopustil ešte prudký ľadovec, ktorý mnohých pobil. Ba na prosbu Jozueho zázračne sa predlžil deň, aby Izraeliti mohli dokončiť víťazstvo.

Potom Jozue rozdelil krajinu dvanástim pokoleniam národa. Len kňazské pokolenie Lévi nedostalo územie. Podľa zákona dostávali desiatky z úrody a podiely pri obetách. Svätý stánok postavili v meste Silo.

Pred smrťou svolal Jozue ľud v Sichene. Pripomenul mu všetky dobrodenia, ktoré prijal od Pána Boha, a napomínal ho, aby ostal verný Pánu Bohu a nekráčal po ceste pohanov. Ľud slávnostne sľúbil vernosť Pánu Bohu. Jozue zomrel stodesaťročný.

Predobraz.

Jozue predstavuje Pána Ježiša. — On viedol národ cez Jordán do Prisľúbenej zeme, Pán Ježiš krstom vedie veriacich do kráľovstva nebeského.

Kniha Jozue opisuje zaujatie Kanaánu a život Jozueho, nástupcu Mojžišovho, a chce dokázať, aký verný bol Pán Boh svojmu ľudu.

Prisľúbená zem — *Kanaán* — bola úrodná krajina na brehu Stredozemného mora. Prirodzené hranice tvoria: na severe pohorie Libanon, na východe a na juhu pustatiny Arabské. Celé územie malo v tom čase asi 40 tisíc km². Jediná veľká rieka *Jordán* vlieva sa do Mŕtveho mora. Krajina ležala na dôležitej križovatke obchodných ciest medzi Egyptom a východnými krajinami. Izraeliti ju menovali *Prisľúbenou zemou*, lebo ju Pán Boh sľúbil Abrahámovi a jeho potomkom ako trvalý domov.

B) Sudcovia.

Sudcovia. — Pôvodní obyvatelia Kanaánu boli potomci Chámovi a Filištinci. Boli to pohani, oddaní hriešnej modloslužbe. Izraeliti v bojoch mnohých vyhubili a s pozostalými nesmeli sa stýkať. Ale po čase vymreli mužovia, ustanovení Mojžišom za vedúcich národa, a národ ostal bez vodcu. Vtedy mnohí zrušili smluvu, uzavretú s Bohom. Začali sa priateliť s pohanmi, a oni ich zviedli k modlárstvu. Pán Boh dovolil, aby nepriatelia sužovali Izraelitov. Ale v trápení volal národ k Pánu Bohu o zmilovanie a on im odpúšťal. Poslal statočných mužov, ktorí národ vždy oslobodili od nepriateľa. Menovali ich sudcami, lebo v pokoji často rozhodovali o sporných veciach Iudu. Doba sudcov trvala asi od r. 1400 do r. 1050 pred Kristom Pánom. Najslávnejší boli: Gedeon, Samson a Samuel.

Gedeon. — Madianiti 7 rokov sužovali Iud, oľúpili ho o dobytok, potravu a ničili úrodu. Keď Iud volal o pomoc, poslal Boh anjela ku Gedconovi, roľníkovi, aby viedol Iud proti nepriateľom. Gedeon shromaždil mnohotisíc mužov. Aby však nespýšneli a nepripisovali si víťazstvo, na rozkaz Boží vybral z nich len 300, ktorí po dlhom pochode z rúk pili vodu. Dal im do ruky trúby, prázdne krčahy a fakle. V noci obkľúčili nepriateľský tábor, zapálili fakle, tlkli krčahmi a volali: „Meč Pánov a Gedeonov.“ Medzi nepriateľmi nastal zmätok, zabíjali sa navzájom a ostatok pobilo Gedeonovo vojsko. Po slávnom víťazstve chcel mať Iud Gedeona za panovníka. Ale on im povedal: „Nebudem nad vami panovať, ani môj syn, lebo Pánom vašim je Boh.“

Samson. — Po mnohých rokoch zasa upadli Izraeliti do modlárstva. Pán Boh ich vydal do rúk Filištincov. Keď ich utláčali za štyridsať rokov, Pán poslal Samsona, aby národ vyslobodil. Samson bol od detstva nazarejský (zasvätený Bohu) a Pán Boh ho obdaril neobyčajnou silou. Filištinci chceli sa ho zmocniť, ale Samson roztrhal putá a pobil ich. Preto podplatili pohanku Dalilu a tá vyzvedla sa, že jeho sila skrýva sa vo vlasoch. Dalila uspala Samsona, ostrihala mu vlasy a tak ho sila opustila. Filištinci sa ho zmocnili, oslepili ho a spútaného hodili do žalára. Po čase filištínske kniežatá oslavovali svoje víťazstvo, shromaždily sa v dome a daly priviesť Samsona, aby ich zabával hudbou a spevom. On prosil Pána Boha, aby mu navrátil predošlú silu. Mocne zatriasol

Ľud obetuje živé deti Molochovi.

stĺpmi, na ktorých stála budova, až sa dom zrútil. Samson zahynul a všetci s ním.

Posledný sudca bol Samuel. Matka ho zasvätila Bohu, a keď odrástol, priviedla ho do chrámu. Veľkňaz Heli si ho obľúbil pre jeho nábožnosť. Keď raz s veľkňazom konal nočnú službu vo svätom stánku a spal v predsieni, počul po tri razy, že ho ktosi volá. Vždy vstal a bežal k Helimu. On ho nevolal, preto pri treťom raze mu povedal: „Ak ťa bude hlas ešte volať, povedz: »Illovor, Pane, počúva tvoj služobník«“. Hlas sa zas ozval a Pán Boh oznámil Samuelovi, že sa stane sudcom ľudu. Povedal mu tiež, že potresce Heliho, lebo nekarhal svojich zlých synov. Samuel všetko oznámil Helimu. O krátky čas Filištinci napadli Izraelitov, porazili ich a zabili aj dvoch synov Heliho. Odniesli aj archu smluvy. Keď sa to Heli dozvedel, padol so svojej sudcovskej stoličky a zlomil si väzy.

Po jeho smrti sudcom národa sa stal Samuel. Filištinci vrátili archu smluvy, lebo Pán Boh dopustil na nich veľké trápenie, mor, vrede a ťažké choroby. Samuel spravoval v pokoji svoj ľud za dlhý čas.

Čítanie: Chválospev Anny, matky Samuelovej. Na str. 93.

Kniha sudcov opisuje dejiny vyvoleného národa, keď nad ním vládli sudcovia. Je to skvelý dokument, aký dobrotivý a shovievavý je Pán Boh. Národ v tom čase veľa ráz upadol do modlárstva, ale dobrotivý Boh vždy ho priviedol k sebe utrpením. Kniha poukazuje aj na to, že Pán Boh vždy oslobodil národ od utlačovateľov, keď o to národ prosil.

Modli sa za svoj národ!

Vláda Božia (Teokracia).

Teokratická ústava. — Vyvolený národ na Sinaji uzavrel smluvu s Pánom Bohom. Od toho času stal sa „ľudom Božím“ a Pán Boh bol jeho neviditeľným kráľom. Medzi všetkými národmi Pán Boh sa staral najviac o svoj ľud. Oblak, ktorý sa vznášal nad archou smluvy v svätom stánku bol znakom prítomnosti Božej. Pán Boh zjavoval svoju vôľu vyvolenému ľudu buď posvätnými žrebmí, ktoré nosil veľkňaz, alebo ústami prorokov. Panovník bol len zástupcom Božím na zemi, od Pána Boha prijímal rozkazy a v jeho mene konal. Preto sám Boh určoval, kto má byť panovníkom. Jeho povinnosťou bolo chrániť národ pred modloslužbou a pomáhať ľudu.

Zjavenie Božie bolo aj najvyšším štátnym zákonom. Preto na hore Sinaj dal Pán Boh podrobné zákony aj o rodinnom, a občianskom zriadení. Túto vládu Božiu menujeme teokraciou a súhrn zákonov daných na hore Sinaj teokratickou ústavou.

Rodinný život Izraelitov za teokratickej vlády bol oveľa dokonalejší ako u pohanov. Manželka nebola otrokyňou muža, ako u pohanov. Rodičia milovali svoje detky ako dar od Pána Boha. Zahodiť dieťa, ako to robievali pohani, pokladalo sa za najväčší zločin. Zákon prísno zakazoval obetovať deti modle Molochovi. Rodičia sa starali o riadnu výchovu detí. Chlapcov učili remeslám, dievčence zas domácim prácam. Starali sa o to, aby deti poznaly Mojžišov zákon a dejiny národa. Otec alebo levita, ktorý chodil do rodín, učili deti písať a čítať. Školy vznikli až po babylonskom zajati.

Spoločenský život. — Aj v tomto ohľade boli pomery oveľa lepšie ako u pohanov. Hlavné prikázanie bolo: „Miluj Boha nad-

všetko a bližného ako seba samého!“ V smysle tohto prikázania zákon predpisoval pomoc bližným, ochranu vdov a sirôt a zakazoval pomstu. (U pohanov bolo všeobecne rozšírené právo tzv. krvnej pomsty. Ak niekto ťažko urazil, poranil alebo usmrtil príslušníka niektorého kmeňa, najbližší príbuzný bol povinný primerane ho pomstiť. Pri tom platilo: Oko za oko, zub za zub.) — Ďalej zákon predpisoval, aby zamestnávateľia vyplácali každý deň spravodlivú mzdu robotníkom. Bolo nečestné zadržať u seba mzdu robotníka čo len jednu noc. — Ani vo vojne nedopúšťali sa Izraeliti takých ukrutností ako pohani.

Otroctvo. — Aj Izraeliti mali otrokov, ale otroctvo nebolo také kruté ako u pohanov. Zákon predpisoval, aby sa s otrokmi ľudsky zachádzalo. Za zabitie otroka mohol byť pán potrestaný smrťou. Otroci domáceho pôvodu po šiestich rokoch mali byť prepustení na slobodu, rovnako aj v každom jubilejnom roku, čiže v každý päťdesiaty rok.

Pozemkový zákon znemožnil hromadenie majetkov v jedných rukách. Jozue rozdelil celú krajinu Kanaán dvanástim pokoleniam. Každá rodina dostala primeraný kus pôdy podľa počtu členov. Tento rodinný majetok nesmel nik predať. Možný bol len prenájom, lebo v každý päťdesiaty rok, tzv. jubilejný rok, pozemky musely sa vrátiť pôvodnému majiteľovi.

Hoci Izraeliti často prestupovali tieto zákony, predsa za teokratickej vlády rodinný a spoločenský život vyvoleného ľudu bol oveľa dokonalejší ako u pohanov. Má on veľa poučného aj pre nás.

C) Slávni králi.

Kráľ Saul.

Prvý kráľ. — V dobe sudcov poznali Izraeliti, že pre národ potrebná je pevná vláda. Preto keď Samuel zostarel, prosili ho, aby im ustanovil kráľa, ako majú iné národy. Samuél videl v tom urážku Pána Boha, Na rozkaz Boží oznámil ľudu všetky povinnosti, aké budú mať voči kráľovi. Ale ľud nechcel popustiť, preto Sa-

muel pomazal za kráľa Saula, udatného muža z pokolenia Benjaminovho.

Proroci. — Od toho času vládol kráľ, ale bol povinný poslúchať Samuela, lebo mu ohlasoval vôľu Božiu. Tak popri kráľovi ustanovil Pán Boh osobitný úrad prorokov.

Hriech Saulov. — Saul bojoval víťazne proti nepriateľom a zprvu verne slúžil Pánu Bohu. Ale sláva ho naplnila pýchou a neposlúchol Pána. Na rozkaz Boží bojoval proti hriešnym Amalekitom a porazil ich. Mal zničiť všetku korisť, ale on si ponechal lepšie veci a zničil len bezcenné. Keď ho Samuel napomenul, vyhováral sa, že chceť vzácnejšie veci obetovať Pánovi. Samuel prorok mu oznámil: „Boh nežiadal od teba obetu, ale poslušnosť. A pretože si zavrhol rozkaz Pánov, aj Boh ťa zavrhol. Nebudeš kráľom.“

Dávid pomazaný za kráľa. — Na rozkaz Boží išiel Samuel do Betlehema k Izaimu, aby z jeho synov vybral kráľa. Pán mu povedal: „Nepozerať na postavu, lebo nesúdim podľa tváre, ale podľa srdca.“ Izai priviedol pred Samuela sedem synov, ale Pán si nevyvolil ani jedného z nich. Napokon priviedli najmladšieho, Dávida, ktorý pásol ovce. Bol to chlapec driečnej postavy a pekný v tvári. Pán vnuknul Samuelovi: „Vstaň a pomaz ho za kráľa!“ Samuel vzal roh, nalial Dávidovi olej na hlavu a pomazal ho za kráľa. Tak dostal hodnosť kráľovskú potomok Júdovho pokolenia. v tvári. Pán vnuknul Samuelovi: „Vstaň a pomaz ho za kráľa!“

Dávid na kráľovskom dvore. — Saula opanovala strašná zádušnosť a trápil ho nepokoj. Služobníci hľadali súceho človeka, ktorý by ho vedel potešiť. Našli Dávida a priviedli ho pred kráľa. Saul si ho zamiloval a ustanovil ho za svojho zbrojnoša. Keď kráľa zachvátil nepokoj, Dávid mu hral na harfe a Saul sa vždy uspokojil.

Poslúchaj Pána Boha vo všetkom!

Dávid a Goliát.

Goliát. V tom čase Filištinci zas napadli Izraelitov. Saul vytiahol proti nim. Z lábora pohanov vystúpil obor Goliát a vyzval Izraelitov: „Vyvoľte si muža a ten nech bojuje so mnou. Ktorý z nás zvíťazí, toho národ nech je víťazom.“ Z Izraelitov nik sa

neodvážil s ním bojovať. Obor chodil za 40 dní pred Saulov tábor a vysmieval sa Izraelitom.

Dávid bojuje s Goliátom. — Počul to Dávid a prosil Saula, aby mu dovolil bojovať s Goliátom. Saul nechcel na to pristáť, ale Dávid mu povedal: „Ako pastier zadrhol som leva i medveďa, keď mi odnášali ovce. Pán mi pomohol proti dravej zveri, on mi pomôže aj proti pohanovi.“ Na to Saul vravel: „Id' a Pán nech je s tebou!“ Dávid si vzal prak a pastiersku palicu. Do kapsi vložil si päť hladkých kamienkov z potoka a išiel proti obrovi. Keď ho Goliát zazrel, posmieval sa mu: „Či som ja pes, že ideš na mňa s palicou?“ Dávid mu odpovedal: „Ty ideš na mňa s mečom a kopijou, ale ja idem na teba v mene Boha zástupcov, ktorého si potupil.“ Potom sa rozběhol proti obrovi, vložil do praku kameň, zatočil ním a vrazil kameň Goliátovi do čela. Obor sa zrútil tvárou na zem. Dávid priskočil k nemu, vytiahol mu meč z pošvy a odťal mu hlavu. Keď videli Filištinci, že najlepší z nich padol, v zmätku sa rozutekali. Izraeliti ich prenasledovali a mnoho ich pobili. Po víťaznej bitke ustanovil Saul Dávida za veliteľa celého vojska. Od toho času býval Dávid na kráľovskom dvore.

Saul prenasleduje Dávida. — Nové víťazstvá nad Filištincami získaly Dávidovi veľkú slávu. Ľud ho oslavoval a keď sa vracal z boja, ženy spievaly: „Saul porazil tisíc, ale Dávid desaťtisíc.“ Saul závidel Dávidovi slávu a chcel sa ho zbaviť. Hoci mu dal dcéru Michol za manželku, posielal ho do boja proti Filištincom, aby vo vojne padol. Ale Pán Boh chránil Dávida a jeho vojsko vždy zvíťazilo. Vtedy Saul rozkázal svojmu synovi Jonatanovi a služobníkom, aby Dávida úkladne usmrtili. Ale Jonatan veľmi miloval Dávida pre jeho šľachetnosť. Prezradil mu úmysel otcov a prosil ho, aby sa skryl. Potom prehovárал otca, aby nekrivdil Dávidovi, lebo len jemu môže ďakovať za víťazstvo nad Filištincami. Saul prisahal, že neublíži Dávidovi, a tak sa Dávid zasa vrátil do kráľovského domu.

O krátky čas zasa slávne zvíťazil Dávid nad Filištincami. Keď po boji hral Saulovi na harfe, kráľa zachvátila zúrivosť. Hodil do Dávida kopiju, aby ho prebodol. Dávid uskočil a ušiel k prorokovi Samuelovi. Keď ho Saul prenasledoval, ponáhlal sa Dávid so svojimi najvernejšími bojovníkmi do svätého stánku, kde vzal meč a zbrane Goliátove a ušiel na púšť. Tam sa skrýval v jaskyniach za sedem rokov.

Šľachetnosť Dávidova. — Saul s 3000 bojovníkmi prenasledoval Dávida na púšti. Raz sa uchýlil na noc do jaskyne. V zadnej časti sa skrýval aj Dávid so svojimi bojovníkmi. V noci Dávid pristúpil k Saulovi a odrezal mu okraj pláňa. Keď Saul vyšiel z jaskyne, Dávid volal za ním: „Pane môj, kráľu! Dnes ťa vydal Pán do mojej ruky, ale nedotkol som sa ťa. Pozri, mám kus tvojho pláňa v ruke! Nech súdi Boh medzi nami a nech ma vyslobodí z tvojich rúk!“ Saul zahanbený sa priznal, že zle robil. Keď sa Dávid aj druhý raz zachoval tak šľachetne, Saul ho prosil, aby sa vrátil k nemu. Ale Dávid mu nedôveroval a ostal na púšti.

Smrť Samuelova. — V tom čase, keď sa Dávid skrýval na púšti, zomrel prorok Samuel. Ľud ho oplakal ako dobrého pastiera.

Odpúšťaj svojim neprajníkom! Dokážeš svoju šľachetnosť!

Kráľ Dávid.

Saulova smrť. — Filištinci zas tiahli do boja proti Izraelitom. Saul shromaždil vojsko na horách Gelboe. Keď videl presilu nepriateľa, zľakol sa. Tajne odišiel k falošnej veštici a žiadal ju, aby mu predpovedala výsledok boja. Zlý duch, chcúci kráľa vohnať do zúfalstva, oznámil mu blízku porážku a smrť.

Filištinci zvíťazili a v boji padol aj Jonatan. Saul, ťažko ranený, utekal z boja. Keď ho nepriateľ doháňal, v zúfalstve hodil sa na meč a zomrel. Dávid úprimne oplakal smrť oboch. Saul zomrel r. 1011 pred Kristom Pánom.

Dávid kráľom. — Dávid sa vrátil do vlasti a v Hebrone pomazali ho za kráľa. Dobyl aj Jeruzalem, ktorý bol ešte v rukách pohanov, a postavil tam kráľovský palác. Na vrchu Sion dal zhotoviť krásny svätý stánok a v slávnom sprievode dal doň preniesť archu smluvy.

Dávidov hriech a pokánie. — Dávid si podmanil všetky okolité národy a prinútil ich platiť dane. Keď jeho vojsko bojovalo s Amonitmi, uzrel ženu dôstojníka Uriáša a hriešne si ju zažiadal za manželku. Napísal vojvodcovi Joabovi, aby Uriáš postavil do prvého radu, kde bude najtuhší boj. Uriáš padol a Dávid si vzal jeho ženu za manželku.

Pán Boh poslal ku kráľovi proroka Nátana, aby ho napomenul.

Prorok vravel: „Pán ma poslal, aby som ti oznámil, čo sa stalo. V jednom meste žili dvaja mužovia: jeden bohatý a druhý chudobný. Bohatý dostal hosťa a ľúto mu bolo zabiť ovcu zo svojho stáda. Išiel teda k chudobnému, ktorý mal len jedinú ovečku; násilím mu ju odňal a pripravil večeru hostovi.“ Dávid sa náramne rozhneval na toho človeka a prisahal, že ho dá usmrtiť. Ale Nátan mu hovoril: „Ty si ten muž! Pán Boh ti dal veľké kráľovstvo, a ty si zabil Uriáša, aby si si mohol vziať jeho manželku za ženu. Preto syn, ktorý sa ti narodil, zomrie.“ Dávid v hlbokom žiali zvolal: „Zhrešil som proti Pánovi.“ Potom sa zatvoril v izbe, prísne sa postil, padol na tvár a prosil Pána o odpustenie. Dávid vtedy složil krásny žalm: Miserere... Zmiluj sa nado mnou, Bože. Vid' na str. 96.

Lutuj za svoje hriechy!

Vzbura Absolonova.

Vzbura. — Pán Boh trestal Dávida za spáchaný hriech. Zomrel mu syn manželky Betsabé. Ale najväčšmi ho zarmútil jeho syn Absolon. Bol to krásny muž s bohatými vrkočmi, ale aj pyšný a slávybažný. Túžil po kráľovskej berle a nevedel sa dočkať otcovej smrti. Umienil si zmocniť sa trónu násilím. Aby si získal náklonnosť ľudu, všetkých milo prijímal a osočoval pritom otca. Aj veľkú časť vojska získal na svoju stranu. Keď bolo sprisahanie prichystané, oznámil otcovi, že ide do Hebronu obetovať Pánovi. Ale Absolon shromaždil ta povstalcov, vyhlásil sa za kráľa a tiahol na Jeruzalem.

Dávid uteká. — Dávid musel ujsť pred nezdarným synom. Plačúc ponáhal sa bosý s hárkou najvernejších bojovníkov cez potok Cedron k Olivovej hore. Za horou stretol ho muž z rodiny kráľa Saula. Tento začal hádzať doň kamením a zlorečiť mu. Jeden z mužov Dávidových chcel ho skoliť mečom, ale kráľ vravel: „Nechajte ho, nech mi zlorečí. Azda sa Pán zmiluje nado mnou a pre toto zlorečenie ma odmeni.“

Absolonova smrť. — Za ten čas Absolon zaujal Jeruzalem a s veľkým vojskom išiel proti otcovi. Dávid shromaždil vojsko za Jordánom, ustanovil skúsených vojakov za vojvodcov a rozkázal im: „Zachráňte mi syna Absolona.“ V horách Efraimských strhol

sa prudký boj. Porazené vojsko Absolonovo sa rozutekalo; mnohí zahynuli v močariskách, mnohí v pazúroch divej zveri. Aj Absolon utrel na mulici, ale dlhé vlasy zachytily sa mu o konár a ostal visieť na košatom dube. Keď to vojaci oznámili vojvodcovi Joabovi, on vzal tri kopije a vrazil ich Absolonovi do srdca. Potom ho hodili do jamy a nahádzali naň hromadu skál. Dávid plakal nad smrťou svojho syna.

Lud s radosťou privítal svojho kráľa v Jeruzaleme. Dávid odpustil všetkým, čo sa previnili proti nemu.

Predobraz.

Dávid bol praotec Pána Ježiša. Spasiteľ často sa nazýva „syn Dávidov“. Dávidov život pekne zobrazuje život Ježiša Krista. — Dávid sa narodil v Betleheme a strávil mladosť v skrytosti. Pán Ježiš narodil sa tiež v Betleheme a žil skrytý v Nazarete. — Dávid premohol Goliáta, Spasiteľ diabla. — Dávid bol kráľ a prorok, Pán Ježiš je kráľ kráľov a najväčší prorok, lebo je vševediaci.

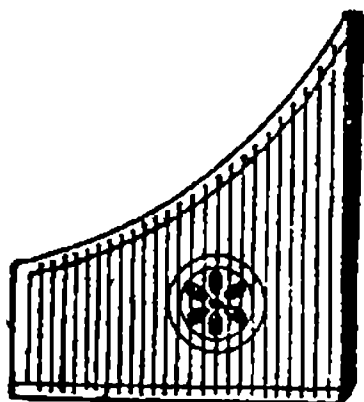
Pamätaj: Nevďačnosť k rodičom je ohavný hriech.

Dávidove žalmy.

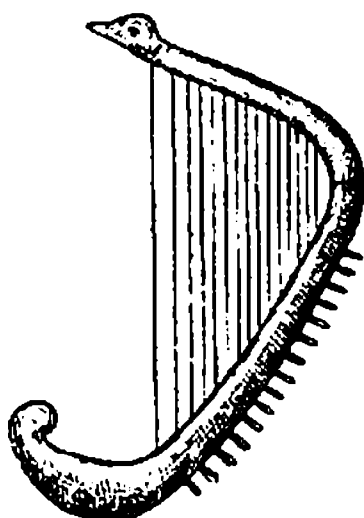
Starosť o bohoslužby. — Keď Dávid zaistil svojej ríši pokoj, staral sa o zveľadenie služieb Božích. Zadelil kňazom službu vo svätom stánku, vybral z levitov 4000 spevákov, ktorí pri bohoslužbách hrali na hudobných nástrojoch a spievali posvätné piesne, zvané žalmy (lat. psalmi). Väčšinu z nich napísal Dávid. Chcel postaviť aj chrám, ale Pán mu oznámil skrze proroka Nátana: „Veľa krvi si preliť, nesmieš mi stavať dom. Tvoj syn mi ho vystaví, lebo on bude knieža pokoja.“

Kniha žalmov. — Dávid pri rozličných príležitostiach napísal duchovné piesne a modlitby. Meno žalmy — psalmi dostali preto, lebo sa spievaly so sprievodom hudobného nástroja, zvaného psaltérion — žaltár. Žalmov je 150. Dávid v nich oslavuje Pána Boha (oslavné žalmy), ďakuje mu za dobrodenia (ďakovné), prosi ho o pomoc alebo zlutovanie (prosebné, kajúčne), poučuje ľud o náboženských pravdách (poučné), ospevuje dobrodenia, ktoré Boh preukázal ľudu (historické). Dávid, osvietený Duchom Svätým, predpovedá veľa o budúcom Vykupiteľovi (prorocké čiže mesiášske žalmy).

Hudobné nástroje.

Psalterium.

Harfa.

Najcennejšie sú Dávidove prorocké žalmy o Vykupiteľovi.

Dávid predpovedá o poklone mudrcov:

„Králi z Tarzu a ostrovy obetovať budú dary,
králi Arabov a Sába prinesú pocty.“ (Ž 71.)

V žalme o umučení predstavuje Spasiteľa, ako hovorí:

„Prebili ruky moje a nohy moje,
sčítali všetky moje kosti,
ale oni pozerajú na mňa.
Rozdelili medzi sebou moje rúcho
a o moje šaty hodili žreb.“ (Ž 21.)

O vzkriesení hovorí:

„Nenecháš moju dušu v hrobe
a nedáš, aby pomazaný tvoj videl porušenie.“ (Ž 15.)

Čítanie: Ukážky žalmov viď na str. 94 a nasl.

Oslavuj rád Pána Boha nábožným spevom!

Kráľ Šalamún.

Modlitba Šalamúnova. — Dávid zomrel r. 972 pred Kristom Pánom. Pred svojou smrťou dal pomazať za kráľa svojho naj-

mladšieho syna Šalamúna. Šalamún miloval Pána Boha a zachovával jeho prikázania. Na začiatku vladárenia išiel do svätého slánku vyprosiť si od Pána Boha pomoc, lebo bol ešte mladý. Mal dvadsať rokov. V noci zjavil sa mu Pán Boh a povedal mu: „Žiadaš si, čo chceš, a dám ti.“ Šalamún prosil: „Pane, daj služobníkovi svojmu schopné srdce, aby vedel spravovať tvoj ľud!“ Prosba sa zapáčila Pánovi a hovoril: „Pretože si si nežiadal dlhý vek, ani bohatstvá a životy nepriateľov, ale múdrosť, dám ti ju a pridám ti aj bohatstvo a slávu, akú nemal pred tebou a nebude mať po tebe nijaký panovník.“

Múdry rozsudok. — Múdrosť Šalamúnova sa rozchýrila po celej krajine. Ľud prichádzal k nemu a prosil ho, aby rozriešil sporné prípady. Raz prišli k nemu dve ženy, ktoré bývaly spoločne a každá mala dieťa. Jedna pridusila v noci svojho chlapčeka. Vstala a vložila ho do postele druhej a jej živého synka si vzala k sebe. Ráno povstala medzi nimi zvada, lebo každá si prisvojovala živé dieťa. Obe išly ku kráľovi. Šalamún kázal: „Prineste meč, pretnite živé dieťa napoly a dajte každej žene polovičku!“ Prvá žena pristala na to, ale pravá matka prosila: „Nezabíjajte dieťa, ale radšej ho dajte živé druhej žene!“ Z toho kráľ videl, že ona je pravá matka, a prisúdil jej dieťa.

Kráľovná zo Sáby. — Šalamún múdrou politikou povzniesol svoju krajinu k nebývalej sláve. Oženil sa s dcérou egyptského faraóna, aby si zaistil jeho priateľstvo. Ostatné malé okolité kráľovstvá a kniežatstvá ochotne sa mu podrobávaly, takže vplyv Šalamúnovej ríše siahahal od Eufratu až po hranice Egypta. Susední králi a kniežatá prichádzali pokloniť sa Šalamúnovi. Aj kráľovná zo Sáby (v Arábii) prišla a priniesla mu veľké dary. Kráľ ju poučil o všetkom, čo chcela zvedieť. Kráľovná sa priznala: „Tvoja múdrosť je väčšia, ako sa o nej hovorí.“

Šalamúnove knihy. — Múdrosť Šalamúnova sa zračí aj v jeho knihách, ktoré napísal, osvietený Duchom Svätým. Jeho knihy sú:

Príslovia Šalamúnove na poznanie múdrosti a kázne (hebr. Mišelé) je zbierka krásnych podobenstiev a prísloví pre občiansky aj pre duchovný život. Spisovateľ poučuje, že „počiatok múdrosti je bázeň Božia“ a múdry je ten, kto žije nábožne a zachováva Božie prikázania.

Kazateľ (lat. Ecclesiastes, hebr. Kohélet) je kniha, v ktorej Šalamún, poučený vlastnou skúsenosťou, učí, že nič neuspokojí človeka, iba Boh. Knihu začína slovami: „Márnosť nad márnosť a všetko je már-

nosť" Posledné slová knihy sú: „Boha sa boj a jeho prikázania zachovávaj, lebo to je úloha každého človeka!"

Pieseň Šalamúnova (lat. *Canticum canticorum* = pieseň piesní, hebr. *Sir haširim*) je najkrajšia duchovná báseň Starého zákona. Básnik v nej opisuje čistou lásku k pastierskemu dievčatu a chce tak zobrazit nadprirodzené spojenie Pána Boha s vyvoleným národom (v teokracii) a so sv. Cirkvou (v Novom zákone). Báseň zobrazuje aj spojenie Pána Boha s dušou skrze posväcujúcu milosť. „Pieseň piesní" treba teda rozumieť v duchovnom smysle.

Čítanie: Ukážky z Prísloví Šalamúnových. Na str. 103.

Modli sa, keď podnikáš vážnu vec!

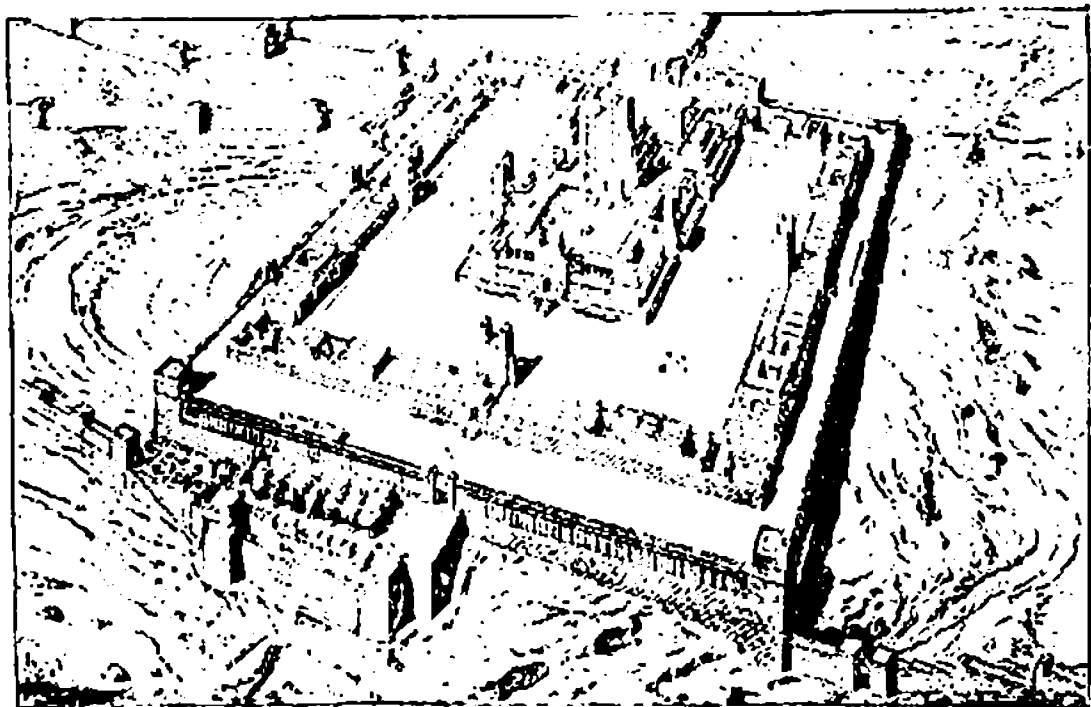
Šalamúnov chrám.

Stavba chrámu. — Za vlády Šalamúnovej obdaril Pán Boh krajinu pokojom, preto sa kráľ mohol venovať výstavbe vlasti. Podľa ustanovenia Božieho vystavil Šalamún veľkolepý chrám na vrchu Mória v Jeruzaleme. Mnohotisíc robotníkov za sedem rokov pracovalo na stavbe. Chrám bol postavený z mramoru a z cedrového dreva, ktoré dodával z Libanonu Hiram, týrsky kráľ. Znútra bol bohato ozdobený zlatom a umeleckými rezbami podľa vzorov egyptského a fenického umenia.

Chrám mal dve nádvorie. Prvé bolo priestrannejšie, určené pre ľud. Vchádzalo sa doň troma bránami. Vprostriedku nádvorie stálo vyvýšené miesto pre kráľa, ktorý ztade hovorieval ľudu. Vysokou bránou vchádzalo sa do druhého nádvorie pre kňazov. V zadnej časti nádvorie bola chrámová budova, rozdelená na dve svätyne, ako kedysi svätý stánok. Vo svätyni Najvyššieho stáli dvaja cherubi zo zlata, ktorí rozprestierali mohutné krídla nad archou smluvy. Na vyvýšenom mieste pred svätyňou stál oltár, na ktorom obetovali kráľ a ľud zápalné obety. Okolo svätého stánku a okolo nádvorí boli miestnosti pre kňazov a levitov a tiež pre ľud.

Posvätenie chrámu. — Keď dokončili stavbu chrámu, svolal Šalamún kniežatá a ľud a chrám dal slávnostne posvätiť. Zo Sionu preniesli doň archu smluvy. Keď ju kňazi postavili vo svätyňu, oblak zahalil chrám a naplnila ho velebnosť Božia.

Šalamún klačal pred oltárom, vystrel ruky k nebu a takto sa

Chrám Šalamúnov.

modlil: „Pane, Bože náš! Keď Ťa nebesia nemôžu pojať, tým menej tento chrám. Ale vypočuj modlitby svojho ľudu, keď Ťa bude prosiť na tomto mieste. Pomôž mu v čase núrody, chráň ho v boji proti nepriateľom a buď mu milostivý, keď bude prosiť za odpustenie hriechov!“ Potom kráľ požehnal ľud a napomenul ho, aby verne zachovával Božie prikázania. Kňazi za sedem dní konali slávnostné obety a všetok ľud oslavoval Pána Boha.

Šalamún si vystavil aj nádherný kráľovský palác s umelecky vyzdobenou trónnou sieňou. Bola pokrytá cedrovým drevom a naprostriedku stál trón zo zlata a zo slonových kostí. V tejto miestnosti sa konaly súdy.

Smrť Šalamúnova. — Veľké bohatstvo zviadlo Šalamúna k márnomyseľnosti. Nedbal na prikazy Božie a vzal si na kráľovský dvor pohanské ženy. Ony ho zviadly k modloslužbe natoľko, že dal postaviť chrámy pohanským modlám. Tým dal veľké pohoršenie ľudu. Pán sa mu zjavil a oznámil mu, že po jeho smrti rozdelí ríšu a jednu časť dá jeho služobníkovi. Šalamún zomrel r. 932 pred Kristom Pánom. Niektorí sv. Otcovia tvrdia, že sa pred smrťou obrátil a zomrel kajúcne.

V *litániach* voláme *Pannu Máriu* „*Stolica múdrosti*“, „*Veža Dávidova*“, „*Veža zo slonových kostí*“, „*Dom zlatý*“ (svätý stánok) „*Archa úmluvy*“. Obrazy sú vzaté zo Starého zákona. Chceme nimi označiť múdrosť, krásu a svätosť Panny Márie.

Kniha Jób.

Šalamúnovi sa pripisuje aj krásna poučná kniha Jób. Iní vykladatelia Pisma svätého tvrdia, že knihu napísal neznámy spisovateľ z času Šalamúna. Autor v tejto knihe vzletným slohom opisuje utrpenia spravodlivého Jóba a poučuje, prečo Pán Boh dopúšťa trápenia aj na spravodlivých ľuďoch a ako sa majú v nich správať.

Pán Boh skúša Jób. — Za času patriarchov žil v krajine Hus (Arábia) bohatý náčelník kmeňa, menom Jób. Bol nábožný a rád pomáhal chudobným, preto si ho všetci vážili. Mal sedem synov a tri dcéry. Pán Boh chcel vyskúšať vernosť Jóbovu, preto dopustil naň mnohé trápenia. Istého dňa večer pribehol k Jóbovi sluha a oznámil mu: „Tvoji sluhovia orali na poli a iní pásli stáda oslie, ale nečakane vtrhli nepriatelia, všetok dobytok ti vzali a sluhov pobili, len ja som ušiel.“ Len čo dokončil, pribehol druhý a hovoril: „Nepriateľ odviezol tvoje favy a sluhov pobil.“ Po ňom pribehol tretí a oznámil Jóbovi: „Tvoje dietky boli shromaždené v dome najstaršieho syna. Zrazu sa strhol prudký víchor, až sa dom zrútil, všetkých privalil a zomreli všetci.“

Keď to Jób počul, vo veľkom zármutku roztrhol si rúcho, padol na zem, klaňal sa Pánu Bohu a hovoril: „Pán Boh dal, Pán Boh vzal. Stalo sa, ako sa ľúbilo Pánovi; nech je požehnané meno Pánovo!“

Ale Pán dopustil na Jób ešte väčšie trápenie. Na celom tele, od hlavy až po päty, vyhodily sa mu hrozné vredy a pôsobily mu nevýslovné bolesti. Choroba bola nevyliciteľná. Jób sedel na smetisku a trpezlivo znášal ťažký údel. Jeho manželka reptala proti Pánu Bohu a hovorila Jóbovi: „Zloreč Bohu a zomri.“ Ale on ju pokarhal a povedal jej: „Ako nerozumne hovoríš. Keď sme prijali z rúk Božích dobré veci, prečo nemáme prijať aj zlé?“

Troja priatelia Jóbovi počuli o jeho chorobe a prišli ho potešiť. Keď ho zazreli, vykrikli od preľaknutia, roztrhli si rúcha,

sypali si prach na hlavu na znamenie hlbokého žiaľu a plakali. Potom sedeli s ním na zemi za sedem dní a sedem nocí a nik neprehovoril slova. Tak prejavili svojmu priateľovi najhlbšiu sústrasť a naznačili, že smútia ako nad umretým. Napokon Jób sa ozval a žaloval sa na svoje smutné polozenie. Priatelia ho začali obviňovať z hriechov, pre ktoré ho Pán Boh tresce, ako si zaslúžil. Dohovárali mu, že jeho nábožnosť nebola pravá. Nato Jób presviedčal priateľov, že Pán Boh vo svojej múdrosti dovoľuje, aby trpeli nielen hriešnici, ale aj spravodliví. Jób sa tešil nádejou na budúce vzkriesenie a hovoril: „Viem, že na posledný deň vstanem zo zeme a vo svojom tele uzriem Pána Boha svojho.“

Pán Boh podľa zásluhy odmenil trpezlivosť a dôveru Jóbovu. Navrátil mu zdravie, zas ho požehnal dobrými dietkami a dvojnásobne rozmnožil jeho majetok. Jób žil ešte dlhé roky v šťastí a pokoji.

Knihy Samuelove a kráľovské. — O činnosti proroka Samuela a slávnych kráľov Dávida a Šalamúna a o osudoch Izraelského národa až do babylonského zajatia hovoria: *2 knihy Samuelove a 2 knihy kráľovské*. Doplnkom k týmto dejepisným knihám sú *2 knihy kroník* (Paralypomenon).

IV. doba.

Prorocké zjavenie.

(Od 932 pred Kristom Pánom do príchodu Vykupiteľa.)

Účinkovanie prorokov.

Rozdelenie ríše Šalamúnovej. — Po Šalamúnovi nastúpil na trón jeho syn Roboam. Ľud prosil kráľa, aby snížil veľké dané, ktoré predpísal jeho otec. Roboam opovrhoval radou starších a ostal neoblomný, ako mu radili jeho mladí radcovia. Kráľ oznámil ľudu: „Nesnížim vám dane, ale pridám k nim nové ťarchy. Môj otec vás šľahal bičmi, no ja vás budem biť škorpiami.“ Vtedy odtrhlo desať pokolení od Roboama a tieto zvolili si za kráľa Jeroboama. Len pokolenie Júdovo a Benjaminovo ostalo verné zákonnému kráľovi. Tak sa utvorily dve kráľovstvá. Na juhu vzniklo Judské kráľovstvo, v ktorom vládol Roboam a kde hlavné mesto bolo Jeruzalem. — Na severe vzniklo Izraelské kráľovstvo, v ktorom vládol Jeroboam a kde hlavné mesto bola Samaria.

Rozdelenie ríše malo smutné následky. Obyvatelia oboch krajín sa nenávideli a kráľovstvá bojovaly proti sebe. Pritom Izraelci volali na pomoc susedné pohanské národy, priatelili sa s nimi a tak sa širila v oboch krajinách modloslužba. Izraelské kráľovstvo väčšmi a väčšmi sa odvracalo od Pána Boha. Jeroboam dal postaviť dva chrámy, v ktorých sa ľud klaňal zlatým teľatám. Tak chcel svoj ľud odvrátiť od jeruzalemského chrámu. Kňazi a leviti opustili krajinu a uchýlili sa do Judey. V Izraelskej krajine pôsobení bezbožných kráľov šírilo sa babylonské a egyptské modlárstvo. Napokon potrestal Pán Boh neverný národ tak, že obe krajiny rozpadly a nepriatelia odvliekli celý národ do zajatia.

Proroci. — V ťažkom čase po rozdelení Šalamúnovej ríše posielal Pán Boh svojmu ľudu bohabojných mužov — prorokov. Ich poslaním bolo: kázať ľudu čistú náuku Božieho zjavenia a poblúdených privádzať späť k viere otcov. Proroci boli strážcami mravnosti a ochráncami teokracie, a preto dozerali aj na kráľov a kniežatá a tiež na kňazov. Spolu pripravovali ľud na príchod Vykupiteľa.

Pán Boh sám povolal prorokov na ich úrad. Preto proroci vždy hovorili v mene Božom a Pán Boh potvrdzoval ich slová mnohými zázrakmi. Okrem toho proroci z vnuknutia Božieho predpovedali budúce veci, najmä o Vykupiteľovi.

V starších dobách vyskytujú sa proroctvá len zriedkavo. Ale od času kráľov, asi od r. 1050, proroci tvorili osobitný stav. Žili prísnyim kajúcnym životom. Nosili jednoduché drsné rúcho, prepásané opaskom. Žili alebo z milodarov alebo z vlastnej práce. Bývali často v samote, inokedy so svojimi žiakmi. Bezbožní králi často ich prenasledovali, žalárovali, aj usmrtiť dali.

Prorokov možno zdeliť do dvoch skupín: starší — kazatelia a novší — spisovatelia. Do roku 800 pred Kristom Pánom starali sa proroci o nápravu ľudu. Preto kázali a napomínali ľud. Tak účinkovali proroci: Samuel a Nátan v čase kráľov Saula a Dávida; po rozdelení ríše Eliáš a Elizeus. Od ôsmeho storočia predvídali proroci blížiacu sa záhubu národa, preto potešovali ľud nádejou na budúceho Vykupiteľa a prorokovali o budúcom mesiášskom kráľovstve. Svoje proroctvá spisali, aby sa zachovali budúcim pokoleniam. Podľa rozsahu spisov delíme novších prorokov na veľkých a malých. Veľkí proroci boli: Izaiáš, Jeremiáš, Ezechiel a Daniel. Malých prorokov bolo dvanásť. Z nich známejší sú: Jonáš, Zachariáš a Malachiáš. Posledný prorok Malachiáš účinkoval okolo roku 400 pred Kristom Pánom.

Proroctvá a pohanské veštby. Pohanské veštby nemožno porovnávať s proroctvami Starého zákona. Veštby boli spojené s mnohými poverami. Veštkyne predpovedali len na určitých miestach (Delfy, Téby, Olymp) a konali pritom záhadné obrady (Pýtia sedela na trojnožke, nadýchala sa omamných pár...). Ich predpovede týkali sa obyčajne svetských záležitostí a boli dvojsmyselné. — Proroci predpovedali z vnuknutia Božieho, aj proti vôli kráľov a celého národa. Proroctvami usilovali sa upevniť kráľovstvo Božie na zemi. Predpovedali udalosti, ktoré sa stali až o niekoľko storočí. Proroci nepotrebo-

vali zaklínaní a poverčivých obradov, ale jasnou rečou oznamovali, čo im Pán Boh dal na vedomie. — Najcennejšie sú proroctvá o Vykupiteľovi sveta.

Buď silný vo viere a nebudeš nasledovať povery!

Prorok Eliáš.

Kráľ Achab. -- V 9. storočí pred Kristom Pánom panoval v Izraelskej krajine najbezbožnejší kráľ Achab. Za manželku mal pohanku Jezabelu, dcéru sidonského kráľa. Jej vplyvom zaviedol Achab ohavnú modloslužbu bohyně Astarty, bôžikov Bála a Molocha. Tieto modly uctievali ľudia bezuzdnosťami. Molochovi obetovali živé deti. (Železná modla tvorila aj ohnivú pec, do ktorej hádzali živé deti.) Vo všetkých končinách krajiny stavali sa modly a pohanskí žreci zvädzali ľud k modlárstvu. Napokon dobrotivý Pán Boh zakročil. Poslal proroka Eliáša ku kráľovi Achabovi, aby ho napomenul. Ale kráľ sa nechcel obrátiť. Preto mu Eliáš oznámil: „Ako žije Boh, pred ktorého tvárou stojím, za tri roky nepadne v celej krajine ani rosa, ani dážď.“ Achab sa chystal úkladne zabiť Eliáša, ale Eliáš na rozkaz Boží odišiel za Jordán k potoku Karit. Pán Boh ho tam zázračne živil: Krkavce každý deň mu prinášali mäso a chlieb. Keď aj potok vyschol, Eliáš odišiel do mesta Sarepty v sidonskej krajine a býval v dome chudobnej vdovy. Žene za jej dobrosrdečnosť zázračne rozmnožil múku a olej, takže ich neubúdalo v nádobách, kým trvalo sucho.

Eliášova obeta. — O tri roky Pán Boh poslal Eliáša k Achabovi. Prorok vyzval hriešneho kráľa: „Shromaždi ľud a žrecov Bálových na hore Karmel.“ Keď sa ľud sišiel, Eliáš pokarhal jeho nestálosť vo viere a povedal: „Ja som ostal jediný z prorokov Pána, kým proti mne tu stojí viac sto žrecov. Dajte nám obetné zvieraťá a položíme ich na oltár. Boh, ktorý zapáli obetu, nech je pravý Boh.“ Ľud súhlasil.

Žreci pripravili obetu a vzývali modlu Bála od rána až do poludnia. Keď sa neozýval, rozkričali sa veľkým hlasom, rezali sa na tele, ale nadarmo. Tu Eliáš zavolať ľud k sebe, postavil zrúcaný oltár Pánov a položil naň obetné zviera. Celý oltár oblieval tri razy vodou, až sa naplnily jarky okolo oltára. Potom sa modlil: „Pane Bože, sošli oheň s neba a ukáž tomuto ľudu, že ty si pravý Boh!“

Na jeho prosbu padol s neba oheň a strávil obeť aj kamene oltára. Keď to ľud videl, padol na tvár a volal: „Pán je Boh!“

Eliáš dal usmrtiť pohanských žrecov a vyprosil od Pána Boha dažď. Eliáš svojou horlivosťou očistil krajinu od modlárstva a stal sa obnoviteľom teokracie.

Jezabel chcela usmrtiť Eliáša, preto sa ukryl na púšti. Tam sa mu zjavil anjel, občerstvil ho pokrmom a kázal mu ísť na horu Horeb. Eliáš, posilnený nebeským pokrmom, išiel za štyridsať dní a štyridsať nocí, až prišiel na horu Horeb, kde sa mu zjavil Pán v tichom vánku. Pán Boh ho poslal do Damašku, aby pomazal nového kráľa v Sýrii aj v Izraelskej krajine a Elizea za proroka. Eliáš ešte dlhé roky napomínal izraelských kráľov, nástupcov Achabových a oznamoval im tresty Božie.

Napokon s Elizeom odišiel k Jordánu a tu ho Boh na ohnivom voze vzal na večnosť. Kresťanská tradícia tvrdí, že Eliáš nezomrel, ale Boh ho udržuje na neznámom mieste. Za vlády Antikrista má prísť s Henochom hlásať evanjelium. Vládca zla ich dá usmrtiť a ako mučeníci odídu na večnosť.

Predobraz.

Nebeský pokrm Eliášov pripomína najsvätejšiu Sviasť Oltárnu, ktorá posilňuje dušu na ceste do večnosti.

Prorok Elizeus.

Elizeus káže. — Elizeus pokračoval v diele svojho učiteľa. Chodil po celej krajine a napomínal ľud. Národ veľmi upadol do modlárstva. Preto Pán Boh dal Elizeovi mimoriadnu moc zázrakov, aby mu pokazený ľud uveril. S Elizeom chodili aj jeho žiaci, spievali posvätné piesne a utvrdzovali ľud vo vernosti k zdedenému náboženstvu. Elizeus účinkoval asi v rokoch 850—800 pred Kristom Pánom.

Betelskí chlapci. — O skazenosti ľudu svedčí betelský prípad. Elizeus šiel cez mesto Betel. Betelskí obyvatelia boli oddaní modlárstvu. Keď deti poznaly v Elizeovi Božieho proroka, bežaly za ním až za mešto a posmievaly sa mu. Elizeus ich pokarhal a keď neprestaly, hneď vybehly z lesa dva medvede a štyridsiatichdvoch chlapcov roztrhaly.

Vzkriesenie chlapca. — V meste Sunam žila vážená žena, ktorá častejšie poskytla Elizeovi prístrešie, keď išiel tade. Žene zomrel chlapec. Zavolała proroka a prosila ho o pomoc. Elizeus sa modlil k Pánu Bohu a chlapec ožil.

Náman sýrsky. — Zvesť o Elizeových zázrakoch dostala sa aj za hranice krajiny. Náman, vojvodca sýrskeho kráľa, ochorel na prašinu. Keď sa dozvedel o prorokovi, vybral sa k nemu. Elizeus mu kázal umyť sa sedem ráz v Jordáne. Náman ozdravel. Plný vďačnosti uveril v Pána Boha.

Tak sa šírila viera v Pána Boha aj medzi pohanmi. Od toho času sýrski králi často prosili Elizea o radu.

Ochranca teokracie. — Elizeus sa staral, aby králi a ľud plnili Božie zákony. Často vyprosil od Pána Boha pomoc, aby ľud priviedol k vďačnosti. — Raz izraelské vojsko hynulo smädom na púšti. Elizeus sa modlil. Pán Boh poslal hojný dážď a vojsku dal zvíťaziť. — Inokedy sýrske vojsko obliehalo Samariu. V meste nastal strašný hlad. Elizeus sľúbil oslobodenie, ak všetci budú robiť úprimné pokánia. Ľud poslúchol. Vtedy Pán Boh vzbudil v sýrskom vojsku taký strach, že v noci ušlo, zanechajúc v tábore všetky zásoby. Izraelskí sa nasýtili.

Aj nástupcovia Achabovi žili bezbožne. Elizeus ich napomínal. Keď ho králi neposlúchli, Pán Boh dovolil, aby sýrske vojská ničily krajinu. Elizeov život bol stály boj s modlármi za vieru v Pána Boha. Keď Elizeus zomrel, kráľ a ľud ho oplakávali ako svojho otca.

Prorok Jonáš.

Pohanom sa hlása slovo Božie. — Hoci Pán Boh vyvolil izraelský národ a oznamoval mu svoje zjavenie, predsa občas posielal prorokov aj k pohanom, aby ich zachránil od večnej záhuby.

Od 17. do 10. storočia pred Kristom Pánom vytvorila sa na východ od rieky Tigris mocná ríša: Asýria s hlavným mestom Ninive na rieke Tigris. Jej bojovní králi v 9. storočí pred Kristom Pánom podmanili aj Babyloniu a okolité krajiny. Bohatstvo a dobrobyt skazily ľud krajiny. Najmä hlavné mesto dávalo veľké pohoršenie špatnými hriechmi. Pán Boh nechcel zahubiť všetkých obyvateľov, preto poslal do Ninive proroka Jonáša z Izraelskej krajiny, aby ľudu ohlasoval pokánia.

Jonášova neposlušnosť a trest. — Ale Jonáš bál sa ísť medzi pohanov. V Joppe sadol na loď, ktorá plávala na západ, a tak chcel vyhnúť Božiemu rozkazu. Pán Boh však dopustil víchor na more a strhla sa prudká búrka, až sa loď topila.

Plavci hádzali do mora náklad, aby sa loď ľahšie udržala na vlnách. Ale búrka neprestávala. Preto si hovorili: „Hodme žreb, aby sme poznali, kto je príčinou nešťastia!“ Žreb padol na Jonáša, ktorý v lodi tvrdo spal. Plavci ho zobudili a vyzvedali sa, kto je a čo zlého urobil. Jonáš sa priznal, že uteká pred Pánom Bohom a prosil, aby ho hodili do mora, lebo len tak prestane búrka. Keď sa more vždy väčšmi búrilo, plavci hodili Jonáša do vody. More sa naskutku utišilo.

Vedením Božím prehltna Jonáša morská ryba (asi žralok). Prorok sa modlil k Pánu Bohu a na tretí deň vyhodila ho ryba na breh. Pán Boh zázračne zachránil svojho proroka. Jonáš išiel do Ninive a kázal ľudu: „Ešte štyridsať dní minie a mesto bude zničené.“ Obyvatelia uverili Božiemu prorokovi. Na znak pokánia vyhlásili pôst a veľkí i malí obliekli si kajúcne rúcho. Aj kráľ konal prisne pokánie. Pán Boh sa zmiloval nad mestom a nezničil ho.

Predobraz.

Jonáš je predobraz Pána Ježiša, ktorý o sebe hovoril: „Ako bol Jonáš tri dni a tri noci v žalúdku ryby, tak musí byť Syn človeka tri dni a tri noci v útrobach zeme.“

Amos a Ozeáš. Za času Jonáša účinkovali v Izraelskej krajine proroci Amos a Ozeáš. Karhali bezbožný ľud a predpovedali mu, že za trest bude odvedený do zajatia. Keď sa pohroma na národ blížila, proroci potešovali spravodlivých, že po zajatí nastane mesiášske kráľovstvo a národy sa vrátia ku Kristovi.

Asýrske zajatie.

Zánik Izraelského kráľovstva. — Pán Boh chcel zachrániť vyvolený národ od modlárstva, preto posielal mu mnohých prorokov. Ale Izraeliti nepočúvali spasiteľné napomenutia. Preto Pán Boh sa odvrátil od nich a vydal ich do rúk nepriateľov.

V 8. storočí pred Kristom Pánom Asýrska ríša dosiahla vrchol

svojej moci. Roku 732 podmanila si Damask a za panovania bezbožného kráľa Ozeáša asýrsky kráľ Salmanassar vtrhol do Izraelskej krajiny, podmanil ju a prinútil kráľa platiť dane. Jeho nástupca Sargon r. 722 pred Kristom Pánom zaujal celú Izraelskú krajinu. Kráľa a veľkú časť obyvateľstva odviezol ako otrokov do Asýrie. Ozeáš zomrel v žalári a ostatní Izraeliti boli roztrúsení po pohanských mestách.

Samaritáni. — Sargon osadil do Izraelskej krajiny pohanských obyvateľov zo svojej ríše. Pohanskí kolonisti časom sa miešali s pozostalými Izraelitmi. Pohani prevzali zvyky a vieru Izraelitov, títo zas zvyky pohanov. Tak vznikol Iud, zvaný *Samaritáni*. Ich náboženstvo bola smiešanina židovstva s pohanstvom.

Izraeliti z Judska nenávideli Samaritánov, lebo ich pokladali za pohanov. Nepriateľstvo trvalo až do časov Krista Pána.

Izraeliti, odvedení do zajatia, nikdy sa už nevrátili do svojej vlasti. Kráľovstvo Izraelské zaniklo. Úloha udržiavať nádej vo Vykupiteľa pripadla teraz pokoleniu Júdovmu.

Úžitok zo zajatia. — Zajatie Izraelitov bolo dielo Prozreteľnosti Božej. Bol to zčiasťky trest za nevernosť národa. Tak sa splnily predpovede Mojžišove, ktoré vyriekol národu pred svojou smrťou: „Ak poslúchneš hlas Pána Boha svojho a zachováš všetky jeho prikázania, povýši ťa nad všetky národy, ktoré žijú na zemi. Ale ak neposlúchneš Pána Boha svojho, Pán zavedie teba aj tvojho kráľa do krajiny, ktorú nepoznáš, a slúžiť tam budeš cudzím modlám z dreva a z kameňa.“ (5 Mojž 28, 1. 36.) Ale zajatie bolo aj dielo milosrdenstva Božieho. Izraeliti, roztrúsení po svete, šírili vieru v Pána Boha, oboznamovali pohanov s knihami Pisma svätého a poučovali ich o budúcom Vykupiteľovi. Pohani učili sa od nich usporiadanejšiemu rodinnému životu. A tak zajatie Izraelitov osožilo pohanom.

Poučenie: Pán Boh ochraňuje národy, ktoré mu verne slúžia. Aj najslávnejšie ríše sa rozpadly, keď ich obyvatelia sa odvrátili od Pána Boha. Kto teda verne slúži Bohu, je aj dobrým vlastencom, lebo pomáha udržať národ.

Čítanie: Kniha Tobiaš. Na str. 110.

Prorok Izaiáš.

Judská krajina. — Po Šalamúnovej smrti pokolenie Júdovo ostalo verné kráľovi z rodu Dávidovho. Aj judskí králi sa odklonili od viery otcov. Uzavierali smluvy s egyptskými faraónmi a asýrskymi kráľmi a upádali do modlárstva. Pohanským modlám aj chrámy stavali. Tak sa šírilo modlárstvo v celej krajine. Vtedy Pán Boh posielal prorokov aj do Judska, aby karhali kráľov a napomínali ľud. Najväčší prorok v Judsku bol Izaiáš.

Izaiáš podľa podania pochádzal z poprednej rodiny z Jeruzalema. Pán Boh ho povolal za proroka zvláštnym videním. Izaiáš videl trón Boží a okolo neho anjelov, prespevujúcich: „Svätý, svätý, svätý Pán Boh zástupov...“ Zrazu jeden seraf priletel k Izaiášovi, dotkol sa jeho úst žeravým kameňom a povedal mu: „Si čistý.“ Potom počul hlas Boží, ako ho volá na prorocký úrad. Izaiáš ochotne poslúchol.

Ochranca viery. — Izaiáš účinkoval v 8. storočí pred Kristom Pánom, najmä za panovania Achaza a Ezechiáša. Pre Achazove hriechy dopustil Pán Boh, aby nepriatelia sužovali krajinu. Kráľ sa nepolepšil, ale v súžení stratil vieru v Boha. Tak bol oddaný modloslužbe, že aj vlastné deti obetoval modle Molochovi. Jeruzalemský chrám zatvoril a na nádvorí postavil pohanský oltár. Izaiáš ho karhal a predpovedal mu Božie tresty.

Kráľove hriechy napravil jeho vlastný syn Ezechiáš. On poslúchol proroka, dal zručať modly a obnovil teokraciu. Boh ho zato odmenil. Izaiáš mu vyprosil uzdravenie a predĺženie života o 15 rokov. Pre kráľove čnosti chránil Pán Boh krajinu. Keď Sennacherib, asýrsky kráľ, s veľkou presilou vojska obľahol Jeruzalem, na prosbu proroka pobil anjel za jednu noc 185.000 mužov asýrskeho vojska. — Nástupcovia Ezechiášovi zas upadli do modlárstva. Izaiáš ich karhal, až kráľ Manasses dal ho ukrutne usmrtiť. Podľa podania rozpilili ho drevenou pilou.

Význam. — Izaiáš je najväčším prorokom Starého zákona. Zanechal nám najkrajšie proroctvá o Vykupiteľovi. Tak živo opísal umučenie a oslávenie Spasiteľa a víťazstvo Cirkvi, ako by bol písal o prítomných udalostiach. Jeho proroctvá často sa čítajú v omšových epištolách. Cirkevní spisovatelia radi ich nazývajú Evanjeliom Starého zákona.

Najznámejšie proroctvá o Vykupiteľovi:

Izaiáš predpovedal, že matka Vykupiteľova bude panna (Mária): „Hľa, Panna počne a porodí Syna a dá mu meno Emanuel.“ (Iz 7, 14.) (Emanuel znamená: Boh s nami.)

O narodení Ježišovom:

„Lud, čo kráča vo tmách, uzrie veľké svetlo ...
lebo chlapček narodil sa nám a Syn daný je nám,
a bude kniežatstvo na jeho pleci
a bude nazvaný:
Zázračný radca, Boh mocný,
Otec večný, Knieža pokoja.“ (Iz 9, 6.)

O zázrakoch:

Boh sám príde a spasí vás.
Vtedy otvoria sa oči slepých, uši hluchých
a jazyk nemých sa rozviaže. (Iz 35, 4.)

O siedmich daroch Ducha Svätého:

„Spočinie na ňom Duch Pánov:
duch múdrosti a rozumu, duch rady a sily,
duch poznania a pobožnosti a
naplní ho duch bázne Pánovej.“ (Iz 11, 2—3.)

O umučení Spasiteľa:

Ranený je pre naše neprávosti,
ubitý je pre naše bezbožnosti.
Jeho ranami boli sme uzdravení.
Obetovaný bol, pretože sám chcel,
ako baránok, na zabitie vedený, onemie
a neotvorí ústa svoje. (Iz 53, 5.)

O víťazstve Krista a Cirkvi, ktorú predstavuje „nový Jeruzalem“:

„Vstaň, osvieť sa, Jeruzalem!
Lebo príde tvoje svetlo a sláva
Pánova vzíde nad tebou.
Nezapadne viac tvoje slnko,
lebo Pán ti bude večným svetlom.“ (Iz 60, 1, 20.)

Čítanie: Ukážky z knihy proroka Izaiáša. Na str. 105 a nasl.

Babylonské zajatie.

Pán Boh preukázal vyvolenému národu tak veľa dobrodenia, a on mu predsa ostal neverný. Králi, ktorí mali byť strážcami viery v Boha, neposlúchali zástupcov Božích — prorokov a ľud sa kazil ich zlým príkladom. Preto Pán Boh dopustil, aby nepriatelia sužovali národ, a tak ho chcel zachrániť od úplného poblúdenia.

Prvé zajatie. — Koncom 7. storočia pred Kristom Pánom nastal na východe náhly obrat. Babylonci a Médi roku 606 pred Kristom Pánom spoločnými silami dobyli Ninive a rozdelili si asýrsku ríšu. Nabuchodonozor (Nebukadnezar) sa potom obrátil na západ. Roku 605 porazil na Eufrate egyptského faraóna a s veľkou silou vojska vrhol sa na Judsko. Bezbožný kráľ Joakim nehľadal pomoc u Pána Boha, ale podrobil sa pohanom. Víťazom musel odovzdať veľa zlata, mnohých popredných občanov musel poslať ako otrokov do Babylonie. Medzi zajatými bol aj Daniel. Nabuchodonozor odniesol aj všetky drahocenné nádoby zo Šalamúnovho chrámu a uložil ich vo svojej kráľovskej pokladnici. (Od roku 605 počítá sa babylonské zajatie.)

Druhé zajatie. — Roku 598 odprel Joakim platiť dane do Babylonu. Nabuchodonozor poslal novú výpravu vojska do Judska. Joakim medzitým zomrel. Babylonské vojsko dobylo Jeruzalem a odviedlo do zajatia kráľovho syna Jechoniáša, všetky kniežatá a mnohotisíc ľudu. Aj chrám a kráľovský palác olúpilo o všetky drahocenné veci a odnieslo ich do Babylonu.

Tretie zajatie. — Sedeciáš, ustanovený za miestokráľa, nehľadal pomoc u Pána Boha. Prorok Jeremiáš ho napomínal, ale kráľ ho dal uväzniť a svätyňu zneuctil modlárstvom. Potom sa spojil s Egypťanmi proti Babylonu. Vtedy Pán Boh nechal dovrieť trest nad vyvoleným národom. Roku 586 pred Kristom Pánom dobylo babylonské vojsko Jeruzalem. Veliteľ dal pobiť mečom v prítomnosti kráľa všetky jeho dietky a príbuzných. Potom ho oslepil a sviazaného v refaziach odviedol do Babylonu. Pohanskí vojaci zničili ohňom celé mesto, aj chrám Šalamúnov. Všetko, čo bolo cenné, odniesli so sebou. Mnohotisíc ľudí padlo pod mečom vojska a čo ostalo nažive, odviedli vojaci do zajatia. V krajine ostali len najchudobnejší, ale neskôr aj oni sa vysťahovali do Egypta. Zaslúbená zem ostala pustá pre hriechy nevďačného národa.

Význam zajatia. — Pre dejiny zjavenia Božieho má doba babylonského zajatia veľký význam. Vyvolený národ vplyvom zlých kráľov úplne sa nakazil duchom modlárstva. Hrozilo nebezpečenstvo, že sa úplne odvráti od Boha a zabudne naň. V zajatí bol národ zbavený vlasti a začal skúmať dejiny svojej minulosti. Z nich sa dozvedel o mimoriadnej добрote Pána Boha, ale poznal aj svoj čierny nevďak voči Bohu. To ho priviedlo k pokániu. Až v zajatí začali Izraeliti chápať predpovede prorokov. Presvedčili sa, že zajatie je dieľo trestajúcej spravodlivosti Božej. Izraeliti našli v proroctvách aj potechu; sľubovali im krajšiu budúcnosť po ťažkej dobe skúšky.

Národ sa vrátil k Pánu Bohu a On sa zmiľoval nad svojím ľudom. Po dlhom čase priviedol ho znova do vlasti. Zajatie trvalo skoro 70 rokov.

Pobyt v Babylonii veľmi osožil aj pohanom. Mnohí poznali Pána Boha a dozvedeli sa aj o budúcom Vykupiteľovi.

Cítanie: Kniha Judita. Na str. 112.

Miluj svoju vlasť!

Prorok Jeremiáš.

Činnosť pred babylonským zajatím. — Jeremiáš účinkoval v Jeruzaleme za posledných kráľov pred zajatím babylonským. Za 40 rokov napomínal kráľov a ľud na pokánie, aby odvrátil ťažkú pohromu od svojho národa. Volal: „Obráť sa, Izrael! Oblečte kajúce rúcho, plačte a nariekajte, aby sa odvrátil od nás hnev Pánov.“ Ale ľudia pohŕdali jeho radami a nechceli opustiť modlárstvo.

Vtedy Jeremiáš predpovedal blízke zajatie národa. Na rozkaz Boží vzal hlinený krčah a pred predstavenými mesta ho rozbil a volal: „Toto hovorí Pán Boh zástupov: »Tak rozbijem tento ľud a mesto ako nádobu, ktorá sa nedá viac opraviť. (Uvediem na toto mesto také súženie, že každému, kto o ňom počuje, bude hučať v oboch ušiach.) — Jeruzalem obrátim na hromady kamenia a judské mestá na púšť, takže nebude v nich obyvateľa, pretože ma opustili a obetovali modlám.«“ — Inokedy Jeremiáš chodil po meste s jarmom na krku a volal: „Tak dlho som vás napomínal na pokánie, a neposlúchli ste. Preto hovorí Pán: »Priviediem baby-

lonského kráľa a ľud mu bude slúžiť za 70 rokov“. Bezbožný kráľ Sedeciáš dal ho za to uväzniť.

Po babylonskom zajatí. — Trest Boží prišiel. Nabuchodonozor dobyl Jeruzalem a odviezol do otroctva skoro celý národ. Jeremiáša prepustil na slobodu a dovolil mu ostať v Judsku. On tešil chudobný ľud, písal zajatým krajanom a predpovedal im, že sa vrátia do vlasti.

Osud vlasti ho bolel. Často sedával na zrúcaninách Jeruzalema a oplakával „dcéru sionskú“, sväté mesto a prosil Pána Boha o zmilovanie. Neskôr s ostatnými Izraelitmi odišiel do Egypta.

Plač Jeremiášov čiže Lamentácie obsahuje päť žalospevov. Cirkev svätá ich spieva vo veľkom týždni, aby pohla ľudí k pokániu. Zrúcaný Jeruzalem predstavuje pritom dušu, spustošenú hrlechi.

Začiatok náreku proroka Jeremiáša:

„Ako sedí samotné mesto, plné ľudu!
 Pani národov ostala podobná vdove,
 kňazná krajín stala sa poplatnicou.
 Dcéra sionská stratila všetku krásu,
 neprestáva plakať vo dnc v noci
 a niet nikoho, kto by ju potešil.
 Ó vy všetci, ktorí idete povedľa, pozorujte a viďte,
 či je bolesť, ako bolesť moja!
 Jeruzalem, Jeruzalem,
 vráť sa k Pánu Bohu svojmu!“

Poučenie: Pán Boh posielal svojmu ľudu kňazov. Šťastlivý je národ, ktorý poslúcha ich rady, lebo Pán bude jeho ochrancom. — Ak cítiš v sebe vnútorný hlas, že ťa Pán volá za svojho kňaza, počúvni ho a id' aj ty do jeho vinice!

Prorok Ezechiel.

Položenie ľudu v zajatí. — Izraeliti v Babylone zprvu veľmi trpeli. Národ bol roztrúsený po rozsiahlej ríši a stenal v otroctve. Neskôr sa jeho pomery zlepšili. Kráľ im dovolil obrábať polia a prevádzať obchod. Izraeliti sa sdružovali do obcí. Stavali si modlitebne (synagogy), v ktorých počúvali výklad Písma

svätého a spievali žalmy. Mnohí zbohatli z výnosného obchodu, iní zas dostali sa do kráľovských úradov a dosiahli vysokých hodností.

Ale nábožní Izraeliti ťažko znášali zajatie. Život bez obetí a sviatkov, život bez vlasti bol im pustý. Ich žiaľ a túžbu po vlasti vyjadruje pieseň, složená neznámym zajatcom:

„Pri riekach babylonských sme sedávali a plakali,
keď sme sa rozpomínali na teba, Sion.
Na vŕby sme zavesili svoje nástroje,
keď tí, čo nás zajatých odviedli, hovorili:
Radostnú pieseň nám spievajte z pesničiek sionských!
Ako by sme mohli spievať pieseň Pánovu v cudzej zemi?
Dcéra babylonská, nešťastnica!
Blahoslavený, kto ti odplatí, čo zlého si spáchala na nás!
Keby som zabudol na teba. Jeruzalem,
nech prepadne zabudnutiu moja pravica!“

(Pieseň je zaradená medzi Dávidove žalmy č. 136.)

Ezechiel povolaný za proroka. — Do zajatia sa dostal aj nábožný kňaz z Jeruzalema — Ezechiel. Pán Boh ho povolal za proroka, aby viedol ľud v zajatí. Ezechiel mal videnie: Prudký víchor prihnal k nemu ohnivý oblak a z neho hovoril Pán Boh: „Synu človeka, posielam ťa za pastiera svojho ľudu! Povedz im: »Obráťte sa, aby ste žili!«“ Ezechiel horlivo pracoval. Svolával ľud do synagóg, napomínal a poučoval ho.

Proroctvo o vyslobodení zo zajatia. — Ľud poslúchal proroka, zavrhol modlárstvo a vrátil sa k Pánu Bohu. Prorok ho tešil a predpovedal mu návrat do vlasti. Ezechiel mal videnie: Prorok stál na širom poli, na ktorom ležalo plno ľudských kostí. Pán mu hovorí: „Povedz kostiam, aby ožili!“ Prorok tak urobil a nastal šuchot. Kostí sa spájaly jedna s druhou a pokryly sa mäsom a kožou. A zasa mu Pán hovorí: „Povedz Duchu, aby vial nad telami a dal im život!“ A urobil tak. A hľa, telá ožili a pred prorokom stál veľký zástup. — Týmto videním ukázal Pán Boh Ezechielovi, že vyslobodí národ zo zajatia, ak sa obráti, čiže naplní sa „duchom Božím“ a opustí modlárstvo.

Proroctvo o Mesiášovi, dobrom pastierovi. Ľud v zajatí bol opustený, bez kňazov, ako ovce bez pastierov. Prorok tešil krajanov slovami: „Pán hovorí: »Hľa, ja sám budem pásť svoje ovce a vzbudím nad nimi pastiera, môjho služobníka z (rodu) Dá-

vidovho. On bude ich kniežatom naveky a ja budem ich Boh“.

Dobrý pastier, o ktorom predpovedal prorok, je Ježiš Kristus.

Smrť Ezechielova. Podľa podania akýsi izraelský sudca zabil Ezechiela, lebo ho prisno karhal pre modlársť.

Prorok Daniel.

Danielova mladosť. — Medzi zajatcami najväčšej cti sa dostalo Danielovi, kniežatu z rodu kráľa Dávida. Odvedený bol do zajatia ešte za Joakima. Nabuchodonozor dal vybrať z kniežat izraelských múdrych mladíkov a vyučiť ich vo vedách babylonských (najmä v matematike, hvezdárstve a právnicku). Potom posluhovali kráľovi a stali sa jeho radcami. Aj Daniel sa stal kráľovským radcom.

Ale sláva babylonských kráľov netrvala dlho. Už za vlády Baltazára, vnuka Nabuchodonozorovho, Babyloniu opanovali médski králi. Ani oni sa neudržali dlho. O krátky čas Cyrus, perzský kráľ, porazil Médov a sjednotil pod svojím žezlom tri veľké ríše: Perziu, Médsko a Babyloniu a vytvoril svetovú ríšu — Perziu. Daniel stal sa poradcom slávnych kráľov, aj médskych a perzských. Pán Boh mu pomáhal mimoriadnymi zjaveniami. Skrze proroka Daniela najslávnejší králi dozvedeli sa o Pánu Bohu a uverili v neho.

Ohnivá pec. — Medzi poradcami Nabuchodonozora boli aj traja mladíci, priatelia Danielovi. Aj v zajatí zachovávali zákon Mojžišov a v hlbkej viere klaňali sa Pánu Bohu. Stalo sa, že Nabuchodonozor dal vystaviť pohanskú modlu zo zlata a kázal, aby sa jej každý klaňal. Keď zazneli trúby, všetci padli na zem, len priatelia Danielovi nie. Kráľ sa náramne nahneval a kázal im: „Klaňajte sa nášmu Bohu, lebo vás dám hodiť do pece. A kto je ten Boh, ktorý by vás vyslobodil z mojich rúk?“ Ale oni odpovedali: „Náš Pán Boh môže nás vyslobodiť!“ Kráľ dal rozpáliť pec, sedem ráz viac, ako bolo zvykom; dal poviazať mládencov a hodiť do nej. Keď padli do ohňa, z pece vyšľahly plamene a spálily všetkých mužov okolo, ale mládencov sa nedotkli. Anjel Boží sostúpil k nim a v peci nastal príjemný chladok. Mládenci spievajúc ďakovali Pánu Bohu. Kráľ sa naľakal, zavola ich von a hovoril: „Nech je pochválený váš Boh. Kto by sa opovážil uraziť ho, nech zomrie!“

Daniel prorok. — Po smrti Nabuchodonozorovej vládol v Babylone jeho vnuk Baltazár. Raz usporiadal veľkú hostinu pre kniežatá krajiny. Dal priniesť posvätné nádoby, ktoré bol Nabuchodonozor odniesol z jeruzalemského chrámu. Pili z nich pri hostine a tým ich zneuctili. Vtedy sa ukázala na stene ruka a písala neznáme slová. Kráľ zbledol od strachu a spolustolujúci sa tiež natakali. Zavolali mudrcov a hádačov, ale oni nevedeli prečítať pismo. Vtedy kráľ zavolať Daniela. On mu hovoril: „Kráľu, rúhal si sa Pánu Bohu nebeskému, preto on dal napísať slová: Mane, thekel, fares. Mane znamená: Boh spočítal tvoje kráľovstvo a spraví mu koniec. Thekel: položil ťa na váhu a menej si vážil. Fares. tvoje kráľovstvo je rozdelené a dané je Médom a Peržanom.“ Pre múdre vysvetlenie povýšil kráľ Daniela za svojho zástupcu.

Proroctvo Danielovo sa splnilo. Ešte v tú noc zabili kráľa Baltazára a Médi a Peržania opanovali krajinu a rozdelili si ju. Dárius, médsky kráľ, nastúpil na trón v Babylone a po jeho smrti Cyrus sjednotil ríšu perzskú, médsku a babylonskú.

Daniel bojuje proti modlárstvu. — Cyrus si zvolil Daniela za svojho poradcu a priateľa. Babylonci ctili modlu, zvanú Bél, o ktorej tvrdili, že požíva pokrm. Daniel sa jej nechcel klaňať a odhalil kráľovi klam pohanských kňazov. Našiel tajné dvere, ktorými v noci odnášali pokrmy, predložené modle.

Pohani mali aj iné božstvo, akéhosi hada. Ani tomu sa Daniel nechcel klaňať. Hovoril kráľovi: „Pánu Bohu svojmu sa klaniam, lebo on je živý Boh. Dovoľ mi, kráľu, a zabijem hada bez meča a kyja.“ Kráľ mu to dovolil. Daniel namiešal do masti smolu a srst', uvaril to a dal zožrať hadovi. Had od toho zdochol.

Pohani sa búrili proti kráľovi a hrozbami ho prinútili, aby im vydal Daniela. V hneve ho hodili do jamy, kde chovali sedem vyhladovaných levov. Daniel žil v jame za šesť dní a zvery mu neublížili. Pán Boh ho zázračne živil. Na siedmy deň prišiel kráľ k jame a oplakával Daniela. Potom nazrel do jamy a veľmi sa zaradoval, keď našiel Daniela živého. Kráľ zvolal: „Veľký si, Pane Bože Danielov.“ Potom dal Daniela vytiahnuť a kázal do jamy pohádzať všetkých, ktorí si žiadali jeho smrť. Levy ich naskutku roztrhali.

- Skrze proroka Daniela dozvedeli sa o Pánu Bohu aj vládcovia svetových ríš a pohanský ľud.

Poučenie: Smelo vyznávaj svoju vieru aj pred inovercami!

Danielove proroctvá o Vykupiteľovi.

Pán Boh zjavil Danielovi veľa vecí o budúcom Vykupiteľovi.

Kráľovstvo Kristovo. — Kráľ Nabuchodonozor mal sen, ktorého sa naľakal, ale ho zabudol. Povolal hádačov, aby mu sen vysvetlili. Keď to nemohli urobiť, kráľ sa nahneval a kázal všetkých usmrtiť. I Daniel mal zomrieť. On prosil Pána Boha, aby mu sen zjavil. Potom išiel ku kráľovi a povedal mu: „Tajomstvo, na ktoré sa kráľ dopytuje, nemôže zjaviť nijaký človek. Ale na nebi je Boh, ktorý zjavuje tajomstvá. On ti ukázal, čo sa stane v budúcnosti. Videl si veľkú sochu. Jej hlava bola zo zlata, prsia za striebra, brucho z medi, stehná zo železa a jedna časť nôh bola zo železa a druhá z hlíny. S hory sa odvalila skala a rozmrvila sochu na prach. Potom skala narástla na veľkú horu a zaplnila celú zem.

Výklad sna je: „Ty si kráľ kráľov. Boh nebeský ti dal moc a slávu. Zlatá hlava znamená tvoje panovanie. Po tebe príde menšie kráľovstvo strieborné a po ňom z medi, ktoré bude panovať na celej zemi. Štvrté kráľovstvo bude ako železo. Ono porazí všetky ostatné krajiny. Ale aj to kráľovstvo bude rozdelené. V tom čase Boh nebeský utvorí kráľovstvo, ktoré ostane naveky.“ Nato kráľ zvolal: „Ozaj, tvoj Boh je pravý Boh, lebo odhaľuje tajomstvá!“ Potom povýšil Daniela na správcu všetkých svojich krajín.

Význam proroctva. — Pán Boh zjavil Danielovi, že do príchodu Vykupiteľa nasledovať budú za sebou štyri veľké svetové kráľovstvá, ale všetky zaniknú. Po nich vznikne Kristovo kráľovstvo, Cirkev svätá, ktorá bude trvať naveky. Podľa svédectva dejín Danielom predpovedané ríše boli: ríša asýrska — babylonská, médsko-perzská, grécka a rímska. Všetky tieto ríše zanikly, ale Kristovo kráľovstvo, Cirkev svätá, bude trvať naveky, lebo ju založil sám Pán Boh.

Proroctvo o čase príchodu Vykupiteľa. — Za panovania Dária modlil sa raz Daniel za svoj národ. Zrazu sa mu zjavil archanjel Gabriel a hovoril mu: „Daniel, pozoruj! Od toho času, ako vyjde rozkaz, aby bol zas vystavaný Jeruzalem, až po Krista vođu, uplynie sedem týždňov a šesťdesiatdva týždňov. A po šesťdesiatich dvoch týždňoch zabitý bude Kristus; a ľud, ktorý ho zaprie, nebude jeho ľudom. Mesto a svätyňu rozmetie ľud, ktorý príde s cudzím

vladárom a koniec mesta bude skaza. A v polovici týždňa prestane obeta a v chráme nastane ohavnosť pustošenia a to bude trvať až do konca.“

Splnenie proroctva. Artaxerxes, perzský kráľ, vydal roku 453 pred Kristom Pánom rozkaz, aby bol zas vystavaný Jeruzalem. Podľa Danielovho proroctva od toho roku až po Krista vojvodcu malo uplynúť 7 a 62 ročných týždňov, t. j. 483 rokov. Daniel hovoril o tzv. ročnom týždni, čiže týždeň znamená 7 rokov. Do verejného vystúpenia Kristovho skutočne uplynulo toľko rokov. „V polovici týždňa“, čiže po trojročnom účinkovaní, Kristus zomrel. Jeho smrťou prestala platnosť starozákonných obetí a onedlho jeruzalemský chrám bol spustošený. Chrám dodnes nebol obnovený a na jeho mieste stojí mohamedánska mešita. Pri zvyškoch múrov oplakávajú Židia zapadlú slávu svätého mesta a chrámu.

Poučenie: Nasleduj Krista Kráľa a verne mu slúž!

Zorobábelov chrám.

Návrat. — Dlhoročné otroctvo v cudzej krajine napravilo vyvolený národ Boží. Ľud oplakával veľkú nevďačnosť voči Pánu Bohu a sľúbil polepšenie. Boh sa zmiloval nad kajúcim národom a priviedol ho do vlasti.

Cyrus, perzský kráľ, r. 538 dovolil zajatcom vrátiť sa do Judska. Vyše štyridsaťtisíc sa ich vrátilo. Viedol ich Zorobábel, knieža z Dávidovho rodu. Bolo medzi nimi aj veľa kňazov a levitov. Kráľ im odovzdal všetky posvätné nádoby, kedysi ukoristené z jeruzalemského chrámu. Aj Izraeliti, ktorí ostali v Babylonii, bohato obdarovali odchádzajúcich krajanov.

Od toho času obyvatelia Palestíny volajú sa „Judaci“ čiže Židia, lebo tí, čo sa vrátili, takmer všetci pochádzali z pokolenia Júdovho. (Slovenské pomenovanie vzniklo z francúzskeho Jud — číta sa žúd, teda naše žid.)

Stavba chrámu. — Ihneď po návrate postavili Židia oltár na zrúcaninách chrámu a denne prinášali obety Pánu Bohu. Na druhý rok začali stavať nový chrám, na mieste bývalého chrámu. Ľud sa radoval, ale starci plakali, lebo chrám sa nijako nevyrovnal nádherou predošlému. V tom čase prorok Aggeus tešil ľud a ho-

voril: „Ešte máličko... a naplním slávou tento dom, lebo vkročí doň Žiadaný všetkými národmi (Mesiáš). (Ag 2, 5—10.)

Aj prorok Zachariáš predpovedal, že Kristus Pán slávne príde do Jeruzalema a do nového chrámu: „Plesaj veľmi, dcéra sionská, vesel sa, dcéra jeruzalemská: hľa, tvoj kráľ príde, tebe spravodlivý a Spasiteľ. On je chudobný, sediaci na oslici.“ (Zach 9, 9.)

Nový chrám. — Za dvadsať rokov vystavali chrám a slávnostne ho posvätili. V novom chráme nebola archa smluvy. Podľa podania prorok Jeremiáš ju skryl na hore Nebo. Pred zajatím ukryli kňazi vo vyschnutej studni aj posvätný oheň z chrámu Šalamúnovho.

Po návrate našli v studni vlhký popol. Veľkňaz ho vzal a pokropil nim obetné zviera. Vtedy zázračný oheň zapálil obeť a strávil ju.

Stavba mesta. — Palestínski Židia po návrate ostali pod nadvládou Peržanov. Perzskí králi mierne zachádzali s nimi. Kráľ Artaxerxes r. 453 dovolil postaviť múry a mesto Jeruzalem. Pod vedením kniežata Nehemiáša práca sa darila. Ale okolité národy, najmä Samaritáni, im prekážali v stavbe. Preto sa mužovia rozdelili: jedni stavali mesto a druhí stáli na stráži so zbraňou v ruke. Keď mesto dohotovili, celý národ sa sišiel na slávnosť stánkov. Kňaz Ezdráš čítal Iudu Boží zákon. Ľud oplakával svoje previnenia a obnovil smluvu s Pánom Bohom. Od toho času Židia nikdy viac neupadli do modlárstva. Hoci sa veľa rás previnili oproti Pánu Bohu, predsa až do príchodu Vykupiteľa zachovali si vieru v Pána Boha.

Prorok Malachiáš. — V čase Nehemiáša účinkoval posledný prorok Starého zákona Malachiáš (asi r. 400 pred Kristom Pánom). Po návrate zo zajatia horlivosť Iudu a kňazov v službe Božej zas upádala. Prorok ich napomínal a pritom predpovedal, že Pán Boh zavrhnú ich obety a ustanoví jedinou čistú obeť (sv. omšu). Hovoril: „Od východu slnka až na západ veľké je moje meno medzi národmi, hovorí Pán zástupov, a na každom mieste prinášajú mi tymián a obetujú čistú obeť.“ (Mál 1, 11.)

Čítanie: Kniha Estera. Na str. 113.

Poslanie Židov po babylonskom zajatí.

Diaspory na východe. — Židia boli pod nadvládou Peržanov vyše 200 rokov (536—333 pred Kristom Pánom). Perzskí panovníci správali sa k nim blahosklonne, preto mnohí sa natrvalo osadili v rôznych mestách ríše. Tak vznikly židovské osady čiže diaspory. Z Mezopotámie prešli mnohí Židia ako obchodníci do Arménie, Iranu, do Indie a prenikli aj ďaleko do Ázie.

Diaspory na západe. — Alexander, macedonský kráľ, roku 333 pred Kristom Pánom zmocnil sa Perzskej ríše a zaujal aj Jeruzalem. Ale o 10 rokov zomrel a jeho ríša sa rozpadla. Judsko sa dostalo pod nadvládu Egypta. Tento stav trval až do roku 198 pred Kristom Pánom. Aj egyptskí panovníci žičili Židom. V tom čase sťahovali sa Židia do Egypta a zakladali tam diaspory. Najväčšia osada bola v Alexandrii. Mnohí sa dostali do vysokých egyptských úradov, k vojsku a obohatili sa výnosným obchodom. Z Egypta prenikli Židia ďalej na západ do Cyrenaiky a do Kartága.

Súčasne sa Židia sťahovali aj do Sýrie, kde vznikla najväčšia osada v Antiochii, potom do Malej Ázie a neskôr do Grécka.

Obyvatelia diaspor udržiavali stále styky s vlasťou: platili chrámovú daň do Jeruzalema, posielali ta sbierky, ak mohli, na výročné sviatky putovali do chrámu, svätili sviatky podľa židovského kalendára, čítali Písmo sväté atď. Tak si udržali vieru v Pána Boha.

Prvý preklad Písma svätého. — Diaspory mali veľký význam, lebo oboznámily pohanov s vierou v Pána Boha a s Písmom svätým. Od času Alexandra Veľkého stala sa grécka reč svetovou rečou. Aj mnohí Židia v diasporách hovorili po grécky. Roku 285 pred Kristom Pánom 70 učencov v Alexandrii zhotovilo pre nich preklad Písma svätého. Preklad menujeme podľa 70 učencov Septuaginta.

Kniha múdrosti. — Asi roku 200 pred Kristom Pánom napísal neznámy vystahovalec v Egypte knihu, obsahujúcu vzácne poučenia pre život. Volá sa Kniha múdrosti. Spisovateľ chcel upevniť vo viere svojich krajanov, roztrúsených po svete.

Z gréckych kníh Písma svätého aj pohani sa dozvedeli o budúcom Vykupiteľovi. Diaspory mali význam aj pre šírenie kresť

fanstva po príchode Spasiteľa. Na slová apoštolov mnohí Židia diaspor prijali kresťanstvo a pomáhali apoštolom šíriť vieru.

Cítanie: Kniha múdrosti. Na str. 101.

Mučeníci za vieru v Boha.

Pohanské nebezpečenstvo. — Mnohí Židia vplyvom gréckej kultúry osvojili si pohanské zvyky: zavádzali grécke pohanské hry a zábavy a usilovali sa novým pomerom prispôbiť aj zdedené náboženstvo. Pán Boh dopustil na svoj národ nové utrpenie, aby ho priviedol k čistej viere. V prenasledovaní mnohí obetovali život za vieru v Pána Boha. Hrdinské skutky mučeníkov za vieru zobudily národ zo spánku ľahostajnosti a národ sa postavil na obranu viery v Pána Boha.

Antiochus IV. — Roku 198 pred Kristom Pánom sýrsky kráľ Antiochus III. zmocnil sa Judskej krajiny. Od toho času národ veľmi trpel. Sýrski králi zle zaobchádzali so Židmi. Najukrutnejší bol Antiochus IV. Zaumienil si vyhubiť vieru v Pána Boha a sjednotiť celú ríšu v pohanstve. Oraboval jeruzalemský chrám a znesvätil ho modlárstvom. Dal spáliť posvätné knihy a pod trestom smrti zakázal svätiť sviatky. Po celej Judskej krajine dal stavať oltáre modlám a nútil Židov, aby im obetovali. Zákon zakazoval Židom jesť mäso „nečistých“ zvierat — také bolo aj bravčové —, ale Antiochus ich nútil, aby ho jedli. Mnohí zo strachu poslúchli kráľov rozkaz, ale našli sa aj takí, ktorí obetovali život za svätý zákon Boží.

Starec Eleazar. — Hrdinskú smrť podstúpil aj 90-ročný učiteľ zákona Eleazar. Kráľ ho nútil jesť bravčové mäso, ale on odoprel. Priatelia ho chceli zachrániť. Hovorili mu: „Prinesieme ti dovolené mäso a predstieraj, že ješ bravčové.“ Eleazar neprijal návrh a hovoril: „Nesluší sa pretvarovať sa v mojom veku. Hoci by som tak ušiel rukám ľudským, neujdem ruke všemohúceho Pána Boha.“ Preto zmužile sklonil hlavu pod mečom kata. Starček nám zanechal príklad hrdinstva.

Matka makabejská. — Antiochus nútil požívať zakázané mäso aj istú matku a jej sedem synov. Najstarší syn povedal kráľovi za všetkých: „Radšej zomrieme, ako by sme mali prestúpiť

zákon Boží.“ Kráľ sa nahneval a dal ho mučiť: dal mu vyrezať jazyk, stiahnuť kožu s hlavy, odťasť ruky a nohy a napokon ho dal na ohni upiecť. Ostatní bratia a matka museli sa prizerať mučeniu. Kráľ dúfal, že ich zastraší. Ale oni sa navzájom posmeľovali a hovorili: „Boh nás vzkriesi k večnému životu“ a všetci hrdinsky zomierali.

Ostal ešte najmladší. Kráľ prisahal, že ho urobí bohatým a šťastlivým, ak zanechá vieru otcov. Chlapec odmietol. Potom kráľ nahováral matku, aby zachránila život syna. Ale pobožná matka privinula k sebe posledné svoje dieťa a hovorila mu: „Syn môj, pozri na nebo a na zem a na všetko, čo je na nich. Pamätaj, že toto všetko stvoril Pán Boh z ničoho. Neboj sa tohto kata, ale prijmi ochotne smrť, aby som aj teba našla s ostatnými bratmi vo večnom živote!“ Mladík, posilnený slovami matky, povedal: „Načo čakáte? Neposlúchnem kráľa, ale poslúchnem zákon Boží.“ Vtedy ho umučili, ukrutnejšie ako ostatných, a napokon usmrtili aj matku hrdinských synov.

Pre život. Eleazár a siedmi bratia boli praví mučeníci, lebo zomreli za vieru v Boha. Ich šľachetnosť nás poučuje, ako si máme vážiť svoju vieru a zachovávať, čo nám káže zákon Boží. Máme byť hotoví za vieru aj život položiť.

Bojovníci za Boží zákon.

Matatíáš. — Antiochus neprestával prenasledovať veriacich v Pána Boha. Zdalo sa, že naozaj zničí vieru v Boha medzi ľuďmi a sjednotí v pohanstve celý svet. Ale na obranu viery povstal neočakávane veľkňaz Matatíáš. Zprvoti chcel vyhnúť prenasledovaniu. Roku 166 pred Kristom Pánom utiahol sa s rodinou do horského mestečka Modin, na brehu Stredozemného mora. Ale aj tu prišli kráľovi poslovia a nútili ho obetovať modlám. Ale Matatíáš zvolal silným hlasom: „Hoc aj všetky národy poslúchnu Antiocha a budú obetovať modlám, ja a moji synovia budeme poslušní zákonom Božím!“

Potom vyzval všetkých: „Kto sa pridíža smluvy, ktorú uzavreli naši predkovia s Pánom Bohom, nech ide za mnou!“ A ušiel s celou rodinou do hôr.

Za krátky čas shromaždilo sa okolo Matatíáša mnohotisíc ľudí,

ktorí nechceli opustiť vieru v Boha. Matatíáš ich viedol do boja proti pohanom. S pomocou Božou porazil vojská Antiochove, rúcal modly a nútil krajanov vrátiť sa k viere otcov. Po jeho smrti pokračovali v boji jeho piati synovia.

Makabejské kniežatá. — Najudatnejšie bojoval Judáš, nazvaný Makabejský (z hebrejského slova „makkabi = kladivo“. Meno označovalo jeho udatnosť. Kniežatmi makabejskými nazývali všetkých jeho bratov a tých, čo bojovali za vieru v Boha).

Judáš v mnohých bitkách premohol sýrske vojská. Zaujal aj Jeruzalem a obnovil chrám, zneuctený pohanmi. Znovu zaviedol obety a svätenie sviatkov. Po jeho smrti pokračovali v boji jeho bratia Jonatáš, Šimon a syn Šimonov — Ján Hyrkánus.

Kniežatá makabejské viedly národ vyše sto rokov (166—63 pred Kristom Pánom). Bojovali za vieru v Boha a za slobodu národa proti presile sýrskych vojsk. Kým dôverovali v Pána Boha, víťazili. Ich víťazstvá dokazovali pohanom veľkosť a slávu Pána Boha, lebo pohani vždy pripisovali víťazstvo bohu národa.

Makabejské kniežatá prispely aj k tomu, že si pohani vážili malý, ale hrdinský národ, z ktorého mal vyjsť Vykupiteľ sveta — Ježiš Kristus. Dokazujú to priateľské smluvy, ktoré uzavrely slávne pohanské krajiny so Židmi. Tak Judáš Makabejský uzavrel priateľskú smluvu s Rimanmi, ktorí už vtedy opanovali veľkú časť Európy aj Ázie. Jeho nástupca Jonatáš ju obnovil a uzavrel smluvu aj so Sparťanmi.

Liturgia. Judáš Makabejský v istom boji stratil veľa vojakov. Dal prezrieť padlých a u každého našli pohanské obetné dary, ktoré tajne opatrovali ako korisť z obetného miesta, opusteného pohanmi. Z toho poznali, že Pán Boh potrestal vojakov smrťou za ich previnenie. Judáš dal konať v chráme obety za umretých. O tom čítame v epištole sv. omše zv. *Requiem*: „V tom čase udatný muž Judáš, dobre a pobožne smýšľajúc o zmŕtvychvstaní, urobil zbierku a poslal do Jeruzalema 12 tisíc drachiem striebra, aby sa prinášaly obete za hriechy umretých vojakov. Ak by nebol mal nádej, že tí, čo padli, vstanú zmŕtvych, zdalo by sa zbytočné a márne modliť sa za mŕtvych. Ale uvažoval, že tí, čo pobožne umrelli, majú uloženú (u Boha) hojnosť milosti. Preto svätá a spasiteľná je myšlienka modliť sa za mŕtvych, aby boli zbavení hriechov. (2 Mak 12, 43—46).

Táto stať 2 knihy Makabejcov dokazuje, že už v Starom zákone verili v očistenie hriechov a trestov po smrti a že mŕtvym možno pomá-

hať dobrými skutkami a modlitbami. Miesto očisťovania menujeme *očisťec*.

Dve knihy Makabejcov sú posledné knihy Starého zákona. Opisujú hrdinský boj Makabejských kniežat za náboženskú a národnú slobodu svojho národa.

Čítanie: Smluva so Sparťanmi. Na str. 115.

Pohani očakávajú Vykupiteľa.

Smutné položenie pohanov. — Jediný národ, čo vzišiel z rodiny Abrahámovej, zachoval si vieru v Pána Boha až do príchodu Spasiteľa. Ostatné ľudstvo žilo cez dlhé tisícročia vo tme pohanstva. Pán Boh ponechal ľudí v tomto stave, lebo si zaslúžili trest. Ľudia totiž upadli do modlárstva pre svoje hriechy. Pohan-ské náboženstvo nemalo vážnosti. Vzdelaní ľudia upadli do nevery a jednoduchý ľud nahradil si náboženstvo strašnými poverami. Triasol sa strachom pred vymyslenými bytosťami, lebo sa bál ich škodlivého vplyvu.

Pohanské národy cez dlhé tisícročia žily v smutnom stave — beznádejnosti —, lebo nemaly istoty o večnom živote. Učiteľom náboženských právd neverily, lebo nebolo medzi nimi muža, ktorý by sa mohol odvolávať, že ho Boh poslal. Učiteľia nehlásali náboženské pravdy jednotne — čo jeden tvrdil, druhý popieral. Preto upadly mravy ľudu.

Spoločenské postavenie väčšiny ľudstva bolo žalostné. Popri rozprávkovom bohatstve a prepychu niekoľkých ľudí milióny úbožiakov stonaly pod jarmom otroctva. Také pomery boli v každej ríši sveta.

Nádej vo vykúpenie. — V smutnom položení pohani nenachádzali potechu. — Prastaré prisľúbenie Vykupiteľa, dané v raji, upadlo do zabudnutia. Jedinú nádej poskytovalo podanie, že bohovia pošlú pomoc v najťažšej chvíli. Až po babylonskom zajatí a po preložení Pisma svätého do gréckej reči, pohani sa dozvedeli viac o budúcom Vykupiteľovi. Mnohí ho očakávali, ba niektorí prijali náboženstvo Izraelitov a zachovávali zákon Mojžišov.

Vážni myslitelia vyjadrovali svoju túžbu po ňom. Rímsky mysliteľ Seneka hovorieval: „Kde je ten, po ktorom už toľko storočí túžime?“

Básnik Horatius píše: „Koho poverí Jupiter, aby smieril hriech?“

A tak v posledných storočiach pred príchodom Spasiteľa aj pohani Ho očakávali.

Plnosť časov.

Politické pomery v Palestíne v posledných rokoch pred narodením Krista sa zhoršili. Po smrti Jána Hyrkána (r. 106 pred Kristom Pánom) vznikly roztržky medzi Makabejskými kniežatmi. Rimania to využili. Vojvodca Pompejus roku 63 pred Kristom Pánom podmanil Jeruzalem aj celú krajinu Hyrkána II.; posledného z makabejských kniežat pozbavili Rimania kráľovskej moci a prinútili ho platiť dane. Po jeho smrti ustanovili za kráľa Herodesa, cudzinca z Idumey (r. 40 pred Kristom Pánom).

Herodes ukrutný. — Herodes si chcel zaistiť trón, preto dal vyvraždiť celý rod makabejských kniežat. V krajine zavádzal pohanské obyčaje a podporoval modloslužbu. Národ stonal pod cudzím jarmom. Vtedy vedúci národa aj ľud potešovali sa nádejou na skorý príchod Vykupiteľa. Vplyvom smutných pomerov mnohí ho očakávali ako pozemského panovníka, ktorý privedie národ k bývalej sláve. Ale nábožní poznávali, že sa blíži „plnosť časov“, kedy má prísť Vykupiteľ sveta.

Náboženské pomery. — Aj náboženské pomery boli smutné. Od smrti Malachiášovej (asi r. 400 pred Kristom Pánom) neúčinkoval v židovskej krajine prorok. Vplyvom gréckej kultúry ani učitelia zákona a kňazi neboli jednotní v náboženských náukách. Vznikly mnohé náboženské sekty, z ktorých najväčšie boli dve: farizeji a saduceji.

Farizeji, sekta nižších kňazov, pridržali sa Mojžišovho zákona, ale boli povrchní. Starali sa viac o vonkajšie zachovávanie zákona než o vnútorné posvätenie. Až nerozumne prepínali v prísnosti, keď išlo o vonkajšie plnenie zákona. Tak uvalili na ľud ťažké bremeno, lebo každú maličkosť pokladali za hriech. Napr.: Kto si neumyl ruky pred jedlom, spáchal hriech. Kto v sobotu odtrhol klások a zjedol zrnká, zhrešil. Kto sa dotkol mŕtveho, bol „nečistý“, teda hriešny. Kto vstúpil do pohanského domu, hoc aj s najlepším úmyslom, bol „nečistý“, atď.

Saduceji, sekta kňazských kniežat a bohatej šľachty národa, tiež hlásali len vonkajšie zachovávanie zákona, ale zavrhovali mnohé predpisy farizejov a v náboženstve boli ľahostajní. Popierali niektoré náuky Pisma svätého, ako: Prozreteľnosť Božiu, nesmrteľnosť, vzkriesenie a večný život a jestvovanie anjelov. Priatelili sa s Rimanmi, lebo im zaistovali ich bohatstvá. Ľud ich nenávidel pre vydieračstvo.

A tak ľud nenašiel spoľahlivých vodcov ani vo veciach náboženských. Nábožní Židia sa rozpomínali na proroctvá a túžobne prosili Pána Boha, aby poslal Mesiáša. Modlili sa slovami proroka Izaiáša: „Rorate — Nebesá, dajte rosu s výsosti a oblaky pršte Spravodlivého. Otvor sa zem a nech vzíde Spasiteľ!“ (Iz 45, 8.)

Plnosť časov. — Kráľ Herodes bol prvý cudzinec, ktorý zaujal Dávidov trón. Stalo sa, čo pred 1700 rokmi predpovedal Jakub: berla bola odňatá od Júdovho pokolenia. Nadišiel čas, že mal prísť na svet Vykupiteľ. A naozaj — v posledných rokoch Herodesovho vladárenia narodil sa Ježiš Kristus, Syn Boží.

Doslov.

Prípravné zjavenie Starého zákona.

Prví ľudia zblúdili s cesty spascia a zviadli na zlú cestu všetkých potomkov. — Keby ich bol Pán Boh opustil, všetci ľudia by boli večne zahynuli. Boh vo veľkom milosrdenstve rozhodol sa zachrániť ľudstvo. Malo sa to stať nie hneď, ale až v určenom čase. Dlhé tisícročia, ktoré predchádzaly, mali byť trestom, výchovou a prípravou ľudí na Vykupiteľa.

Starý zákon teda bol:

a) Doba trestu.

Ľudia odvrhli Pána Boha, preto museli sami pocítiť ovocie hriechu. Pán Boh väčšinu ľudí ponechal samých na seba a veru strašne zblúdili. Boli to pohani. Zatemnený rozum a na zlé náklonná vôľa priviedly ľudstvo až na okraj zúfalstva. Napokon aj pohani hľadali Vykupiteľa.

b) Doba výchovy.

Šv. Pavol napísal: „Starý zákon bol vychovávateľ a učiteľ

ku Kristovi.« Zjavenie Božie nebolo len jednoduché oznamovanie náboženských právd, ale Pán Boh nimi vychovával ľudstvo. V dobe prazjavenia viedol celé ľudstvo. Adam a Noe uzavreli smluvu s Pánom Bohom v mene celého ľudstva. Keď sa ľudia veľmi rozmnožili, Pán Boh si vybral len jeden národ. Abrahám a Mojžiš v jeho mene obnovili smluvu s Pánom Bohom.

Pán Boh ho starostlivo viedol a skrze svoj národ vychovával aj ostatné ľudstvo (zajatia, diaspory). Boh naučil ľudstvo vážiť si milosť Božiu, ktorú mu chcel zas dať.

c) Doba prípravy.

Pán Boh postupne chystal ľudí na veľké dielo spásy. Počnúc protoevanjeliom v raji, vždy jasnejšie a úplnejšie predpo-vedal svetu o vykúpení. Celým Starým zákonom tiahnu sa dve hlavné myšlienky: viera v Boha a nádej vo Vykupiteľa. V dobe Rímskej ríše splnily sa všetky podmienky, aby mohol prísť na svet Vykupiteľ a s úžitkom vykonať svoje dielo spasenia. Národy boli oboznámené s myšlienkou vykúpenia, Rímska ríša umožňovala ľahký styk, pohanstvo neprinieslo uspokojenie a sprikrilo sa ľuďom. Vyvolený národ nemal spoľahlivého náboženského vodcu. Vtedy prišiel Spasiteľ a zas priviedol ľudí k Otcovi nebeskému.

Písmo sväté Starého zákona je vzácny dokument o добрôte a starostlivosti Božej o ľudí. Dokazuje nám, že Pán Boh nikdy neopustil tých, čo mu boli verní a v ňom dôverovali, či to boli jednotlivci alebo celé národy. Čítaj rád a s úctou sväté knihy, aby si upevnil svoju vieru a nádej v Pána Boha a naučil sa milovať Ho. Tak dosiahneš svoj cieľ: spasiš svoju dušu.

Ukážky z Písma svätého.

Abrahámov rozhovor s Pánom Bohom.

(Táto udalosť zo života praočca nás presvedčí o veľkom milosrdenstve Božom k ľuďom a účinkoch modlitby nábožných ľudí.)

Výňatok z 1. knihy Mojžišovej hl. 18, v. 1—33.

Pán zjavil sa Abrahámovi v údolí Mambre, keď za najväčšej horúčnosti dňa sedel pri vchode do svojho šiatra. Keď pozdvihol zrak, ukázali sa mu traja mužovia, stojaci blízko neho. Len čo ich zazrel, bežal im v ústrety, poklonil sa až k zemi a hovoril: „Pane, ak som našiel milosť pred tvojím zrakom, neobíď svojho služobníka! Prinesiem trochu vody, umyjete si nohy a oddýchnete si pod stromom. Predložím aj krajec chleba, posilnite sa a potom pôjdete ďalej. Veď viem, že preto ste odbočili k svojmu sluhovi.“ Oni povedali: „Učiň, ako si povedal!“ (Abrahám troch pocestných pokladal za obyčajných ľudí, ale svojou ochotou prezradil svoju dobrosrdečnosť. Až neskôr v jednom pocestnom spoznal Pána Boha.) Abrahám ponáhľal sa do stánku k Säre a povedal jej: „Chytro zamies tri miery bielej múky (asi 36 litrov) a napéč podpopolných chlebov.“ (Boly to tenké koláče, upečené na horúcich kameňoch, naše podplamenníky.) Sám bežal ku stádu, vzal mladunké a najkrajšie teľa a pripravil ho na hostinu. Potom vzal maslo a mlieko i mäso a predložil pocestným. Abrahám stál vedľa nich pod stromom. (Tak sa slušalo uhostiť vzácného hosťa.)

Keď si zajedli, vyšli spolu na cestu, vedúcu k Sodome. Pán povedal Abrahámovi, že zničí mestá Sodomu a Gomoru. Abrahám prosil: „Pane, či zatrátiš spravodlivého s bezbožným? Keby bolo v meste päťdesiat spravodlivých, či zahynú aj tí?“ Pán povedal: „Ak nájdem v meste päťdesiat spravodlivých, odpustím všetkým.“ Ale Abrahám povedal: „Keď som už začal, budem ďalej hovoriť svojmu Pánovi, hoci som prach a popol. A čo, keby bolo spravod-

livých päťdesiat bez piatich, či zahubíš mesto?" A Pán povedal: „Keď ich bude štyridsaťpäť, nezničím mesto.“ Abrahám zasa hovoril: „A čo urobíš, ak ich tam nájdeš len štyridsať?" Pán na to: „Pre nich nebudem biť mesto.“ Ale Abrahám posmelený pokračoval: „Pane, prosím ťa, nechnevaj sa, že budem hovoriť: Čo učiň, ak ich tam nájdeš tridsať?" „Nezničím mesto“, hovoril zasa Pán. Nato Abrahám pokračoval: „Čo spraviš, ak sa ich nájde len dvadsať?" „Nezabijem nikoho“, uistil ho Pán. Napokon Abrahám prosil: „Nechnevaj sa, Pane, keď budem hovoriť ešte raz: Čo urobíš, keby sa tam našlo desať spravodlivých?" Pán povedal: „Pre tých desať nezničím mesto.“ Keď Pán dohovoril, odišiel a Abrahám vrátil sa do svojho šiatra.

Abrahám hľadá Izákovi manželku.

(Písmo sväté nás poučuje aj o pekných zvykoch ľudí starej doby. Vo všetkom počínaní prejavovala sa veľká dôvera v Pána Boha.)

Výňatok z 1. knihy Mojžišovej hl. 24.

Abrahám zostarel a povedal svojmu najvernejšiemu služobníkovi: „Polož ruku na moje bedrá a prisahaj na Pána Boha neba a zeme, že nevezmeš pre môjho syna manželku z dcér kananejských, ale pôjdeš do mojej vlasti (Haran) k mojej rodine a tam vyberieš manželku pre Izáka.“ Služobník prisahal, že splní vôľu svojho pána. Potom vzal desať tiav, naložil na ne vzácne dary a odišiel do Mezopotámie. Zastavil sa pri meste, v ktorom býval Abrahámov brat. Stojac pri studni za mestom, takto sa modlil: „Pane, Bože môjho pána Abraháma, stretni sa so mnou a učiň dnes milosrdenstvo s mojím pánom Abrahámom. Podvečer budú prichádzať dcéry obyvateľov mesta načierať vodu z tejto studne. Dievča, ktorej poviem: Nachýľ svoje vedro, nech sa napijem a odpovie mi: Napi sa, ba aj tvoje ľavy napojím, tá nech je nevestou môjho pána Izáka.“ Len čo dopovedal slová, prišlo spanilé dievča, Rebeka, dcéra Batuelova, z rodiny Abrahámovej, nesúc vedro na pleci. Keď nabrala vody, sluha ju prosil: „Daj sa mi napiť!“ Ona odpovedala: „Napi sa, pane môj“, a složila vedro na ruku. Potom povedala: „Ba aj твоjim ľavým naberiem vody“, a hneď ich napojila. Vtedy sluha vyňal zlaté náušnice a zlaté náramky a opýtal sa devy: „Čia si ty dcéra?" Keď sa dozvedel, že

je z rodiny Abrahámovej, padol na kolená a modlil sa: „Požehnaný Pán Boh, ktorý neodňal svoje milosrdenstvo a svoju vernosť od môjho pána a priamou cestou ma priviedol do domu brata môjho pána.“ Vtedy dievka bežala domov a oznámila rodičom, čo sa stalo. Brat dievky, Lában, vyšiel k studni a povedal sluhovi: „Vojdi, požehnaný Pánov! Prečo stojíš vonku? Pripravil som dom pre teba a pre ťavy.“ Keď sluha vošiel, predložili mu chlieb. Ale on povedal: „Nebudem jesť kým nevybavím svoje poslanstvo.“ A rozpovedal, prečo prišiel a čo sa mu prihodilo pri studni. Nato otec a brat dievčata povedali: „Od Pána vyšla táto reč, nič iného nemôžeme ti povedať, len čo sa ľúbi Jemu. Rebeka je pred tebou, vezmi ju a choď a nech je manželkou syna tvojho pána, ako povedal Pán.“ Sluha zasa padol na zem a klaňal sa Pánu Bohu. Potom vyňal strieborné a zlaté nádoby a rúcha a dal ich Rebeke do daru. Aj jej bratom a matke odovzdal dary, ktoré poslal jeho pán. Na druhý deň odišla Rebeka aj so služobnicami, ktoré dostala od rodičov, do Kanaánu.

Mojžišov chválospev.

(Keď Izraeliti prešli cez Červené more, ľud spieval chválospev Pánovi. Složil ho Mojžiš. Mária, sestra Mojžišova, predspevovala. Ženy tancovaly posvätný tanec, pri čom bubnovaly na bubnoch a všetok ľud spieval.)

Výňatok z 2. knihy Mojžišovej (Exodus) hl. 15.

Spievajme Pánovi, lebo slávne sa ukázal veľkým,
koňa aj jazdca shodil do mora.

Moja sila a moja chvála je Pán a stal sa mi spasením.

On je Boh môj a chcem ho oslavovať.

Je Boh môjho otca a chcem ho velebiť.

Pán je ako muž bojovník,

„Všemohúci“ je jeho meno.

Vozy faraónove a jeho vojsko svrhol do mora,

jeho vyberané kniežatá potopil v Červenom mori.

Priepasti ich pokryly,

padly do hĺbiny ako kameň.

Tvoja pravica, Pane, veľká sa ukazuje v sile,

tvoja pravica, Pane, pobila nepriateľa.

Vo veľkej svojej sláve sosadzuješ svojich protivníkov,
 vysieláš svoj hnev, ktorý ich trávi ako strnište.
 Kto ti je podobný medzi silnými, Pane?
 Kto ti je podobný, veľký v svätosti,
 hrozný a chvályhodný, ktorý činiš divy?
 Vystrel si svoju ruku
 a požrala ich zem.
 Vo svojom milosrdenstve bol si vodcom ľudu,
 ktorý si vykúpil
 a niesol si ho vo svojej sile
 do svojho svätého príbytku.
 Vystúpily národy a nahnevaly sa,
 obyvatelia filištinskí svíjali sa v bolesti.
 Podesili sa kniežatá Edomu,
 strach popadol silných Moabu,
 ustrnuli všetci obyvatelia Kanaánu.
 Nech padne na nich strach
 a nech sa ľakajú pre veľkosť tvojho ramena,
 nech stuhnú ako kameň, dokiaľ neprejde tvoj ľud, Pane,
 dokiaľ neprejde tento tvoj ľud, ktorý ti je majetkom.
 Vovedieš ich a zasadiš na vrchu svojho dedičstva,
 na prepevnom svojom príbytku,
 ktorý si pripravil, Pane, vo svojej svätyni,
 ktorú upevnili tvoje ruky.
 Pán kraľuje navcky a vždy.

Mojžišova pieseň pred smrťou.

(Mojžiš pripomína ľudu dobrodenia Božie a sľubuje ochranu za verné plnenie zákonov a tresty za nevernosť.)

Výňatok z 5. knihy Mojžišovej (Deuteronomium) hl. 32.

Počujte, nebesia, čo hovorím,
 zem nech počuje slová mojich úst.
 Nech sa leje ako dážď učenie moje,
 nech tečie ako rosa moja reč,
 ako prival na zelinu a ako kvapky na trávnu.
 Chcem vzývať meno Pánovo,
 zvelebujte Pána Boha nášho!

Božie skutky sú dokonale,
 všetky jeho cesty spravodlivé.
 Boh je verný a bez všetkej neprávosti,
 spravodlivý a priamy.
 Pokolenie pokazené zhrešilo proti nemu.
 Tak sa odplácaš Pánovi, ľud bláznivý a nerozumný?
 Či nie je on tvoj otec, ktorý si ťa privlastnil,
 učinil ťa a stvoril?
 Ako orol vábi k letu svoje mladé
 a nad nimi poletuje,
 tak rozopäl svoje kridla a vzal ťa
 a niesol na ramenách svojich.
 Pán sám bol ti vodcom a nebolo s ním cudzieho boha.
 Ale tys' opustil Boha, ktorý ťa zrodil
 a zabudol si na Pána, svojho Stvoriteľa.
 „Urážali ste ma modlami a márnosťami,
 i ja vás budem sužovať neľudskými národmi“,
 povedal Pán.
 Zvonku vás bude pustošiť meč a dnu hrôza,
 ale pre hnev nepriateľov odložil som to,
 aby vaši protivníci nespýšneli a nepovedali:
 „Naša vyvýšená ruka to učinila a nie Pán.“

Chválospev Anny, matky Samuelovej.

V Starom zákone bezdetnosť sa pokladala za trest. Ľud takých rodičov obviňoval z hriechov a pohŕdal nimi. Ani Anna nemala detí. Vrúčne prosila Pána Boha, aby odňal od nej túto potupu. Sľúbila, že ak jej Pán Boh požehná syna, obetuje ho službe Božej. Pán Boh vypočul jej prosby. Narodil sa jej syn a dala mu meno *Samuel*, t. j. od Boha vyprosený. Keď odrástol, priviedla ho do svätého stánku v Silo a oddala ho Helimu. Ďakujúc Pánu Bohu spievala túto pieseň:

Výňatok z 1. knihy Samuelovej hl. 2.

„Plesá moje srdce v Pánovi
 a vyvýšený je môj roh (sila) od môjho Boha.
 Radujem sa v tvojej spáse.
 Niet tak svätého, ako je Pán,
 lebo niet nikoho mimo teba
 a niet tak silného, ako je Boh náš.“

Luk silných je premožený
 a slabí sú opásaní silou.
 (Ľudia) kedysi syti dajú sa najímať (do práce) za chlieb
 a lační sú nasýtení.
 Pán usmrcuje a oživuje,
 uvádza do pekiel (smrti) a vyvádza.
 Pán vyzdvihuje z prachu úbohého,
 aby zasadol s kniežatmi a sedel na stolci slávy.
 Lebo Pánove sú závesy zeme,
 on položil na ne oblasť zemskú.
 Pán bude súdiť zemské končiny,
 dá vládu svojmu kráľovi
 a vyvýši roh pomazaného svojho.“

Chválospev Anny je ukážkou krásnych zvolaní, ktoré ľudia na východe užívali pri vzájomnom stretnutí, alebo pri ďakovaní. Neuspokojili sa pritom jednou vetou, ale vyslovili celé chválospevy. Podobne ďakovala Matka Božia pri stretnutí so sv. Alžbetou. Jej chválospev sa volá: Magnifikat — Velebí duša moja Pána. Posledné verše chválospevu Anny sú prorocké o Pánu Ježišovi.

Básnické knihy Písma svätého.

Písmo sväté obsahuje veľa krásnych diel básnických, veľkej náboženskej aj literárnej ceny. S náboženskej stránky vynikajú nad všetky plody pohanského básnictva, lebo ich písali ľudia osvietení Duchom Svätým. S literárnej stránky držia sa vzorov básní babylonských. Básnici kládli väčšiu váhu na myšlienku, ako na vonkajšiu formu verša. Používajú obrazov a porovnaní z prírody, z ľudského života, čerpajú z dejín a z náboženského života ľudu. Z básnických zbierok vynikajú: Kniha Jób, Dávidova kniha žalmov, Šalamúnova Pieseň piesní, Kniha múdrosti, Kniha Sira-chova.

Katolícka liturgia prevzala veľmi mnoho básní zo Starého zákona. Najčastejšie sa užívajú Dávidove žalmy.

Z Dávidových žalmov.

Zalm 2.

(Básnik hovorí: nadarmo sa búria pohani proti Pánovi a Mesiášovi. Pán Boh splní svoje večné plány, a keď príde jeho hodina, vyrtekne nad protivníkmi súd. Všetky národy majú sa klaňať Mesiášovi. Žalmista vyzýva na to aj svoj národ.)

(Básnik): Prečo sa búria národy pohanské
a ľudia snujú márne plány?
Králi zeme schádzajú sa k boju
a kniežatá spoločne sa radia
proti Pánovi a jeho Pomazanému:

(Národy): „Roztrhajme ich puto
a ich povrazy odhodíme od seba!“

(Básnik): Tróniaci na nebesiach sa však smeje,
Pán vysmieva sa im.
Raz prehovorí k nim vo svojom hneve
a podesí ich vo svojom rozhorlení:

(Mesiáš): „Ja som pomazal svojho kráľa
na Sione, na svojom svätom vrchu!“
„Oznámim (to) ustanovenie:
Pán povedal mi: Syn môj si ty,
ja som ťa dnes splodil.
Žiadať odo mňa a dám ti národy v dedičstvo
a končiny zeme v tvoje vlastníctvo!
Môžeš ich rozbiť železnou palicou —
ako hlinenú nádobu môžeš ich roztlačiť!“

(Básnik): Tak teda, králi, buďte múdri,
vy, sudcovia zeme, dajte sa poučiť!
V bázni slúžte Pánovi
a plesajte vo chvení.
Vzdávajte hold Synovi, aby sa nerozhneval
a vy ste nezhynuli mimo cesty.
Bo zakrátko vzbĺkne jeho hnev.
Blažení sú všetci, čo v neho dúfajú!

Žalm 50.

(Tento žalm je kajúčna prosba Dávidova za odpustenie hriechu — vraždy Uriášovej — a jeho trestov. Dávid uvádza sedem dôvodov, pre ktoré prosí Pána Boha, aby mu odpustil: milosrdenstvo Božie, uznanie hriechu, vernosť Pánovu, krehkosť človeka, Pán Boh chce mať spravodlivých ľudí, ochotu dobre robiť a oslavu Pána Boha. — Napokon spomína, že chce prinášať obety smierenia, ale vie, že si ich Pán Boh nepraje od neho. Preto mu dáva skrúsené srdce.)

Zmiluj sa nado mnou, Bože,
 podľa veľkého milosrdenstva svojho.
 A podľa nesmierneho zmilovania svojho
 odstráň previncnie moje.
 Umy ma z nepravosti mojej
 a očisť ma od hriechu môjho!
 Lebo uznávam sám nepravosť svoju
 a vedomý som si vždy hriechu svojho.
 Len proti tebe som sa prehrešil a zlo spáchal,
 spravodlivý bude výrok tvoj
 a pravdu mať budeš, keď ma odsúdiš.
 Veď v nepravostiach som sa zrodil
 a v hriechoch ma počala matka moja.
 Ale ty miloval si vždy pravdivosť
 a vyjavil si mi tajnosti múdrosti svojej.
 Pokrop ma hyzopom a budem čistý,
 umy ma a budem ako sneh biely.
 Tvoj hlas bude slasťný a radostný
 a tešiť sa bude moja pokorená bytnosť.
 Odhliadni od hriechov mojich
 a všetky moje nepravosti odstráň!
 Čisté srdce stvor, Bože, vo mne
 a obnov pravého ducha vo vnútri mojom!
 Neodvrhuj ma od tvári svojej
 a neodnímaj mi Ducha svojho Svätého.
 Vráť mi radosť spásy svojej
 a vznešeného ducha posilni vo mne!
 Naučím hriešnikov na tvoje cesty
 a bezbožní sa vrátia k tebe.
 Osloboď ma od (krvnej viny), Bože, Spasiteľ môj,

Pane, otvor pery moje,
 aby ústa moje hlásaly chválu tvoju.
 Keby si chcel, obetoval by som dar svoj,
 ale ty sa netešíš zápalnej obete.
 Obeta Bohu milá je skormútené srdce,
 ľúbostné a pokorné srdce, Bože, nezavrhuješ.
 Buď, Pane, láskavo blahosklonný k Sionu,
 aby sa vystavily múry Jeruzalema.
 Vtedy milostivo prijmeš správne obety, dary i zápaly,
 vtedy sa budú klásť na tvoj oltár obetné zvieratá.
 (Prameň z Boha s. 554.)

Zalm 3.

*(Dávidova modlitba, keď utekal pred svojím synom Absolonom.
 Vyslovuje v nej silnú dôveru v Pána Boha.)*

Ó Pane, aki početní sú moji sužovatelia,
 tak mnohí sú, ktorí proti mne stoja!
 Mnohí, ktorí o mne hovoria:
 „Preň niet už viac pomoci u Boha!“
 Ty však, Pane, si mojím štítom okolo mňa,
 mojou slávou a ktorý povyšuje moju hlavu.
 Hlasno volám k Pánovi,
 i vyslyšal ma so svojej svätej hory.
 Uložil som sa a usnul som . . .
 a zobudil som sa znovu, lebo Pán ma chránil.
 Zato nebojím sa mnohotisíc ľudí,
 ktorí ma obkľučujú.
 Povstaň, Pane! Pomôž mi, Bože môj!
 Lebo rozbiješ čeluste všetkým mojim nepriateľom,
 povyrážaš zuby bezbožníkom.
 Vyslobodenie je v rukách Pánových.
 Na tvoj ľud nech sa vznesie požehnanie!
 (Svetlo r. I. s. 176.)

Zalm 42.

*(Tento žalm napísal neznámy básnik v babylonskom zajatí. Básnik,
 žijúci medzi pohanským (bezbožným) ľudom, vyjadruje túžbu po chráme
 Božom a po posvätných úkonoch. Kňaz sa ho modli v slupňovej
 modlitbe svätej omše.)*

Súď ma, Bože, a zastaň ma pred bezbožnými ľuďmi,
vytrhni ma z rúk falošného zlosyna.

Veď ty si, Bože, moja posila;
prečo ma odháňaš a prečo chodím smutný,
keď ma sužuje nepriateľ.

Sošli svoje svetlo a svoju vernosť,
tie ma zavedú a odprevadia
na tvoju svätú horu a do tvojich stánkov.

A pristúpim k Božiemu oltáru,
k Bohu, ktorý ma potešuje od mladosti.
Na harfe ťa budem chváliť, ó Bože, Bože môj:
prečo smútiš, duša moja, a prečo ma trápiš?
Dúfaj v Boha, veď ho ešte budem môcť chváliť,
on je môj Spasiteľ a Boh.

(Svetlo r. 1. s. 120.)

Žalm 21.

(Mesiášsky žalm. Žalmista výraznou rečou ospevuje utrpenie, pokorenie, slávu a víťazstvo Vykupiteľa.)

Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?
Si ďaleko a nepomaháš mi,
ďaleko si od mojich žalostných vzdychov.
Bože môj, vo dne volám a neodpovedáš mi,
i v noci a nenachodím vyslyšania.

A predsa, ty si ten Svätý,
čo tróni nad hymnami Izraela!

V tebe dúfali otcovia naši,
dúfali a zachránil si ich.

K tebe volávali a zratovaní boli,
v tebe sa nádejili a nesklamali sa.

Ja však červom som — a nie človekom,
každému na výsmech, ľuďom na opovrhnutie.

Ktorí len pozrú na mňa, posmievajú sa mi,
vyškerujú ústa, pokyvujú hlavami:

„Spoliehal sa na Boha, nech ho teraz zachráni,
nech mu pomôže, veď má v ňom zaľúbenie!“ —

Áno, ty si mojou oporou od môjho počatia,
dôvera moja od prs matkiných.

Tebe som sverený prv ako som sa narodil,

od lona matky mojej si mojím Bohom.
 Nevzdávať sa odo mňa, lebo súženie je tu,
 buď nablízku, lebo nemám, kto by mi pomohol.
 Obkľúčili ma mocní býci,
 silní z Bašanu ma obkolesili.
 Rozdrapujú proti mne svoje ústa
 ako lev pažravý a ručiaci.
 Rozlial som sa sťa voda
 a kosti moje sa rozviazaly.
 Srdce moje zmäklo na vosk,
 rozpúšťa sa v útrobach mojich.
 Ako črep vyschla moja sila
 a jazyk môj prilipol k podnebiu.
 Na prach smrti ma položili ...
 Veď obkľúčili ma ako psi,
 rota zločincov obkolesila ma ...
 prebili nohy a ruky moje.
 Všetky svoje kosti môžem porátať,
 oni pozorujú, pasú sa na mojom vzhľade,
 medzi sebou rozdeľujú môj odev,
 o moje rúcho hádžu kocky.
 Ty však, Pane, neostaň vzdialený,
 Sila moja, ponáhľaj mi pomôcť!
 Zachráň pred mečom môj život,
 z psích pazúrov moje jediné dobro!
 Vytrhni ma z pažeráka levovho,
 zpopred rohov byvolov ...
 Zachránil si ma ...
 Rozprávať budem o tvojom mene svojim bratom,
 na shromaždeniach budem ňa oslavovať:
 „Vy, ktorí ctíte Boha, chváľte ho,
 Jakubovo pokolenie — vzdávajú mu úctu!
 Lebo nepohrdol ani neopovrhol
 biedou zúboženého,
 nezakryl pred ním tvár svoju,
 ale, keď volal k nemu, vyslyšal ho“.
 Teba budem chváliť vo veľkom shromaždení,
 svoje sľuby splním pred jeho ctiteľmi.
 I chudobní najedia sa do sýtosti,

a tí, čo hľadajú Pána, oslávia ho
 a on žiť bude v ich srdci naveky.
 Spamätajú sa a obrátia sa k Pánovi
 Všetky krajiny zeme,
 sklonia sa pred ním všetky kmene národov,
 lebo Pánovo je kráľovstvo
 a on vládne nad národmi.
 Jemu sa bude koríť i ten, čo odpočíva v zemi,
 na kolená pred ním padne, kto sostupuje do prachu zeme
 a je už bez dychu života.
 Jemu oddaný rod rozprávať bude
 budúcim pokoleniam o Pánovi...
 oznamovať bude spravodlivosť jeho,
 to, čo urobil — potomstvu — ktoré pride.

(Svetlo r. III. str. 24.)

Žalm 112.

(Ľudia v Starom zákone sa modlievali tento žalm a ešte šesť žalmov, ktoré za ním nasledujú, pri veľkonočnej večeri a spievali ich na veľké sviatky. Aj Pán Ježiš sa ho modlil s apoštolmi pri poslednej večeri.)

Aleluja
 Chváľte služobníci Pána,
 oslavujte meno Pánovo.
 Nech meno Pánovo zvelebené býva
 od teraz až naveky.
 Od východu slnka až po jeho západ
 zvelebené nech je meno Pána.
 Povýšený je Pán nad všetky národy,
 nad nebesiami jeho sláva.
 Kto taký ako Pán Boh náš,
 ktorého trónom sú výsosti,
 čo snižuje svoj zrak,
 aby videl nebo i zem.
 Vynáša z prachu biedneho
 a z blata dvíha núdzneho,
 aby ho počítal medzi vznešených,
 medzi vznešených národa svojho.

Neplodnú vovádza do domu,
sťa natešenú matku detí.
Aleluja.

(Svetlo r. III. str. 141.)

Z Knihy múdrosti.

(Spisovateľ píše, že Pán Boh neopúšťa spravodlivých, ale bezbožní veľa trpia na tomto i na druhom svete.)

Duše spravodlivých sú v rukách Božích
a muky smrti sa ich nedotknú.
Očiam nemúdrych sa zdá, že mrú,
ich vyjdenie (smrť) pokladá sa za biedu,
ich odchod od nás za vyhľadanie.
Oni však sú v pokoji.
Ak pred ľuďmi trpia muky,
ich nádej je plná nesmrteľnosti.
Keď sa máličko potrápili,
mnoho dobrého sa im dostane,
lebo Boh ich skúšal
a poznal, že sú jeho hodni.
Ako zlato v peci ich skusoval
a ako zápalnú obeť ich prijal
a vo svojom čase ich navštívi.
Spravodliví budú sa skvieť
a ako iskry v trstí prebehovať.
Súdiť budú národy a panovať nad nimi
a ich Pán bude panovať naveky.
Tí, ktorí dúfajú v neho, porozumejú pravde,
a ktorí sú verní v láske, zostanú pri ňom,
lebo jeho vyvolení obsiahnu milosť a pokoj.
Bezbožní budú trestaní podľa toho, ako smýšľali,
lebo nedbali na spravodlivých a odstúpili od Pána.
Kto zavrhuje múdrosť a kázeň, je nešťastný,
ich nádej je márna a ich práce sú bez úžitku,
ich diela sú bez osohu.“

(Kniha Múdrosti 3, 1—11.)

Odmena spravodlivých a trest hriešnikov.

„Na súdny deň budú stáť spravodliví s veľkou stálosťou
proti tým, ktorí ich sužovali
a ktorí brali ovocie ich práce.

Keď to uvidia, zmätení budú hrozným strachom
a diviť sa budú nad rýchlou a neočakávanou ich spásou.
Sami v sebe žalostiac budú hovoriť

a pre úzkosť ducha budú vzdychať:

»To sú tí, ktorých sme mali kedysi na posmech
a za potupné príslovie.

My blázni mali sme ich život za bláznovstvo
a ich skonanie za nepoctivé,
a hľa, ako sú pripočítaní medzi synov Božích
a medzi svätými je ich lós.

Teda zblúdili sme s cesty pravdy
a svetlo spravodlivosti nám nesvietilo
a slnko rozumnosti nám nevyšlo.

Ustali sme na ceste neprávosti a zatratenia
a chodili sme po cestách tvrdých,
ale cestu Pánovu sme nepoznali.

Čo nám prospela pýcha,
alebo čo nám pomohlo vystatovanie s bohatstvom?
Pominulo to všetko ako tôňa

a ako posol, ktorý cvalom beží,
ako loď, ktorá prechádza vlnami

ktorej stopy, keď prešla, nemožno nájsť,
ani cesty jej spodku vo vlnách.

Tak aj my sme sa narodili,
a ihneď sme prestali byť.

Nemôžeme ukázať nijakého znaku čnosti,
ale v zlosti svojej sme sa strávilí«.

Ale spravodliví budú žiť naveky
a ich odplata je u Pána
a Najvyšší myslí na nich.

Preto obdržia slávne kráľovstvo

lebo svojou pravicom ich zastrie
a svojim svätým ramenom ich bude hájiť“.

(Kniha múdrosti hl. 5, v. 1—10, v. 16—17.)

Z Prísloví Šalamúnových.

Nadpis knihy:

„Príslovia Šalamúna, syna Dávidovho, kráľa izraelského, na poznanie múdrosti a kázne, na porozumenie opatrnosti slovami a na dosiahnutie zručnosti v náuke spravodlivosti, v (životo)správe a v slušnosti, aby bol daný maličkým dômysel, mladíkovi umenie a rozumnosť.“

Vybrané príslovia:

1. Bázeň Pánova je počiatok múdrosti.
Múdrostou a učením pohrdajú blázni.
2. Syn môj, čuj kázeň svojho otca
a neopúšťaj prikázania svojej matky,
aby prišla na tvoju hlavu milosť
a na tvoje hrdlo zlatá reťaz.
3. Kto miluje kázeň, miluje múdrosť,
kto nemiluje karhanie je nemúdry.
4. Luhárske ústa sú v ohavnosti u Pána,
ale ktorí verne konajú, ľúbia sa mu.
5. Na ceste spravodlivosti je život,
ale cesta bludu vedie k smrti.
6. Medzi pyšnými sú ustavičné škriepky,
ale ti, čo všetko s rozvahou konajú,
spravujú sa múdrostou.
7. Kto chodí s múdrymi, bude múdry,
priateľ bláznov bude im podobný.
8. Kto šetrí prút, nenávidí svojho syna,
ale kto ho miluje, stále ho cvičí (v dobrom).
9. Bláznivý sen je bolesť otcova
a škrieplivá žena je ako strecha,
cez ktorú ustavične kvapká.
10. Kto sa zmilúva nad chudobným,
požičiava Pánovi na úroky.

11. Chlieb lži chutí človekovi,
potom však sú ústa plné piesku.
12. Kto zatvára svoje uši pred hlasom chudobného,
sám bude prosiť a nebude vypočutý.
13. Kto miluje hostiny, bude trpieť núdzu,
kto miluje víno a hojné jedlá, nezbohatne.
14. Lepšie je dobré meno, ako mnohé bohatstvá,
dobrá priazeň je nad striebro a zlato.
15. Kto rozsieva nepravosť, bude žiaľ zlo,
prút jeho hnevu ho zahubí.
16. Peklo a priepasť sa nikdy nezaplnia,
také sú aj ľudské nenásytné oči.
17. Keby si blázna (hlupáka) v mažiari otlkal tlkom ako krúpy,
neodnímeš od neho jeho bláznovstvo.
18. Kto tají svoje priestupky, neobstojí,
ale kto ich vyzná a opustí, dosiahne milosrdenstvo.

Kniha Prísloví končí chválospevom na „statočnú ženu“.

„Kto nájde statočnú ženu? Jej cena je nad perly.
Srdce muža dôveruje v nej a na koristi nebude mať nedostatku.
Odpláca mu dobrým a nie zlým po všetky dni svojho života.
Hľadá vlnu a ľan a pracuje umením svojich rúk.
Je ako kupecká loď zďaleka prinášajúca svoj chlieb.
Vstáva za noci a rozdáva koristi svojim domácim
a potravu svojim služobným.
Obzrela roľu a kúpila ju, zo zárobku svojich rúk vysadila vinicu.
Prepasuje silou svoje bedrá a posilňuje svoje ramená.
Cíti a vidí, že jej zamestnanie je dobré a jej svieca nezhasína v noci.
Vystiera svoju ruku po veľkých veciach a jej prsty uchopia vre-
[teno.

Otvára ruku núdznemu a svoje dlane vystiera k chudobnému.
Nebojí sa o svoj dom za snežnej zimy, lebo všetci jej domáci
vystrojení sú dvojitém rúchom.
Spravila si pokrovce, kment a šarlát sú jej odevom.
Jej muž je slávny v bráne (súd), keď zasadá s radcami krajiny.
Jej synovia ju vyhlasujú za najblahoslavenejšiu a jej muž ju
[chváli.

Mnohé dcéry nashromaždily si bohatstvá, ale ty si prevýšila všetky.
Spanilosť je klamlivá a krása je márna!
Žena, ktorá so bojí Pána, bude chválená“.

(Príslovia 31.)

Z knihy Izaiáša proroka.

Mesiášske kráľovstvo.

(Prorok opisuje budúce mesiášske kráľovstvo ako krajinu pokoja, v ktorej sa obnoví „zlatý vek“ pokolenia ľudského.)

„Pravda bude pásom bedier (Mesiáša)
a vernosť opaskom jeho drieku.
A vlk s baránkom bude bývať
a leopard s kozliatkom spočívať;
i teliatko a lev a kŕmny vól budú spolu
a drobný chlapček bude ich zavracať.
I krava a medveď budú sa pásť,
ich mláďatá spolu budú ležať
a lev, sťa vól, bude žrať slamu.
Nemluvná bude sa hrať nad dierou hada
a do jamy vretenice odkojenča siahne rukou.
Nebudú zle robiť a nebudú škodiť
na celom mojom svätom pahorku,
veď zem je plná poznaním Pána,
ako je more pokryté vodami.
V ten deň sa stane:
Jesseho koreň bude stáť sťa prápor národov;
jeho budú vyhľadávať kmene
a jeho príbytok bude slávny“.

(Iz 11, 5—10.)

Prorok plesá nad budúcou spásou.

„Teš sa pláň a pustatina,
plesaj, púšť a rozkvitni sťa jesienka.
Prekvitať bude a plesať,
áno, zaplesá a zajasá:
skvost Libanu jej bude daný,
nádhra Karmela a Sáróna.
Oni uvidia slávu Pána,
velebu nášho Boha.
Upevňujte ruky sklesnuté
a kolená podlomené posilňujte!
Povedzte malomyseľným:

„Vzchopte sa, nebojte sa,
hľa, Boh Váš!“

Príde pomsta, odplata božská,
sám príde a spasí vás.

Vtedy rozovrú sa oči slepých
a uši hluchých otvoria sa.

Vtedy sťa jeleň bude skákať chromý
a jazyk nemého zaplesá,
ba vyvierajú budú na púšti vody
a potoky na pustatine.

I bude vyschnutá zem jazerom
a suchá pôda prameňom vôd;
na mieste, kde šakaly sa rozvažovali,
je zeleň trsti a šašiny.

I bude tam chodník, cesta,
cestou svätou bude sa volať,
nečistý po nej neprejde,
len ľud môj pôjde po nej,
ani prostoduchí tam nezablúdia.

Nebude tam leva
a dravá zver ta nevystúpi
nenájde sa tam,
lež kráčať budú vykúpení
a vyslobodení Pánovi sa vrátia
a prídu na Sion s jasotom
a radosť ustavičná bude na ich hlavách.
Radosť a rozkoš dosiahnu
a zmizne starosť a vzdychanie“.

(Iz 35, 1—10.)

Prorok nadšene volá: „Pripravte cestu Pánovi . . . !“

„Čuj! Ktosi volá:

Na púšti pripravte cestu Pánovi,
urovnajte na pustatine
chodník nášmu Bohu.

Každá dolina nech sa zdvihne
a každý vrch a kopec sníži.

Čo je kopcovité, nech je rovinou
a čo hrboľaté, nížinou.

A zjaví sa sláva Pánova
a uzrie ju zrazu každé telo,
lebo ústa Pánove prehovorily.“

(Iz 40, 3—5.)

Štvrtá pieseň o Sluhovi Pána.

(Prorok Izaiáš opisuje v štyroch spevoch činnosť a utrpenie Vykupiteľa.)

„Hľa, úspech bude mať Sluha môj,
pozdvihne, vyvýši, zvelebí sa veľmi.
Ako sa zhrozili nad ním mnohí,
— veď neľudsky je znetvorený jeho výzor
a jeho obraz je pod človeka —
tak ho budú obdivovať národy mnohé,
králi zatvoria si pred ním ústa.
Veď uvidia to, o čom sa im nevravelo
a čo neslýchali, spoznajú.“ (Iz 53, 13—15.)
Kto by to uveril, čo sme počuli
a rameno Pána komu sa zjavilo?
Veď vzišiel pred ním sťa ratolieska
a sťa koreň z vyschnutej zeme.
Nemá podoby 'ni krásy, by sme hľadeli naň
a nemá výzoru, by sme túžili po ňom.
Opovrhnutý a posledný z ľudí,
muž bolesti a útrap znalý,
pred akým si zakrývajú tvár;
opovrhnutý, ani sme si ho nevážili.
Vskutku choroby naše on niesol
a bôľmi našimi on sa obťažil,
no my sme ho pokladali za pobitého,
strestaného Bohom a pokoreného.
On však bol prebodnutý pre naše hriechy,
strýznený pre naše nepravosti,
trest k nášmu blahu je na ňom
a ranami jeho sme uzdravení.
Všetci sme blúdili ako ovce,
išli sme, každý vlastnou cestou
a Pán na neho uvalil

Bol trýznený, on sa však podrobil
 a ústa si neotvoril,
 jak baránka ho viedli k zabitíu
 a jak ovcu, čo onemie pred svojím strihačom ...
 Z úzkosti a súdu ho vyrvali
 a na jeho pokolenie ktože pomyslí?
 Veď vyťatý bol zo zeme živých,
 pre hriech svojho ľudu dostal úder smrteľný.
 So zločincami mu dali hrob,
 jednako s boháčom bol v smrti,
 lebo nerobil násilie,
 ani podvod v ústach nemal.
 Pánu sa však ľúbilo zdrviť ho utrpením ...
 Ak dá svoj život na obeť za hriech,
 uvidí potomstvo dlhoveké
 a vôľa Pánova skrze neho sa zdari.
 Po útrapách jeho duša nahľadá sa dosýta.
 Svojou vedomosťou spravodlivý môj sluha
 ospravedlní mnohých
 a ich hriechy on ponesie.
 Preto za údeľ dám mu mnohých
 a početných dostane za korisť,
 pretože vydal na smrť svoju dušu
 a ku hriešnikom ho pripočítali.
 On však niesol hriechy mnohých
 a za zločincov sa prihováral.“ (Iz 53.)

Prorok úpenlive prosí Pána Boha, aby poslal Vykupiteľa.

„Ó keby si prelomil nebesia, sostúpil,
 pred tvojou tvárou vrchy by sa triasly.
 Ako keď oheň páli raždie,
 vody rozvlní oheň,
 by si dal nepriateľovi a znať svoje meno,
 pred tvojou tvárou nech sa trasú národy.
 Keď si divy robil, (sostúpil si), keď sme nečakali,
 (pred tvojou tvárou vrchy sa triasly.)
 Od večnosti nepočuli, neslýchali,
 oko nevidelo boha okrem Teba,
 ktorý by sa zastal tých, čo dúfajú v ňom.

Ideš v ústrety tomu,
čo sa radosťou robí spravodlivo,
na tvojich cestách teba spomína.“

(Iz 63, 19; 64, 1—4.)

Liturgické čítanie.

Čítanie na sviatok Zjavenia Pána.

(Prorok predpovedá slávu budúceho Jeruzalema v čase príchodu Vykupiteľa. Zo všetkých národov prídu do svätého mesta, aby boli účastní spasenia.)

Z. Izaiáša proroka hl. 60, v. 1—6:

„Vstaň, zaviesť, (Jeruzalem), veď prišlo tvoje svetlo
a sláva Pána zaskvela sa nad tebou.
Lebo hľa, tam pokrýva zem
a temnota národy,
ale nad tebou zaskvel sa Pán
a sláva jeho zjavila sa nad tebou.
A prichádzajú národy k tvojmu svetlu
a králi k žiari, čo ti vzišla.
Zdvihni si vôkol oči a pozri!
Všetci sa sišli, prišli k tebe,
synovia tvoji zďaleka prídu
a dcéry ti budú v lone varované.
Vtedy uvidíš a zažiariš
a triasť a šíriť sa ti bude srdce,
veď sa k tebe obráti bohatstvo mora,
poklady národov prídu k tebe.
Záplava tiav ňa pokryje,
tiavätá Madianu a Efy,
všetci prídu zo Sáby,
zlato a tymián prinesú
a zvestujú Pánovu chválu.“

Kniha: Tobiaš.

(Obsah.)

Za kráľa Salmanassara odvedený bol do asýrskeho zajatia bohabojný muž Tobiaš. Žil v Ninive a v zajatí slúžil verne Pánu Bohu ako predtým. Kráľ sa dopyčul o jeho šľachetnosti a prepustil ho na slobodu, takže sa mohol voľne pohybovať po celej ríši. Tobiaš využil slobodu, navštevoval zajatých Izraelitov, tešil ich a pomáhal im v núdzi. Ale kráľ Sennacherib začal prenasledovať Izraelitov pre porážku svojho vojska pri Jeruzaleme. Mnohých Izraelitov dal pobiť. Aby ich väčšmi zneuctil, zakázal pochovávať ich mŕtvoly. Tobiaš v noci zbieral mŕtvoly krajanov a pochovával ich. Raz prišiel ustatý domov, ľahol si na podstenu domu a zaspal. Z lastovičieho hniezda padol mu trus do očí a od toho oslepol. Tobiaš trpezlivo znášal nešťastie a pomáhal tým, čo sa mu posmievali. Pre slepotu schudobnel, ale ostal spravodlivý a bohabojný.

Tobiaš mal syna, ktorý sa volal tiež Tobiaš. Vychovával ho v bázni Pánovej. Napomínal ho, aby miloval Boha, chránil sa hriechu a dával almužny. Otec sa v chudobe rozpomätal, že kedysi požičal príbuznému Gabelovi v meste Rages veľkú sumu, desať hrivien striebra. (Jedna babylonská hrivna striebra mala cenu asi 9000 Ks.) Poslal syna do Rages po peniaze. Mladý Tobiaš nepoznal cestu. Keď hľadal sprievodcu, akýsi mladík sa mu ponúkol. Bol to anjel Rafael, ale Tobiaš o tom nevedel.

Navečer prvého dňa prišli k rieke Tigris. Tobiaš si chcel umyť nohy. Vtom sa vynorila z vody veľká ryba a chcela ho prehltnúť. Tobiaš sa naľakal, ale anjel ho posmelil: „Chyť ju a vyťahni z vody!“ Potom rybu vypytovali a vzali so sebou žľč ako liek. Rafael zaviedol Tobiaša k bohatému príbuznému Raguelovi, ktorý mu dal svoju dcéru za manželku. Kým veselie trvalo, anjel zašiel do Rages a priniesol peniaze. Potom sa spoločne vrátili domov s bohatým dedičstvom.

Keď Tobiaš dlho neprichádzal, rodičia ho so strachom očakávali. Matka šla často za mesto a s blízkeho vrška vyzerala syna. Končne ho zazrela. Bežala pre slepého otca a obaja sa mu ponáhľali naproti. Všetci plakali od radosti. Ešte väčšmi sa tešili, keď Tobiaš potrel žľčou ryby oči slepého otca a on zas videl. Vrúcne ďakovali Bohu.

Tobiáš chcel odmeniť dobrého sprievodcu a ponúkol mu polovicu z prineseného dedičstva a peňazí. Ale on povedal: „Zvelebujte Boha nebeského a chváľte ho pred všetkými, lebo učinil s vami svoje milosrdenstvo! Dobre je síce ukrývať tajnosť kráľovu, ale skutky Božie zjavovať a chváliť prináša česť. Dobrá je modlitba s pôstom a almužnou, lepšia ako nakopiť poklady zlata, lebo almužna vyslobodzuje zo smrti, očisťuje hriechy a dáva nám nášť milosrdenstvo a život večný. Ale tí, čo činia hriech a nepravosť, sú nepriateľmi svojej duše. Preto zjavujem vám pravdu a neskryjem pred vami tajomstvá. Keď si sa so slzami modlieval a mŕtvych si pochovával a svoj obed nechával, keď si cez deň skrýval mŕtvych vo svojom dome a v noci ich pochovával, ja som tvoju modlitbu donášal Pánovi. Pretože si bol milý Bohu, bolo potrebné, aby ťa pokušenie skúšalo. Teraz ma poslal Pán, aby som ťa vyľiečil . . . lebo ja som Rafael, anjel, jeden zo siedmich, ktorí stojíme pred Pánom.“ (Tob 12, 6—14.)

Potom anjel zmizol. Oni padli na tvár a za dlhý čas velebili Pána Boha. Potom Tobiasť v peknom speve ďakoval Bohu a prorokoval o budúcej záhube Jeruzalema a o jeho sláve za času Mesiáša.

Proroctvo Tobiasťovo. (Tob hl. 13.)

„Jeruzalem, mesto Božie, teba potresce Pán pre skutky tvojích rúk. Pros Boha vekov, aby zasa vystavil v tebe svoj stánok a povolal k tebe všetkých zajatých. Budeš svietiť jasným svetlom a všetky krajiny zeme budú ťa ctiť. Zďaleka prídu k tebe národy a prinášajúť dary, v tebe sa budú klaňať Pánovi. Zem tvoja bude im posvätená, lebo v tebe budú vzývať veľké meno Božie.“

Napomenutie, ktoré dal Tobiasť synovi. (Tob hl. 4.)

„Počuj, syn, slová mojich úst a polož ich ako základ do svojho srdca! Keď Boh vezme moju dušu, pochovaj moje telo a maj v úcte svoju matku po všetky dni jej života, lebo musíš pamätať, ktoré a aké veľké nebezpečenstvá trpela pre teba vo svojom živote. Keď aj ona doplní čas svojho života, pochovaj ju vedľa mňa! Po všetky dni svojho života maj na mysli Boha a chráň sa, aby si nikdy k hriechu neprivolil a prikázania Pána Boha nášho nezanedbával. Zo svojho majetku dávaj almužnu a neodvracaj svoju tvár od nijakého chudobného, lebo takto sa stane, že ani od teba sa ne-

odvráti Pánova tvár. Ako budeš môcť, tak buď milosrdný. Ak budeš mať mnoho, dávaj hojne, ak budeš mať málo, aj z mála hľad' vďačne dávať, lebo si skladáš dobrú odplatu ku dňu potreby. Almužna oslobodzuje od každého hriechu aj od smrti a nedopustí, aby duša prišla do temnosti. Almužna bude veľkou dôverou pred najvyšším Bohom pre všetkých, ktorí ju dávajú. Pýche nedaj nikdy panovať v svojej mysli, alebo v svojom slove, lebo od nej má počiatok všetko zahynutie. Kto ti niečo urobí, hneď mu zaplať mzdu a mzda tvojho robotníka nech nikdy neostáva u teba. Čo nechceš, aby sa ti stalo od iného, hľad', aby si to nikdy inému neučinil. Svoj chlieb jedz s lačnými a chudobnými a odevom svojím prikrývaj nahých. Radu hľadaj vždy u múdreho! Každý čas zvelebuj Boha s pros, aby spravoval tvoje cesty a aby všetky tvoje úmysly ostávaly v ňom!... Neboj sa, syn môj, žijeme síce chudobno, ale budeme mať mnoho dobrého, ak sa budeme báť Boha, vyhneme všetkým hriechom a budeme dobre činiť."

Kniha: Judita.

(Obsah.)

Assurbanipal, asýrsky kráľ, zatúžil rozšíriť svoju ríšu. Udatný vojvodca Holofernes r. 647 pred Kristom Pánom podmanil všetky okolité krajiny a s veľkým vojskom obrátil sa proti Judsku. Veľký strach opanoval celý národ. Ale veľkňaz Eliachim vyzval národ k obrane. Rozkázal opevniť všetky mestá, zasekať všetky horské priechody a starostlivo ich strážiť. Potom napomenul celý národ, aby modlitbou a pôstom vyprosil si pomoc od Pána Boha.

Holofernes najprv obľahol opevnené mesto Betúliu. Obsadil všetky studne, ktoré zásobovali mesto vodou a smädom chcel prinútiť obrancov, aby sa vzdali. Ľud hynul od neznesiteľného smädu. Napokon velitelia Betúlie sa rozhodli vydať mesto nepriateľom, ak za päť dní nepríde mimoriadna pomoc od Pána Boha.

Keď to počula nábožná a bohatá vdova Judita, ktorú si v celom meste ctili, povzbudila ľud k vytrvalosti. Kým sa všetok ľud modlil, ona sa vystrojila do skvostného rúcha, so svojou služobnou vyšla z mesta a uberala sa do asýrskeho tábora. Asýrske strážce ju chytili a priviedli pred Holoferna. Judita sa poklonila pred ním

až k zemi a predstierala, že uteká z mesta, ktoré sa mu chce vzdať. Holofernovi sa zaľúbila jej múdrosť a krása. Dovolil jej ostať v tábore a voľne vychádzať z neho.

Na štvrtý deň Holofernes pripravil veliteľom vojska hostinu a pozval na ňu aj Juditu. Keď sa hostia po večeri rozišli, Holofernes opojený vínom, tuho zaspal vo svojom šiatre. Judita, modliac sa o pomoc k Bohu, pristúpila k jeho lôžku, sňala so stĺpa meč a odťala Holofernovi hlavu. Potom ju vložila do vreca, oddala slúžke a obe sa ponáhľaly z tábora.

Ešte za noci prišli do mesta a rozpovedaly všetko. Vojaci vyvesili Holofernovu hlavu na múry mesta a zrána napadli asýrsky tábor. Keď nepriatelia zbadali, že ich vodca je zabitý, dať sa na zmätený útek. Betúľčania ich prenasledovali a mnohých pobili. Tak Pán Boh skrze statočnú Juditu zachránil celú krajinu od nepriateľa. Ľud sa radoval a oslavoval ju. Aj najvyšší kňaz Eliachim z Jeruzalema prišiel do Betúlie a pozdravil Juditu slovami: „Ty si sláva Jeruzalema, tys' radosť Izraela, ty si česť ľudu nášho. Konala si zmužile, preto budeš naveky požehnaná!“

Predobraz.

Judita bola predobraz preblahoslavenej Panny Márie. — Ako ona premohla mocného nepriateľa národa, tak Matka Božia pošlapala hlavu diabla, najväčšieho nepriateľa ľudstva. Preto ju celý svet zvelebuje.

Judita je vzor lásky k vlasti. Obetovala seba na záchranu národa.

Kniha: Estera.

(Obsah.)

V dejinách zjavenia vystupujú aj statočné ženy, ktoré zachránily vyvolený národ v najhorších chvíľach. Taká bola aj Estera. Vplyvom proroka Daniela perzskí králi zachádzali mierne s Izraelitmi. Dovolili im obchod, remeslá, aj obrábať pôdu. Mnohí zbohatli a nevrátili sa do vlasti. Aj Mardocheus, zámožný, bohabojný muž, ostal v hlavnom meste Suza. Mal pri sebe chovanicu Esteru, dcéru nebohého brata. Perzský kráľ Asver (Xerxes I.)

obľúbil si Esteru a povýšil ju na kráľovnú. Ona zatajila pred kráľom svoj pôvod. Mardocheus denne prichádzal k bráne kráľovského paláca dozvedieť sa, ako sa vodi Estere. Raz sa dopyčul, že dvaja kráľovskí komorníci sa sprisahali proti kráľovi. Oznámil to Estere a ona kráľovi. Sprisahanci boli popravení a udalosť zaznačili do kráľovskej kroniky. V tom čase kráľ povýšil úradníka Amanu za najvyššie knieža v krajine. Všetci padali na kolena pred ním, len Mardocheus sa mu nekľáňal. Pyšný Aman chystal pomstu proti všetkým Židom v ríši. Obvinil ich u kráľa, že nezachovávajú zákony. Kráľ poveril Amanu, aby neposlušných potrestal. Aman v mene kráľovom vydal rozkaz, aby v ustanovený deň Židov v celej ríši povraždili a ich majetok zhabali.

Mardocheus prosil Esteru, aby u kráľa vyprosila milosť pre svoj národ. Ale v tom čase smrťou trestali každého, kto bez zavolania vstúpil ku kráľovi. Preto Estera žiadala, aby sa celý národ za tri dni a tri noci postil a modlil. Potom sa obliekla do kráľovských šiat a predstúpila pred kráľa, ktorý sedel na tróne. Estera zazrela jeho rozhnevanú tvár a od ľaknutia skoro zamdlela, ale Boh obmäkčil srdce kráľovo a odpustil jej priestupok. Potom Estera prosila: „Ak sa kráľovi ľúbi, prosím ho, aby dnes večer s Amanom prišiel ku mne na hostinu.“ Kráľ prišiel aj s Amanom. Estera chcela získať priazeň kráľa, a preto ho prosila: „Ak som našla milosť pred tebou, príď aj zajtra na hostinu s Amanom, potom ti oznámim svoju žiadosť.“ Kráľ jej to prisľúbil.

V noci nemohol kráľ zaspáť a dal si čítať z dejín vlasti. Čítali aj o tom, ako Mardocheus odhalil sprisahanie. Kráľ ho za to veľmi vyznačil. Druhého dňa na hostine Estera prosila kráľa: „Ak som našla milosť pred tebou, kráľu, daruj život mne aj môjmu ľudu, lebo sme vydaní na smrť.“ Kráľ sa pýtal: „Kto sa opovážil urobiť to?“ a Estera povedala: „Aman je náš najväčší nepriateľ.“ Kráľ sa nahneval a dal Amanu obesiť na šibenicu, ktorú on chystal pre Mardochea. Potom odvolal rozkaz vydaný proti Židom a Mardochea povýšil na Amanovo miesto.

Predobraz.

Estera predobrazuje Pannu Máriu. Estera pre telesnú krásu stala sa kráľovnou a bola vyňatá zo zákona smrti. Pán Boh vyvolil Pannu Máriu pre jej duševnú krásu za nebeskú kráľovnú a vyňal ju zo zákona dedičného hriechu.

Z Kníh Makabejcov.

Smluva so Sparťanmi.

Poslovia, vyslaní do Ríma obnoviť smluvu, predložili list Jonatášov aj Sparťanom. List prezrádza hlbokú vieru národa v pomoc Božiu.

„Jonatáš, hlavný kňaz a starší z ľudu, kňazi a ostatný židovský ľud, bratom Sparťanom pozdravenie! Už dávno ste nám poslali list a ponúkli ste nám spolok a priateľstvo. Hoci z toho nič nepotrebujeme, majúc na potešenie sväté knihy, predsa sme poslali k vám poslov obnoviť bratstvo a priateľstvo, aby sme vám neostali cudzími. Cez celý čas, v dňoch slávnostných aj všedných, spomíname na vás pri obetách a obradoch. Tešíme sa z vašej slávy. — Ale nás naplnily mnohé úzkosti, lebo bojovali proti nám okolití králi. A predsa nechceli sme vás obťažovať, ani ostatných spojencov a priateľov, lebo sme obsiahli pomoc s neba. My sme vyslobodení a nepriatelia sú ponížení. Preto posielame k vám poslov, aby vám oddali naše pismo o obnovení bratstva a priateľstva.“ (1 Mak hl. 12.)

Obsah.

Úvodom — — — — —	4
Zjavenie Božie a Biblia — — — — —	5

I. doba.

Najstaršie zjavenie (prazjavenie).

Stvorenie sveta — — — — —	7
Stvorenie človeka — — — — —	10
Pád človeka a jeho povýšenie — — — — —	12
Dedičný hriech — — — — —	14
Prvá smrť — — — — —	15
Potopa — — — — —	18
Noemovi potomci — — — — —	20
Ľudia v praveku — — — — —	21

II. doba.

Patriarchálne zjavenie.

Praotec Abrahám — — — — —	24
Melchizedech. Sodoma a Gomora — — — — —	26
Obetovanie Izáka — — — — —	27
Praotec Jakub — — — — —	29
Jakubovi synovia — — — — —	31
Jozef vladárom Egypta — — — — —	32
Izrael v Egypte — — — — —	34

III. doba.

Mojžišské zjavenie.

A) Mojžiš — — — — —	36
Povolanie Mojžišovo — — — — —	36
Mojžiš, vodca Iudu — — — — —	37
Pán Boh chráni svoj Iud — — — — —	39
Mojžiš, zákonodarca — — — — —	40
Svätý stánok a bohoslužby — — — — —	42
Izraeliti na púšti — — — — —	44

Mojžišova smrť — — — — —	45
Jozue, vodca národa — — — — —	46
B) Sudcovia — — — — —	48
Vláda Božia (Teokracia) — — — — —	50
C) Slávni králi — — — — —	51
Kráľ Saul — — — — —	51
Dávid a Goliát — — — — —	52
Kráľ Dávid — — — — —	54
Vzbura Absolonova — — — — —	55
Dávidove žalmy — — — — —	56
Kráľ Šalamún — — — — —	57
Šalamúnov chrám — — — — —	59
Kniha Jób — — — — —	61

IV. doba. Prorocké zjavenie.

Účinkovanie prorokov — — — — —	63
Prorok Eliáš — — — — —	65
Prorok Elizeus — — — — —	66
Prorok Jonáš — — — — —	67
Asýrske zajatie — — — — —	68
Prorok Izaiáš — — — — —	70
Babylonské zajatie — — — — —	72
Prorok Jeremiáš — — — — —	73
Prorok Ezechiel — — — — —	74
Prorok Daniel — — — — —	76
Danielove proroctvá o Vykupiteľovi — — — — —	78
Zorobábelov chrám — — — — —	79
Poslanie Židov po babylonskom zajatí — — — — —	81
Mučeníci za vieru v Boha — — — — —	82
Bojovníci za Boží zákon — — — — —	83
Pohani očakávajú Vykupiteľa — — — — —	85
Plnosť časov — — — — —	86
Doslov — — — — —	87

Ukážky z Pisma svätého.

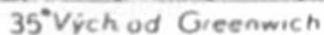
Abrahámov rozhovor s Pánom Bohom — — — — —	89
Abrahám hľadá Izákovi manželku — — — — —	90
Mojžišov chválospev — — — — —	91
Mojžišova pieseň pred smrťou — — — — —	92
Chválospev Anny, matky Samuelovej — — — — —	93
 Básnické knihy Pisma svätého — — — — —	 94

Z Dávidových žalmov:

Žalm 42.	— — — — —	97
Žalm 21.	— — — — —	98
Žalm 112.	— — — — —	100
Z Knihy múdrostí	— — — — —	101
Z Prisloví Šalamúnových	— — — — —	103
Z Knihy Izaiáša proroka:		
Mesiášske kráľovstvo	— — — — —	105
Prorok plesá nad budúcou spásou	— — — — —	105
Prorok volá: „Pripravte cestu Pánovi...!“	— — — — —	108
Štvrtá pieseň o Sluhovi Pána	— — — — —	107
Prosba o soslanie Vykupiteľa	— — — — —	108
Čítanie na sviatok Zjavenia Pána	— — — — —	109
Kniha Tobáš	— — — — —	110
Kniha Judita	— — — — —	112
Kniha Estera	— — — — —	113
Z Kníh Makabejcov:		
Smluva so Spartanmi	— — — — —	115

Jaffa 50 km. Nazaret 120 km.

SVĀTĀ ZEM
V STAROVEKU.